

T.C.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**TÜRKİYE-YUNANİSTAN VE BULGARİSTAN SINIRLARINDAKİ DÜZENSİZ GÖÇ
HAREKETLERİ İÇERİSİNDE SİĞİNMACILARIN DENEYİMLERİ**

Ayşe ERASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

TÜRKİYE-YUNANİSTAN VE BULGARİSTAN SINIRLARINDAKİ DÜZENSİZ GÖÇ
HAREKETLERİ İÇERİSİNDE SİĞİNMACILARIN DENEYİMLERİ

Ayşe ERASLAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet

Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

TEŞEKKÜR

Göç alanında mesleki çalışmalarımı sürdürdüğüm dört yılın ardından ortaya çıkan bu araştırma yaşamımdaki büyük değişikliklerle kesişmesi ile zaman zaman zorlu bir sürece dönüşmüştür. Bu süreçte yanımda olan herkesi burada anmam mümkün olmayacaktır. Hepinize sonsuz teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız.

İlk teşekkürüm; beni tüm hayatım boyunca olduğu gibi bu süreçte de koşulsuz destekleyen, sevgisiyle iyileştiren anneme.

En büyük teşekkürüm; çok değerli katılımcılarıma ve tüm sığınmacılara. Araştırma boyunca motivasyonumu yitirecek gibi olduğum anlarda katılımcılarımın gözlerindeki, seslerindeki umuda tutundum. Bu araştırma ile onların deneyimlerinin bir nebze olsun anlaşılmasına katkı sunmayı umuyorum.

Kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Aslıhan AYKARA'ya öncelikle engin bilgi birikimi ve deneyimini cömertçe paylaştığı için ve sadece bir hoca olarak değil bir arkadaş gibi yanımda olduğu beni desteklediği için çok teşekkür ediyorum. Doç. Dr. Özgür ALTINDAĞ ve Dr. Öğr. Üyesi Tuba YÜCEER KARDEŞ'e jüri üyem olarak yapıcı eleştirileri ile tezimin son halini almasını sağladıkları için çok teşekkür ediyorum.

Veri toplama sürecinde tercüme destekleri ve arkadaşlıkları ile yanımda olan Seyedhassan Aliakbarpour'a ve Büke Tozlu'ya sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu süreç boyunca ne zaman ihtiyaç hissetsem yanımda olan arkadaşlarım Ayşe Güçlü'ye, Çağla Harputlu'ya, Çağla Yıkıcı'ya, Merve Engür'e, Pelin Kayman'a ve Özge Silav'a kalpten teşekkürler.

Ve son olarak bu süreçte desteğini hiç eksik etmeden sabırla hep yanımda olan sevgilim Can Koştumoğlu'na çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

ERASLAN, Ayşe. Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Göç Hareketleri İçerisinde Sığınmacıların Deneyimleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Bu araştırma, 2020-2021 yılları içerisinde Türkiye üzerinden; düzensiz göç ile kara ya da deniz yolu ile Avrupa'ya geçmeye çalışıp geçemeyen ya da geri itilmeye maruz kalan sığınmacıların sınır bölgelerde geçirdikleri sürede ve sonrasında karşılaştıkları zorlukları, hak kayıplarını ve psikososyal ihtiyaçlarını ortaya çıkarmak için gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma deseni ile yapılan bu çalışmada kartopu örnekleme yöntemi ile Afganistan, Suriye, İran, Filistin, Angola ve Senegal uyruklu on beş sığınmacıya ulaşılmıştır. Katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplanan veriler tematik analiz yolu ile çözümlenmiştir. Bulgular; Avrupa'ya göç etme kararını etkileyen faktörler, göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimler ve yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentiler temaları altında toplanmıştır. Katılımcıların kararlarını etkileyen faktörlerin menşe ülkede, transit ülkede ve Türkiye'de olmak üzere üç farklı kategoride şekillendiği görülmüştür. Göç sürecindeki deneyimleri zamansal olarak yolculuk sırasında ve sonrasında yaşadıkları şeklinde; biçimsel olarak olumlu ve olumsuz deneyimler şeklinde kategorileştirilmiştir. Son olarak yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak sığınmacıların Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen pek çok olumsuz deneyimlerinin olduğu ancak göç sürecinde aynı olumsuz deneyimleri ve benzer daha çok olumsuz deneyimi yaşadıkları göç yolculukları zorunlu olarak sona erdiğinde ise hak kayıpları ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçlara ilişkin olarak; düzensiz göç alanında sığınmacıların haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik sosyal hizmetin mikro, mezo ve makro düzey uygulamaları çerçevesinde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Düzensiz göç, sığınmacı, hak kaybı, sosyal hizmet

ABSTRACT

ERASLAN, Ayşe. Experience of Asylum Seekers within Irregular Migration Movements at Turkey – Greece and Bulgaria Borders, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

This thesis is carried out to reveal the difficulties, loss of rights, and psychosocial needs of asylum seekers who have been trying to cross to Europe by land or sea through irregular migration through Turkey in 2020-2021 or who have been pushed back, during and after their stay in the border regions. Fifteen asylum seekers from Afghanistan, Syria, Iran, Palestine, Angola, and Senegal were reached by snowball sampling method in this study, which was conducted with a qualitative research design. In-depth interviews were conducted with the participants using semi-structured interview forms. The collected data were analyzed by thematic analysis. The findings were gathered under the themes of factors affecting the decision to migrate to Europe, experiences at different stages of the migration process, and expectations from managers and service providers. It has been observed that the factors affecting the decisions of the participants are shaped by three different categories: the country of origin, the transit country, and Turkey. Their experiences during the migration process are categorized time-wise during and after the journey, as stylistically positive and negative experiences. Finally, it has been tried to understand the expectations of the managers and service providers. As a result, it has been seen that asylum seekers have many negative experiences that affect their decision to migrate to Europe, but they have the same negative experiences and similar more negative experiences during the migration process. It has been observed that when their migration journeys are forced to end, they are faced with the loss of their rights. Regarding these results, suggestions have been developed within the framework of micro, mezzo, and macro-level applications of social work for the protection and development of the rights of asylum seekers in the field of irregular migration.

Keywords: irregular migration, asylum seeker, loss of a right, social work

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: GENEL BİLGİLER	3
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	5
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. GÖÇ VE DÜZENSİZ GÖÇ	7
2.1.1. Türkiye’de Düzensiz Göç Hareketleri.....	8
2.1.2. Covid-19 Pandemi Süreci ve Göç Üzerine Etkileri.....	11
2.1.3. 2020-2021 Yıllarında Türkiye’de Yaşanan Kitlesele Göç Hareketleri.....	12
2.2. DÜZENSİZ GÖÇ VE SOSYAL HİZMET	14
2.2.1. Hak Temelli Yaklaşım.....	20
BÖLÜM 3: YÖNTEM	23
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	23
3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI	23
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	25
3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	26
3.5. VERİ ANALİZİ SÜRECİ	27
3.5.1. Tematik Analiz.....	28
3.6. ETİK KONULAR	29
BÖLÜM 4: BULGULAR	30
4.1. AVRUPA’YA GÖÇ ETME KARARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	30
4.1.1. Menşee Ülkedeki Şartlar.....	31
4.1.1.1. Can Güvenliği Sorunu.....	31
4.1.1.2. Sosyopolitik Sorunlar.....	34
4.1.2. Transit Ülkedeki Şartlar.....	35
4.1.2.1. Irka Dayalı Ayrımcılık.....	35
4.1.3. Türkiye’deki Şartlar.....	36
4.1.3.1. Sosyopolitik Sorunlar.....	37
4.1.3.2. Psikososyal Sorunlar.....	43
4.2. GÖÇ SÜRECİNİN FARKLI AŞAMALARINDAKİ DENEYİMLER	48

4.2.1. Yolculuk Sırasında Karşılaşılan Zorluklar	48
4.2.1.1. Şiddet	49
4.2.1.2. Zorlayıcı Yol Şartları	55
4.2.1.3. Resmi Makamlarca Yetersiz Bilgilendirme	60
4.2.1.4. Geri Gönderme Merkezi Deneyimleri	61
4.2.2. Yolculuk Sonrasında Karşılaşılan Zorluklar	63
4.2.2.1. Ekonomik Kayıplar	64
4.2.2.2. Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddi	67
4.2.2.3. Psikolojik Zorluklar	68
4.2.3. Yolculuk Sürecindeki Olumlu Deneyimler	69
4.2.3.1. Türkiye Güvenlik Güçleri ile Olumlu Deneyimlere Sahip Olma	69
4.2.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarından Destek Alma Deneyimi	71
4.3. YÖNETİCİ VE HİZMET SAĞLAYICILARDAN BEKLENTİLER	74
4.3.1. Haklara Yönelik Beklentiler	75
4.3.1.1. Uluslararası Koruma Başvurusunun Kabulü ve Statü Talebi	75
4.3.1.2. Güvenli 3. Ülke Yerleştirilmesi	77
4.3.1.3. Sosyal Yardımlara Erişim	78
4.3.1.4. Vatandaşlık veya İkamet İzni Verilmesi	79
4.3.1.5. Eğitim Hakkına Erişim	79
BÖLÜM 5: SONUÇ VE ÖNERİLER	81
5.1. Katılımcıların Avrupa'ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörlere Bağlı Sonuç ve Öneriler	82
5.2. Katılımcıların Yolculuk Sürecindeki Deneyimlerine Bağlı Sonuç ve Öneriler	84
5.3. Katılımcıların Yönetici ve Hizmet Sağlayıcılardan Beklentilerine Bağlı Sonuç ve Öneriler	86
KAYNAKÇA	89
EKLER	95
EK 1. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ	95
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU	96
EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMLARI	96
EK 3.1. Arapça Gönüllü Katılım Formu	96
EK 3.2. Farsça Gönüllü Katılım Formu	96
EK 3.3. Türkçe Gönüllü Katılım Formu	97
EK 4. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMLARI	98
EK 4.1. Arapça Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	98
EK 4.2. Farsça Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	100
EK 4.3. Türkçe Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	103

AB: Avrupa Birliği

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK :Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GGM: Geri Gönderme Merkezi

IFSW: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu

IOM : Uluslararası Göç Örgütü

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SGDD: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM)

WHO-DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler	24

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Göç Hareketleri İçerisinde Sığınmacıların Deneyimleri Tema Gösterimi	30
Şekil 2. Avrupa'ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler Kategori Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori	31
Şekil 3. Menşe Ülkedeki Şartlar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)	31
Şekil 4. Türkiye'deki Şartlar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)	37
Şekil 5. Avrupa'ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler Temasına Ait Kod Bulutu (MAXQDA22 Kelime Bulutu Gösterimi).....	47
Şekil 6. Göç Sürecinin Farklı Aşamalarındaki Deneyimler Kategori Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori Gösterimi)	48
Şekil 7. Yolculuk Sırasında Karşılaşılan Zorluklar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi).....	49
Şekil 8. Yolculuk Sonrasında Karşılaşılan Zorluklar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi).....	64
Şekil 9. Göç Sürecinin Farklı Aşamalarındaki Deneyimler Temasına Ait Kod Bulutu (MAXQDA22 Kelime Bulutu Gösterimi).....	74
Şekil 10. Yönetici ve Hizmet Sağlayıcılardan Beklentiler Kategori Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori Gösterimi)	75

GİRİŞ

İnsan yaşamında göç, tarih boyunca çeşitli nedenlere bağlı olarak var olmuştur. Son yıllarda yaşanan zorunlu ve kitlesel hareketler halinde yaşanan göç olayları ise insan hakları ihlallerinin en çok yaşandığı alanlardan biri olarak sosyal hizmet disiplininin de odaklandığı bir alan haline gelmiştir. Sosyal hizmet göç alanında üretilen ve uygulanan politikaların hak temelli olup olmadığı ile, göç eden veya etmeye zorlanan bireylerin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanması; hak, hizmet ve kaynaklara erişimleri, sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması gibi konularla yakından ilgilidir.

Göç alanı içerisinde ayırt edici özellikleriyle ayrılan düzensiz göç alanı ise sığınmacılar için daha fazla hak kaybının ortaya çıktığı, hizmetlere erişimin daha sınırlı olduğu, tehlikelere daha açık durumlarla karşılaştıkları ve bir bakıma sığınmacıların suçlu muamelesi gördükleri bir alandır. Düzensiz göç içerisinde yer alan sığınmacıların ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi, hak ve hizmetlere erişimlerinin sağlanabilmesi için sosyal hizmet uygulamalarının hak temelli yaklaşımdan yararlanılarak temellendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde müracaatçılar ile hiyerarşik olmayan bir ilişki kurulabilir ve zaten kayıtsız olmalarından kaynaklı yaşadıkları ikincil konumda olma deneyimlerinin sürdürülmesinin önüne geçilmeye çalışılabilir.

Düzensiz göç yolculuklarında pek çok hak ihlali ile karşılaşan sığınmacılar Türkiye’de kaldıkları sürece kayıtsız geçirdikleri süreçte de temel insani yaşam koşullarını sağlayacak hak ve hizmetlere erişimde güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu araştırmada bu nedenlerle sosyal hizmetin hak temelli yaklaşımına göre düzensiz göç yolları ile ülkeden çıkmayı deneyen kişilerin sığınmacı olmakla ilgili haklarına erişip erişemedikleri, ülkede kalmak durumunda kaldıktan sonra yaşadıkları süreçte var ise daha önce elde etmiş oldukları haklarından mahrum kalıp kalmadıkları, hizmetlere erişimlerinin ne durumda olduğunun anlaşılması hedeflenmiştir. Sığınmacıların bu süreçlerdeki deneyimlerinin anlaşılabilmesi ve çözüm önerileri geliştirilebilmesi adına 2020-

2021 yılları içerisinde Türkiye'nin Avrupa sınırlarında düzensiz göç deneyimi olan 15 sığınmacı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda konuya ilişkin oluşturulan kuramsal çerçeve, bulgular, sonuç ve öneriler sonraki bölümlerde detaylı olarak tartışılmaktadır.

BÖLÜM 1: GENEL BİLGİLER

Bu bölüm araştırmanın probleminin, amacının, öneminin, tanımları ve sınırlılıklarının açıklandığı bölümdür.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Sosyal hizmet mesleği sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkelerini merkezine alan bir uygulama mesleğidir. Mesleki sorumluluk ve etik kurallarına göre sosyal hizmet uzmanları tüm insanların kaynaklara, istihdama, hizmetlere eşit erişimini sağlamayı amaçlayan sosyal ve politik eylemlerde bulunmalıdır ve müracaatçılarına temel insani ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişmek için ihtiyaç duydukları fırsatları sağlamalıdır. Buradan hareketle düzensiz göç ile Avrupa ülkelerine geçmeyi denemiş ancak geçemeyip Türkiye’de kalmaya devam etmek zorunda kalmış sığınmacıların deneyimlerinin anlaşılması hak temelli perspektif ile yaşanan hak ihlalleri sonucu doğan ihtiyaçlara yönelik uygulama ve sosyal politika üretilmesi mesleki bir sorumluluktur.

Devletler arası çatışmalar, iç çatışmalar, ekonomik ve sosyal nedenler ile zorla yerinden edilmelerden doğan göç hareketlerinden; özellikle düzensiz göç alanı ayrıca hak ihlallerinin daha sık yaşandığı sığınmacıların istismara açık hale geldiği bir alan olmaktadır. Düzensiz göç alanında sığınmacılar sıklıkla hem devletler hem devlet dışı aktörler tarafından çoğu zaman yasadışı olmakla ilişkilendirildikleri için hak ve hizmetlere erişimlerde zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu zorluklar aynı zamanda düzensiz göç hareketleri için yeniden itici faktör niteliğinde de olmakta ve çetrefilli bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle düzensiz göç alanında doğrudan sığınmacı bireylerin deneyimlerine odaklanan araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın problemi Türkiye’nin Avrupa sınırlarındaki düzensiz göç yollarındaki süreçlerde sığınmacı bireylerin hak ihlalleri ile karşılaşılıyor olması, hizmetlere erişimlerinin kısıtlı olması ve deneyimlerinin sosyal hizmet perspektifi ile anlaşılmasına yönelik yeterince bilimsel araştırmanın olmamasıdır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, 2020-2021 yılları içerisinde Türkiye üzerinden; düzensiz göç ile kara ya da deniz yolu ile Avrupa'ya geçmeye çalışıp geçemeyen ya da geri itilmeye maruz kalan sığınmacıların sınır bölgelerde geçirdikleri sürede ve sonrasında karşılaştıkları zorlukları, hak kayıplarını ve psikososyal ihtiyaçlarını sosyal hizmet perspektifi ile ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın temel soruları şu şekildedir:

Türkiye üzerinden bu süreçte; düzensiz göç ile kara ya da deniz yolu ile Avrupa'ya geçmeye çalışıp geçemeyen ya da geri itilmeye maruz kalan sığınmacılar;

- ✓ Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen nasıl faktörler olmuştur?
- ✓ Türkiye'den ayrılarak Avrupa ülkelerine geçme kararı ile başlayan süreçten itibaren nasıl zorluklarla karşılaşmışlardır?
- ✓ Yolculuk sonrasında hukuki statülerinde, hak ve hizmetlere erişimlerinde bir değişiklik oldu mu, olduysa bu değişiklikler nasıl değişikliklerdir?
- ✓ İdari gözetim sürecine alındılar ise bu süreçte nasıl deneyimleri olmuştur?
- ✓ Türkiye sınır güvenlik güçleri (Sahil Güvenlik Görevlileri, Jandarma, Polis) ile iletişimleri hakkındaki düşünceleri nedir ve bu iletişim çerçevesinde nasıl deneyimlere sahiptirler?
- ✓ Yunanistan veya Bulgaristan'a (geçiş yapabilmiş ve geri itmeye maruz kalmış sığınmacılar için) orada geçirdikleri süreci ve sınır güvenlik güçleri ile olan iletişim ve deneyimlerini nasıl değerlendirmektedirler?
- ✓ Tüm bu yolculuk süreci ve sonrasındaki yeniden uyum sağlama süreçlerinde ne tür hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar?
- ✓ Yöneticilerden ve hizmet sağlayıcılardan nasıl beklentileri vardır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırmanın Türkiye'nin Kuzeybatı sınır komşuları olan Yunanistan ve Bulgaristan üzerinden Avrupa ülkelerine geçmeye çalışan sığınmacıların yaşadıkları deneyimlere, gereksinimlerine, haklara erişim süreçlerine, karşılaştıkları zorluklara, psikososyal ihtiyaçlarına ve beklentilerine ışık tutarak sosyal hizmetin hak temelli bakış açısıyla uygulama ve sosyal politika önerileri geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Aynı zamanda bu araştırma ile seslerinin duyulmasına katkı sunularak düzensiz göç hareketleri içindeki sığınmacıların güçlendirilmesine de katkı sağlanması umulmaktadır.

Yapılan bu çalışma, ayrıca Türkiye'den Avrupa'ya düzensiz göç yolu ile geçmeye çalışıp geçemeyen sığınmacı bireylerin deneyimlerine sosyal hizmet bakış açısı ile odaklanmış ilk araştırma olması nedeniyle alanda ilk olma özelliği taşımaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Düzensiz Konumdaki Sığınmacılar: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle Türkiye'ye iltica eden başvuru yapmış başvurusu reddedilmiş ve düzensiz konuma geçmiş, Türkiye'nin Batı sınırlarında Yunanistan veya Bulgaristan'a düzensiz yollardan geçiş yapmayı denemiş 18 yaşın üstündeki yabancılar.

Kaçakçılar: Araştırmada kaçakçılar ile kastedilen göçmen kaçakçılığı yapan kişilerdir.

Menşe Ülke: Araştırmaya katılan sığınmacıların vatandaşı oldukları Afganistan, İran, Suriye, Filistin, Angola, Senegal ülkeleridir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Covid-19 pandemi koşulları nedeniyle görüşmelerin büyük çoğunluğu uzaktan yapılmak zorunda kalmıştır. Katılımcıların yeterli teknolojik imkanları olmadığından bu görüşmelerin de büyük kısmı görüntülü olarak değil telefon üzerinden sesli görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle görüşmelerin

hepsinde yüz yüze görüşmenin sağlayacağı gözlem yapma imkanı elde edilememiştir.

Araştırma sığınmacı topluluk ile yürütüldüğünden görüşmeler tercüman eşliğinde yapılmıştır bu durum araştırmacının görüşmeleri doğrudan yönetmesi açısından kısmen sınırlayıcı bir etkiye sahip olmuştur.

BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE

Düzensiz göç eylemleri içerisinde yer almış sığınmacıların deneyimlerinin hak temelli bakış açısı ile anlaşılmaya çalışıldığı araştırmanın bu bölümünde öncelikle “göç ve düzensiz göç kavramına” yer verdikten sonra Türkiye’de düzensiz göç alanına bir çerçeve çizilmiştir. Ardından Covid-19 pandemi süreci ve 2020-2021 yıllarında Türkiye’de yaşanan kitlesel göç hareketleri süreçlerinden bahsedilmiştir. Son olarak ise düzensiz göç ve sosyal hizmet ilişkisi ve hak temelli yaklaşım ele alınmıştır.

2.1. GÖÇ VE DÜZENSİZ GÖÇ

İnsanın hareketliliği düşünülenin aksine öyle yeni bir olgu değildir. Tarih boyunca insanlar güçlüklerle mücadele edebilmek için göç etme yoluna başvurmuşlardır. Mevcut yerdeki olanakların kıtlığı insanları bir yerden başka bir yere göç etmeye zorlamıştır. Ufak ya da büyük gerilimler, çıkar çatışmaları insanların ulusal sınırlar dahilinde ya da uluslararası sınırlar arasında yer değiştirmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle göç denilince sadece ekonomik bir yoksunluktan kaynaklı olduğu düşünülmemelidir ancak ekonomik nedenleri de kapsayan fakat daha fazlasını gören örneğin çatışma ve güvensizlik kaynaklı kitlesel göç hareketlerini de içine alan bir tanım akla gelmelidir (Cohen ve Sirkeci, 2015).

Göçe iten nedenler farklılaşabildiği gibi göç etme biçimleri de farklılaşabilmektedir. Göç olgusu farklı başlıklarla sınıflandırılarak incelenmektedir; bunlar düzenli (yasal) göç, düzensiz (yasa dışı) göç ve zorunlu göç gibi sınıflandırmalardır (Aktaş ve Öztekin, 2017). Yasadışı göç kavramı ise kişileri yasadışı olmakla ilişkilendirmekte ve sığınmacıların yakalanmalarına, yargılanmalarına, göz altına alınmalarına ve sınır dışı edilmelerine sebep olmaktadır. Devletlerin bazı sığınmacıları yasadışı olarak kabul etmesi bu tür uygulamaları beraberinde getirmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016). Düzensiz göç alanı bu nedenlerle farklı uygulama pratiklerinin olduğu ve buna yönelik farklı ihtiyaç alanlarının doğduğu bir alandır.

Türkiye için düzensiz göçün tanımı 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma

Kanunu ile yapılmıştır ve düzensiz göç; gelen yabancı kişilerin izinsiz Türkiye'ye girişini veya çıkışını ya da Türkiye'de izinsiz kalmasını ve izin almaksızın çalışmasını kasteder (YUKK, 2013). Durum böyle olunca bu kişilerin istismara açık olmaları da kaçınılmaz olmaktadır. Düzensiz konumda bulunan bu kişiler herhangi bir hak kaybıyla karşı karşıya kaldığında ya da hizmetlere erişemediğinde idari gözetime alınmaktan dahası sınır dışı edilmekten korktukları için haklarını arayamamakta, kurumlara müracaat edememektedirler (Alakuş ve Uzan, 2020).

2.1.1. Türkiye'de Düzensiz Göç Hareketleri

Son yıllarda uluslararası göç hareketleri, devletler arası çatışmalar, ekonomik ve sosyal nedenler ile zorla yerinden edilmelerden kaynaklı kitleler halinde artarak devam etmektedir. Ülkeler bu göç hareketliliğinden coğrafi, siyasi ya da ekonomik konumları nedeniyle farklı boyut ve biçimlerde etkilenirken; İçduygu ve arkadaşlarına (2014: 271) göre Türkiye'ye yönelen göç hareketleri öncelikle Türkiye'nin coğrafi konumu ile ilgilidir. Komşu ülkelerde ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili sorunlar, bu ülkelerde yaşayan insanları Türkiye'ye göç etmeye yönlendiren başlıca unsurlardır. Türkiye'nin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü vazifesi görmesi ve önemli deniz yollarına sahip olması; Avrupa Kıta'sının gelişmiş ülkelerine göç etmek için Türkiye'nin bir geçiş alanı olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren çatışma ve savaşlardan kaçarak refah bir yaşam kurmak umuduyla Avrupa'ya yönelen nüfusun hedefine ulaşabilmesi için kilit bir noktada yer almaktadır. Afganistan, Pakistan, Bangladeş gibi Orta ve Güneydoğu Asya ülkeleriyle, Suriye, Irak ve Filistin gibi Ortadoğu ülkelerinin yanı sıra Güney Sudan, Somali ve Eritre gibi Afrika ülkelerinden çıkış yapan kişiler, Avrupa'ya ulaşabilmek için Türkiye'yi transit ülke olarak görmektedir. Ayrıca söz konusu ülkelerdeki istikrarsızlık, çatışma ve sorunların devam etmesi Türkiye'nin transit göç konusundaki kritik konumunun kısa vadeli olmayacağını işaretidir (Tepealtı, 2019).

2015 yılında Türkiye'den Avrupa sınırlarına doğru yaşanan yoğun düzensiz geçiş sonrası, Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki müzakerelerin ardından,

Avrupa Birliği-Türkiye Bildirisi Mart 2016'da sonuçlanmıştır ve bu mutabakat Yunan adalarına düzensiz göç ile geçenlerin geri kabullerini içermektedir. Bu mutabakat sonucunda, bu konu giderek politikleşmiştir ve AB'de yükselen yabancı düşmanlığı ve sınır güvenliği odaklı çalışmaların artırılması ile düzensiz sınır geçişlerinin sayıları da hızla azalmaya başlamıştır (Aksel, İçduygu, 2019: 25). Bu mutabakat ile aynı zamanda Mart 2016 tarihinde 'Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı' yürürlüğe girmiştir. Bu program kapsamında, iki dilim olarak harekete geçirilecek toplam 6 milyar Avro yönetilmektedir. İlk dilim, en geç 2021 ortasına kadar sürecek projelerin, ikinci dilim ise en geç 2025 ortasına kadar sürecek projelerin fonlanmasında kullanılacaktır (AB, 2020). Uluslararası göç alanında "yumuşak güvenlik" bakış açısı yerine "denetim" ve "engelleme" güdümlü politikalar üretilmektedir (Kirişçi, 2003). Hal böyle iken Türkiye için de düzensiz göç konusu son yıllarda özellikle Avrupa sınırlarının yönetimi, göçün engellenmesi ya da kontrol edilmesi perspektifinden hareketle politikaların üretildiği bir alan olmaktan kurtulamamıştır. Bu alanda üretilen politikalar ne yazık ki halen insan hakları temeline dayalı yapılandırılmaktan uzaktır.

Türkiye'de, göç alanındaki politikaların belirlenmesi ve göçün daha etkin yönetilmesi için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun'u çıkarılmış ve bu Kanun'a dayanarak 2014 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurumun görevlerinden birisi de düzensiz göçle ilgili gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler dahilinde gerekli tedbirleri almak ve uygulamak olarak açıklanmıştır (Tepealtı, 2019). Ancak bu alanda kayıtsız sığınmacıların doğabilecek ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğine yönelik düzenlenmiş herhangi bir ulusal mevzuat bulunmamaktadır.

Türkiyede son yıllarda düzensiz göç olaylarının yoğunluğunu anlamak adına bir de sayısal veriler perspektifiyle bakılmak gerekirse, Avrupa'ya Türkiye üzerinden yaşanan düzensiz göç hareketleri içinde bir dönüm noktası sayılabilecek 2015 yılından bu yana olan verilere bakıldığında; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü GİGM'nin (2020) verilerine göre 2015 ve sonrasında toplam 1.4 milyona yakın sığınmacı için düzensiz giriş ya da çıkış yapma eylemi halinde iken idari işlem yapıldığı görülmektedir. Bu sayıların yaklaşık 260 bine

yakını Sahil güvenlik güçleri tarafından deniz yolu ile geçişlerde tespit edilen kişilerden oluşmaktadır. 2019 yılında Türkiye’de yapılan her üç yakalamadan biri Edirne’de yapılmış ve Avrupa’ya yasa dışı yollardan geçiş teşebbüslerinden en çok etkilenen il Edirne olmuştur. 2020 yılında ise bu sayı son beş yılda ilk kez bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir. İlerleyen kısımlarda detaylandırılacak olan Covid-19 pandemisi ve 28 Şubat 2020 sürecinin bu düşüş üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu verilerin düzensiz göç hareketleri içerisindeki sığınmacıların tam olarak sayılarını bilmemize olanak sağlaması mümkün değildir. Geçiş yollarını tekrar tekrar deneyenler ve mükerrer kayıtlara sebep olanlar olduğu gibi kayıt altına hiç alınmamış olma ihtimali olanlar da mutlaka vardır.

Türkiye’de düzensiz konumda bulunan yabancılar üç ayrı başlıkta değerlendirilmektedir. Birinci grup başta Avrupa ülkeleri olmak üzere batıdaki ülkelere göç etmek üzere Türkiye’yi transit bir ülke olarak kullanmak isteyenler; ikinci grup geçerli bir belgeleri olmadan kayıtsız olarak Türkiye’ye gelip burada çalışmak ve yaşamak isteyenler ve üçüncü grup ise uluslararası koruma başvurusu reddedilmiş ancak ülkede kalmaya devam eden sığınmacıların oluşturduğu kişilerdir(İçduygu ve B. Aksel, 2012, s.21).

Kayıtsız sığınmacılar Türkiye’de kayıtsız olarak geçirdikleri süreçlerde hak ve hizmetlere erişimde zorluklarla karşılaşmaktadırlar; barınma, sağlık hizmetlerine, eğitim olanaklarına, sosyal yardımlara erişimleri kısıtlı olmakta ya da hiç bulunmamaktadır. Bu süreçte çalışmak durumunda kalırlarsa kayıtdışı istihdamda yer alma, güvencesiz iş ve iş yerinde kötü muameleye maruz kalma, düşük ücret ya da ücret alamama, iş güvenliği olmayan koşullarda çalıştırılmak gibi hak ihlalleri ile karşılaşmaktadırlar. Bu korunmasız durumlarının bir sonucu olarak göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti yapan örgütler tarafından sömürüye açık hale gelmektedirler (Göç Özel İhtisas Komisyonu: 10. Kalkınma Planı, 2014). Sığınmacılar düzensiz göç yolu ile bu örgütler ya da bireysel girişimler ile Türkiye’den ayrılma yoluna girdikleri zaman ise genellikle can güvenliklerinin olmadığı bir yolculuk yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bu yolculuklar çoğu

zaman olumsuz sağlık koşullarını, ekonomik ve cinsel sömürü, şiddet, özgürlükten alıkonma gibi riskleri beraberinde getirmektedir.

2.1.2. Covid-19 Pandemi Süreci ve G zerine Etkileri

2019 yılının sonunda in'de ortaya çıkararak tüm dünyaya yayılan Corona virüs pandemisi nedeniyle alınan önlemler insan hareketliliğini neredeyse tüm dünyada kısıtlamış durumdadır. OECD'nin 2020 yılının ortalarındaki tahmini verilerine göre Covid-19 pandemisi devam eden enfeksiyon riski nedeniyle ve ülkelerin aldığı kısıtlama önlemleri ile g hareketlerinin azaldığını ancak ilerleyen süreçlerde ciddi bir artış olabileceğini göstermektedir. Covid-19 pandemisinin birçok ülkede ciddi ekonomik, sosyal ve yönetişimsel çöküşlere ve sivil çatışmalara neden olarak sığınmacıların ve ekonomik göçmenlerin kitlesel hareketlerine yol açabileceği öngörülmektedir. Öte yandan hızlandırılmış otomasyon ve COVID-19 nedeniyle artan işsizlik nedeniyle geleneksel alıcı ülkelerde göçmenlere olan talebin azalacağı buna bağlı olarak rapor; bu ülkelerin daha dirençli sınır politikaları geliştirebileceklerini öngörmektedir (OECD, 2020).

Türkiyede düzensiz göç hareketleri Covid-19 pandemi sürecinde nasıl etkilenmiştir? Sahil Güvenlik Komutanlığı verileri üzerinden incelenecek olursa 2019'da Türkiye'den Yunanistan'a geçmeye çalışırken tespit edilen kişi sayısı 60.802 iken 2020 yılında Covid-19 salgını ile %66 azalarak 20.380 olmuştur (Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2020).

Düzensiz geçişlerin azalmasının iki temel nedeni olmuştur denilebilir. Türkiye'de alınan salgınla mücadele önlemleri ve Yunanistan'daki sığınmacıların barınma koşulları. Türkiye'de alınan önlemler kapsamında kolluk kuvvetlerinin denetimlerinin artırılması, şehir giriş çıkışlarında kısıtlamalar getirilmesi, sokağa çıkma yasaklarının olması ve sokaklarda insan yoğunluğunun azaltılması çalışmaları sığınmacıların ve göçmen kaçakçılarının da hareket alanlarını kısıtlamış ve düzensiz göç azalmıştır. Aynı zamanda Yunanistan'daki kamp koşullarının basına yansıyan durumu da düzensiz göç hareketlerini yavaşlatan bir etki yaratmıştır. Örneğin Midilli Adasının'daki Moria kampının 3 bin kişi

kapasiteli olmasına rağmen 16 bin kişi barındırdığı, oradaki sığınmacıların açlık, susuzluk, ısınma gibi temel ihtiyaçlar düzeyinde sıkıntılar yaşadığı şeklinde basına yansıyan haberler olmuştur (Avaner, Ocaklı, 2021).

Peki Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’de sığınmacıların hizmetlere erişimleri nasıl etkilenmiştir? Örneğin en temelde günlük yaşamda Covid-19 pandemi süreci boyunca zorunlu bir uygulama olan hes kodu alma ve resmi kurumlara hes kodu ile girebilme, yolculuk yapmak için hes kodu kullanımı, şehir içi ulaşımda hes kodu kullanımı gibi zorunlulukların getirilmesi düzensiz konumdaki sığınmacılar için hizmetlere ulaşmada zorluklar doğurmuş hatta erişimi imkansız hale getirmiştir.

SGDD’nin hazırlamış olduğu rapora göre (SGDD Göç Akademisi, 2020); Covid-19’a ilişkin bilgiye erişim oranı sosyal medya aracılığı ile %79 oranında olmuştur. Bu süreçte sağlık hizmetlerine erişim ihtiyacı duyan kişilerin %85’inin hizmetlere erişebildiği saptanmıştır. Uzaktan eğitime erişimde ise; ailelerin yarısından fazlasının teknik olanakların yetersizliğinden yani televizyon bilgisayar gibi ihtiyaçların bulunamamasından kaynaklı olarak çocukların okula kaydı devam etse dahi çocukların %48 oranında uzaktan eğitimden faydalanamadıkları tespit edilmiştir. Covid-19 pandemi süreci ile birlikte alınan karantina önlemleri iş yerlerinin yavaşlaması ve hatta küçük ölçekli iş yerlerinin tamamen durmasına sebep olduğundan sığınmacılar üzerinde de haksız işten çıkarılmaları neden olmuş özellikle düzensiz konumdaki sığınmacıların yasal yollarla haklarını arayamamaları ile sonuçlanmıştır. Geçim kaynaklarına erişemeyen sığınmacıların temel ihtiyaçlarına erişimleri de büyük oranda kısıtlanmıştır. Raporda araştırmaya katılanların %63’ünün gıdaya ulaşmakta zorlandıkları, %53’ünün ise temel hijyen ihtiyaçlarını gidermekte zorlandıkları aktarılmaktadır. Tüm bu süreç sonrasında pandemi etkilerinin azalması, alınan önlemlerin gevşetilmesi ile Avrupa ülkelerine geçmek için isteğin tekrar artabileceği de öngörülebilir.

2.1.3. 2020-2021 Yıllarında Türkiye’de Yaşanan Kitlesele Göç Hareketleri

2020 yılında ülkemizde bir bakıma kitlesele bir düzensiz göç hareketi olarak

nitelendirilebilecek bir süreç yaşanmıştır. 28 Şubat 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri tarafından açıklanan Avrupa sınırlarından geçişlerin denetlenmeyeceği bilgisi, kara ve deniz sınırlarına ülkemizdeki yabancılar tarafından bir akının yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu hareketlilik neticesinde kısa sürede özellikle Edirne Pazarkule sınır kapısı ve çevresinde büyük bir yoğunluk yaşanmıştır. IOM'in bildirdiği sayıya göre burada toplanan kişi sayısı 13.000'i bulmuştur. Bazı kaynaklara göre o tarihlerde Geri Gönderme Merkezleri'nde bulunan sığınmacıların salınırıldığı ve Edirne'ye, Yunanistan kara sınırlarına yönlendirildiği, hatta otobüsler sağlanarak sınır bölgesine gitmelerine destek olunduğu bilgisi alınmıştır (Üstbici ve Karadağ, 2020: 14). Türkiye sınırında yaşanan bu hareketliliğin hemen ardından Yunanistan yetkilileri ise AB hukukunu ve uluslararası hukuku açıkça ihlal ederek sığınma talebinde bulunma hakkını geçici olarak askıya almıştır. Ayrıca bu süreçte güç kullanımı, dayak, atış mühimmatı kullanımı ve Türkiye'ye doğru yapılan sistematik geri itme uygulamaları da dâhil olmak üzere Yunanistan sınır birliklerince gerçekleştirilen ağır insani hak ihlallerine dair kanıtlar büyük ölçüde artış göstermiştir. Sınırı geçen kişilerin çok büyük bir çoğunluğunun, üniformalı Yunan sınır güçleri tarafından fiziksel şiddet gördüğü, cinsel saldırıya uğradığı, soyulduğu ve bu ağır şiddet eylemlerinin ardından zorla geri gönderildikleri rapor edilmiştir (Uluslararası Af Örgütü, 2020: 4-5). Yunanistan'ın Pazarkule sınır kapısı bölgesindeki ateşli silah kullanımı neticesinde yaşanan çatışmalarda 3 sığınmacının yaşamını yitirdiği 198 kişinin de yaralandığı haberi medyada yer almıştır (Cumhuriyet, 11.03.2020).

Bölgede süreç boyunca gıda, barınma, hijyen gibi en temel ihtiyaçlara erişimde büyük sorunlar yaşandığı gözlenmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından temel ihtiyaçlara yönelik dağıtılan malzemeler olsa da sürecin ani gelişmesinden ötürü hazırlıksız olunması, kötü hava koşulları gibi nedenlerle yapılan yardımlar yetersiz kalmıştır. Covid-19 pandemi süreci ile de birleşince hijyen koşullarının uygun olmadığı düşünülürse, bulaşıcı hastalıklar için de yüksek riskli bir ortam olduğu orada bulunan STK çalışanları tarafından aktarılmıştır. Durum bu şekilde seyrederken 26 Mart 2020 tarihinde çadırların boşaltılması ve alanda kalan

5.848 sığınmacının çeşitli illerdeki Geri Gönderme Merkezleri'nde 14 günlük karantina sürecine alınacakları açıklaması Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Twitter hesabı üzerinden yayınlanmıştır; karantina sonrasındaki süreçte ise sığınmacı bireyler rastgele şehirlerde pandemi kısıtlamaları ortasında bırakılmışlardır. Kayıtlı oldukları şehirlere dönemeyenlerin terminallerde ve parklarda bir süre kalmak zorunda kaldıkları görülmüştür (Üstbici ve Karadağ, 2020).

Yaşanan otuz günlük böyle bir sürecin ardından eski düzenlerine dönmeye çalışan binlerce insan pek çok kayıpla karşı karşıya kalmıştır. Geri gönderme merkezlerine alınanların tekrar yaşadıkları şehirlere döndüklerinde kısa bir süre sonra uluslararası koruma başvurularının reddedildiği, bunun neticesinde kimliklerinin ellerinden alındığı dolayısı ile eskiden erişebildikleri hak ve hizmetlere erişemez konuma sürüklendikleri gözlenmiştir. Resmi süreçte bir kayıp yaşamayanların ise kurmuş oldukları gündelik hayat düzenini bırakıp sınıra gittiklerinden döndüklerinde tekrar bu düzeni sağlamaları oldukça zor olmuştur. Tekrar ev ve iş bulma varsa çocukların tekrar okula kayıt olması ve devamı gibi alanlarda adaptasyonda zorluklarla karşılaşmışlardır.

2.2. DÜZENSİZ GÖÇ VE SOSYAL HİZMET

Uluslararası koruma açısından 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf devletler korunmaya muhtaç olanlara sınırlarını açmakla yükümlüdür. Ancak sınır politikaları bununla çelişir ve durum burada bulanıklaşır. Devletler 1970'lerden beri göçü engellemek için fiziksel, idari ve cezai önlemler alıyorlar. Bu, temel bir hak olan uluslararası korumaya zarar vermektedir. Sınırlara ulaşan kişi kim olursa olsun tüm temel insan haklarına sahip olmalıdır (akt: Aksel ve İçduydu, 2019). Türkiye'de de düzensiz göç alanında çalışan kamu kurumları düzensiz göçün takibi, kontrolü ve engellenmesi üzerine çalışmaktadır. Bu nedenle düzensiz göç alanında çalışan bu kurumlar sığınmacıların haklara erişimlerinin sağlanması, ihtiyaçlarının karşılanması gibi konularda ihtisaslaşmış kurumlar ne yazık ki değildir. Kamu kurumları düzensiz göçün engellenmesi üzerine

çalışmalar yürütürken düzensiz konumdaki sığınmacılar ile karşılaşmaktadırlar. Buralarda çoğu kez sosyal hizmet uzmanları bulunmamakta sosyal hizmet uygulamaları yapılamamaktadır. Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının düzensiz konumdaki sığınmacılarla daha çok sınır dışı edilme işlemleri yapılırken karşılaştıkları söylenebilir. Sığınmacıların sınır dışı edilmek üzere işlemleri tamamlanırken kaldıkları yerler olan İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı Geri Gönderme Merkezlerinde, sosyal hizmet uzmanları, rehberlik ve psikolojik danışmanlık mezunları ve psikologlar görev yapmakta ve “Geri Gönderme Merkezleri Psikososyal Destek Hizmetleri Yönergesi”ne göre çalışmalarını sürdürmektedirler. Buna göre, “buradaki sığınmacıların düzenli bir program çerçevesinde; incelenmesi, izlenmesi, desteklenmesi, yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ile raporlanması süreçlerini” ifade eden psikososyal destek hizmeti, “idari gözetim sürecinin tamamlayıcı ve vazgeçilmez bir unsuru” olarak görülmektedir. Bu hizmet, merkeze getirilen sığınmacıların merkez içindeki barınma koşullarının iyileştirilmesine yönelik gereksinimlerinin tespit edilmesini de içermektedir(Güldalı ve Buz, 2021). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü- İl Müdürlükleri, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı düzensiz konumdaki sığınmacıların en sık karşılaştıkları kurumlar olmaktadır.

Düzensiz göç alanında temel olarak göç idaresi genel müdürlüğüne bağlı il müdürlüklerince Uluslararası koruma başvurusu reddedilmiş ve düzensiz konuma geçmiş sığınmacıların, düzensiz yollarla geçiş yapmak üzere iken tespit edilen sığınmacıların sınır dışı edilme işlemleri yürütülmektedir. Türkiye’de 26 Geri Gönderme Merkezi bulunmaktadır. Buralarda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre yabancıların karşılayamayacağı acil ve temel sağlık hizmetleri ücretsiz verilmektedir. Burada kişilere yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme imkanı verilir(YUKK, 6458). Güldalı ve Buz(2021)’a göre de bahsedildiği gibi kamu kurumlarında GGM’ler sığınmacıların sosyal hizmet uzmanları ile karşılaşabilecekleri tek kurum olabilir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı ekipleri ile denizlerde geçiş yapmaya çalışan sığınmacıların yakalama ve kurtarma operasyonları yürütülmektedir. Bu operasyonlar sırasında kurtarılan sığınmacıların temel ihtiyaçlara erişimlerinin giderilmesi için sivil toplum kuruluşları ile protokoller imzalanarak insani yardım malzemelerinin dağıtımı gibi faaliyetler yürütülmektedir. Fakat sığınmacılar çoğu zaman kurtarma operasyonları sırasında tercümanlık hizmeti, hukuki bilgiye erişim gibi imkanlardan yoksun kalmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele Şube müdürlükleri aracılığı ile şehir merkezlerinde gerçekleşen düzensiz göç olaylarına Türk Ceza Kanunu Madde 79 kapsamında müdahale edilmektedir. Bu maddeye göre doğrudan ya da dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla yasal olmayan yollardan; bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkan sağlayan, Türk vatandaşı ya da yabancının ülkeden çıkmasına imkan sağlayan kişiler üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır (TCK, Md 79). Bu müdahalelerde amaç göçmen kaçakçılığı yapan suçluların, organizatörlerin yakalanması olmaktadır. Düzensiz konumdaki sığınmacıların ise idari gözetime alınması işlemleri için İl Göç Müdürlüklerine bağlı geri gönderme merkezlerine sevkleri yapılmaktadır. Bu sevkler sırasında sığınmacıların en temel gıda gibi ihtiyaçlarının karşılanması, gerekli olursa tercümanlık desteğinin sunulması, gerekli durumlarda acil sağlık hizmetlerine erişimlerinin desteklenmesi, hakları ve yükümlülükleri hakkında bilgilendirilme ihtiyaçlarının giderilmesi gibi doğan ihtiyaçlarının karşılanması çoğu zaman mümkün olmamaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı deniz sınırı bölgelerinde Sahil Güvenlik Komutanlığı ile koordineli olarak çalışmaktadır ve yapılan yakalama/kurtarma operasyonlarında düzensiz konumdaki sığınmacıların sorgulamalarının yapılması ve geri gönderme merkezlerine sevkleri ile ilgilenmektedirler. Aynı zamanda kırsalda gerçekleşen düzensiz göç faaliyetleri kapsamında bulunan gruplara müdahale ederek yakalama yapmaktadırlar. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu yakalamalardakine benzer şekilde sığınmacıların

geri gönderme merkezlerine sevkleri sırasında doğan ihtiyaçların karşılanması kurum imkanları dahilinde mümkün olmamaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik ayrılmış bir bütçe ya da atanmış uzman bir kadro bulunmamaktadır.

Bu noktada sivil toplum kuruluşları devreye girmektedir. BMMYK-Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği başta olmak üzere benzer sivil toplum kuruluşları sahada gerek İl Göç İdaresi Müdürlükleri gerekse Sahil Güvenlik Komutanlığı ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yaparak düzensiz göç olayları sırasında tespit edilen sığınmacıların başta temel ihtiyaçları olmak üzere bilgi ve hukuki desteğe erişim haklarını da karşılamak üzere çalışmalar yürütmektedirler. Bu sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları çalışmalarının bir kısmını düzensiz göç alanında yürütmektedir denilebilir.

BMMYK şu anda toplam 138 ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye'deki faaliyetlerine 1960 yılından bu yana devam etmektedir (UNHCR,2022). 1949 yılında Birleşmiş Milletler tarafından BM'ye ek bir organ olarak Cenevre'de kurulmuştur. Kuruluşundan sonra Cenevre Konvansiyon'u hazırlanmış ve imzaya sunulmuş 145 devlet de taraf olmuştur. Bu Konvansiyon'a göre yalnızca Avrupa ülkelerinde yaşanan olaylar nedeniyle yerinden edilmiş ülkesini terketmek zorunda kalmış kişiler mülteci sayılsa bile BMMYK diğer ülkelere ayrılan kişilere de mülteci tanımına uymasalar bile koruma sağlayabilmektedir (Ekşi, 2019). BMMYK düzensiz göç alanında öncelikli olarak geri gönderme merkezlerindeki sığınmacıların hukuki destek ihtiyaçlarının karşılanması için danışmanlık hattı üzerinden destek sağlamaktadır. Ayrıca insani yardım malzemelerinin geri gönderme merkezlerinden, sahil güvenlik birimlerinden ve kolluk kuvvetleri aracılığı ile düzensiz göç olayları içerisinde yakalanan/kurtarılan sığınmacılara dağıtımının koordinasyonunu sağlamaktadır. Bu sayede sığınmacıların acil temel ihtiyaçlarının giderilmesi hedeflenmektedir. Hak temelli yaklaşımın bileşenlerinden savunuculuk ve güçlendirme faaliyetleri gereğince sığınmacıların geri gönderme merkezlerindeyken avukat hakkına

erişimleri sağlanarak yasal haklarına erişimleri desteklenmekte geri gönderilmekten kurtarılmaları, uluslararası korumaya başvurmadılar ise başvurmaları sağlanmaktadır.

IOM ise Türkiye'deki ilk ofisini 1991 yılında Körfez Savaşı'ndan sonra açmıştır. IOM'nin krizler sırasında sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamadaki rolünün yanı sıra yardım programları, işgücü entegrasyonu ve göç yönetimi, göç ve sınır yönetimi ve araştırma dahil olmak üzere göçün uzun vadeli etkilerini ele almak için Türkiye Hükümeti ile işbirliği yaparak çalışmaktadır(IOM, 2022). Düzensiz göç alanında ise IOM öncelikli olarak BMMYK ile benzer şekilde insani yardım malzemelerinin sınır bölgelerde dağıtımı için kamu kuruluşları ile kolluk kuvvetleri ile koordinasyonu sağlayarak sığınmacıların acil temel ihtiyaçlarının giderilmesini hedeflemektedir. Aynı zamanda hukuki ve sosyal danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

Düzensiz konumdaki sığınmacıların hak ve hizmetlere erişim hakkında kamu kurumları yerine sivil toplum kuruluşlarına güvenmeleri olasıdır. Buralarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının uluslararası ve ulusötesi sosyal hizmet yaklaşımlarının sağladığı perspektiften daha fazla faydalanmaları ve sığınmacıların ağlarının daha çok farkında olmaları, uygulamaya bu ağları dâhil etmeleri mümkün olabilir. Fakat hak temelli olmak yerine ihtiyaçları temel alarak çalışan ve hizmetleri hayırseverlik faaliyeti şeklinde sağlayan, bazen ulus devletin denetim ve kontrol pratiklerine destek olan sivil toplum kuruluşlarında çalışmak durumunda olan sosyal hizmet uzmanları da olabilmektedir. Bu kurumlardaki sosyal hizmet uzmanlarının çalışırken mesleki etik ilke ve değerlere bağlılık konusunda dikkatli olmalarında yarar vardır. (Güldalı ve Buz, 2021).

Türkiye'de koruma altındaki sığınmacıların bile hakları kısıtlyken düzensiz konumda olanlar sosyal haklar ve hizmetlerin tamamen dışında kalmaktadırlar. Düzensiz konumdaki sığınmacıların deneyimleri sosyal hizmetler bir tarafa yaşamsal öneme sahip sağlık hizmetine bile erişimlerinin olmadığını ortaya

çıkarmaktadır(Coşkun, 2016). Küreselleşmenin etkisiyle ve refah devletinin aşınmasıyla sığınmacıların haklarında da bazı kısıtlamalara gidildiği söylenebilir. Neoliberalizm, birçok sosyal refah hizmetinin özele ve sivil toplum kuruluşlarına devredilmesini savunur. Bu durum vatandaşların çoğunluğunu refah hizmetini satın almaya zorlarken, sığınmacıları ise sosyal refah hizmetleri için sivil toplum kuruluşlarına müracaat etmeye zorlamaktadır. Böylelikle sürekli 'yardım' ile ilişkilendirilen sığınmacılar ötekileştirilirken özellikle düzensiz konumda bulunan sığınmacılar her şekilde bu sürecin kaybedenleri olmaya devam etmektedir(Güldalı ve Buz, 2021).

İsveç'te de benzer şekilde düzensiz göç alanında sığınmacılara sunulan hizmetlerin kısıtlılığı ile alakalı eleştiriler bulunmaktadır; İsveç'te bu kamu kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları karşılaştıkları düzensiz konumdaki sığınmacıları polise bildirmekle yükümlüdürler; düzensiz konumdaki sığınmacıların sosyal hizmet mekanizmalarına erişiminin engellenmesi, idari tedbirlerle yürürlüğe konan "göç iç kontrolünün" bir unsurunu oluşturur. Uluslararası insan hakları vatandaşlık ve/veya ikamete dayalı değildir ancak bu uluslararası taahhütleri ulusal mevzuata dahil etme sürecinde devletin sorumluluğuna göre yeniden formüle edildikçe zayıflamaktadır. (Cuadra ve Staaf, 2014).

Türkiye'de düzensiz göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının rollerinin incelenmesi alanında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; Sivil toplum kuruluşlarında düzensiz konumdaki sığınmacılara tercümanlık hizmeti, ayni ve nakdi yardım hizmeti ve hukuki danışmanlık hizmeti dışında bir hizmet sunulamazdır. Kapsamlı sosyal hizmet uygulamalarından bahsetmek mümkün değildir(Ulutaş ve Attepe Özden, 2021). Genellikle hareket halinde bulunan düzensiz konumdaki sığınmacılar ile uzun süreli yapılandırılmış müdahaleler yerine kısa süreli müdahaleler ile çalışılmaktadır.

Düzensiz konumdaki sığınmacılara sunulacak hizmetlerin yasallaştırılmış bir dayanağı olmadığından keyfi uygulamaların ve ayrımcı muamelelerin önünün

açılabilme riski olduğu düşünülmektedir. Ancak sosyal hizmet değerlerinin desteklenmesi, düzensiz konumdaki sığınmacıların sosyal hizmetlere erişim hakkının desteklenmesi ile uluslararası insan haklarının ulusal çerçeveli bir yasal statünün ötesinde geçerli olduğu gerçeğinden hareketle çalışılması yararlı olacaktır (Cuadra ve Staaf, 2014).

2.2.1. Hak Temelli Yaklaşım

Global sosyal hizmet tanımına göre sosyal hizmet; sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı destekleyen ve insanları güçlendiren, geliştiren ve özgürleştiren uygulama bazlı meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir (IFSW, 2014). Ayrıca, sosyal hizmet mesleği, tüm insan hakları ihlallerine karşı çıkmak ve bunları ortadan kaldırmak için çalışma sorumluluğunu kabul etmiştir. Sosyal hizmet uzmanları bu sorumluluğu bireyler, gruplar ve topluluklarla gerçekleştirdikleri uygulamalarında, kurum veya organizasyon temsilcileri olarak ve bir ulusun ve dünyanın vatandaşları olarak yerine getirmelidir. (IFSW, 1996).

“Mikro, mezzo ve makro düzeydeki uygulamalarıyla hayatın her alanında hem yoksun insanların ihtiyaçlarını birer “hak” olarak yeniden tanımlayan, hem de onlara yaşadıkları ortama ilişkin farkındalık kazandıran sosyal hizmet uygulaması, insan haklarını bir söylem olmaktan çıkarıp hayata geçirme noktasında önemli bir potansiyel taşımaktadır.”(Tuncay ve Akbaş, 2008: 47).

İnsan haklarının sosyal hizmette inşası tümevarımsal ve tümdengelimsel yolla mümkündür. Sosyal hizmet uzmanları tümevarımsal yaklaşımda çalışmalarının ardında hangi insan hakları meselesi olduğuna odaklanırken tümdengelimsel yaklaşımda insan hakları metinlerinden pratiğe doğru gelmeye çalışırlar. Bu iki yaklaşımı mutlaka bir arada kullanmaktadırlar (Ife, 2017).

Gneiting ve diğ., (2009) hak temelli yaklaşımı; kişileri “hak sahibi”, devleti ve devlet dışı birtakım aktörleri bu hakları sağlamada “görev sahibi” olarak

tanımlar. Bu yaklaşımın görev sahiplerinin kapasitelerini artırmayı ve hak sahiplerinin güçlendirilmesini hedeflediğini belirtir (akt. Zengin ve Altındağ, 2016). Sosyal hizmet uluslararası hukuktan güç alarak hak sahibi olanlar ve görev sahibi olanlar arasındaki ilişkiyi hakların teslim edilmesi yönünde düzenler. Hak temelli bakış açısında yapılmak istenen bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması, haklarının yerine getirilmesidir. Bu sayede adaletsizliği ortadan kaldırmak hedeflenir. Hak temelli yaklaşım ile görev sahiplerinin görevlerini yerine getirmesi, hak sahiplerinin ise haklarını talep etmek için güçlendirilmesi sağlanır(Tufan ve ark., 2009). Hak temelli yaklaşımın çerçevesine bakıldığında da alan yazında PANEL Prensipleri olarak çizilmiştir ve güçlendirme bu prensipler arasında da yer almaktadır. Bu prensipler, katılımcılık (participation), hesap verebilirlik (accountability), ayrımcılık karşıtlığı ve eşitlik (non-discrimination), empowerment (güçlendirme) ve insan hakları prensipleri ve standartlarına bağlılık (legality or linkage to human rights principles and standarts) ilkeleridir(Atatanır ve Karataş, 2020). Bu ilkeler sosyal hizmetin global tanımındaki ilkeler ile de örtüşmektedir.

Hak temelli yaklaşım; tüm bireylerin yasalar ve hukuk karşısında eşitlenmesi, hakların güvence altına alınması, hak ve eşitlik kavramlarının evrensel standartlara taşınması, sorunların temeline inme ve sorunlara geçici çözümler yerine kalıcı çözümlerin getirilmesi için çalışır. Aynı zamanda, kişilerin haklarını aramasında aktif rol üstlenmesini sağlayarak sistemde pozitif ayrımcılık gibi tutumların gelişmesini ortaya çıkarır (Zengin ve Altındağ, 2016). Hak temelli uygulamanın bu yönü ile baskı karşıtı uygulama ile de bir bağı bulunmaktadır. Baskı karşıtı uygulama da müracaatçıyı eyleyen rolü ile uygulamada aktif kılarak güçlendirmeyi hedefler (Dominelli, 2021).

Baskı bireylerin deneyimlerini birbirinden ayrıştırarak bireyleri izole eder ve yalnızlaştırır. Bu nedenle baskı karşıtı uygulamada grup dinamiğinin önemi oldukça büyüktür. Özel alana dair bir sorun kamusal bir sorun olarak yeniden tanımlanır ve bu izolasyonun üstesinden gelinir. Bireylerin grup çalışmaları ile hem bireysel güçlenme gösterdikleri hem de grup düzeyinde kolektif bir güçlenmenin olduğu görülür. Sosyal hizmet uzmanları bireyler ve gruplar ile

çalışırken aynı zamanda toplum kesimlerinin birbirine yardımcı olmasını sağlamada, var olan kaynaklarını en iyi biçimde kullanabilmelerinin sağlanmasında ve genel olarak toplumdaki kaynakların daha eşit dağılımının sağlanmasını talep etme noktasında kilit role sahip meslek elemanlarıdır (Dominelli, 2021).

Sosyal hizmet uygulamasını baskı karşıtı uygulamaya dönüştüren unsur, sosyal hizmet uzmanlarının güçsüzleşmiş gruplardaki insanlarla bireysel çalışmalar yürütürken aynı anda toplum ve politika düzeyinde bu gruplarla bağlantılı toplumsal hareketlerin içinde aktivist bir rol üstlenerek yer almalarıdır (Tuncay ve İl, 2006).

Düzensiz göç alanında da hak temelli ve baskı karşıtı yaklaşımın temel alındığı düzensiz konumdaki sığınmacıların da katılımını öngören aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının aktivist bir rol üstlendiği bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu noktada da sivil toplum kuruluşlarının bu süreçte sığınmacılar ile birlikte örgütlenerek haklarına ilişkin farkındalıklarının gelişmesinde rol üstlenmesi önem taşımaktadır. Böylece hizmet sunmakla sorumlu kurumları harekete geçirmek için bir güç unsuru oluşturulabilir.

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında doğrudan Türkiye'nin Avrupa sınırlarındaki düzensiz göç hareketlerindeki süreçlerde sığınmacıların deneyimlerine sosyal hizmet bakış açısı ile odaklanmış çalışmalar görülmemiştir. Nitel çalışmalar sadece literatüre katkıda bulunmakla kalmayıp, yeterince temsil edilmeyen grupların sesi olduğu ve doğrudan katılımcıların bulunduğu doğal ortamdan veri toplayarak ayrıntılı bir biçimde deneyimlerinin aktarılabilirdiği araştırma türüdür (Creswell, 2013). Türkiye'nin Avrupa sınırlarındaki düzensiz göç olayları içerisinde sığınmacıların deneyimlerine derinlemesine bir bakış geliştirilebilmesi için bu araştırma nitel araştırma modeli ile tasarlanmıştır.

Araştırmada fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Saldana (2013)'ya göre çoklu gerçeklikler vardır çünkü her birimiz sosyal hayatı farklı bakış açılarından algılamakta ve yorumlamaktayız. Fenomenolojik yaklaşım bu deneyimlerimizi nasıl algıladığımız ve yorumladığımızla ilgilenir ve günlük deneyimlerimizin doğası veya anlamı hakkında daha derin bir anlayış kazanmayı amaçlar (Saldana, 2013). Bu nedenle bu araştırmada da fenomenolojik yaklaşım ile düzensiz göç olayları içerisinde bulunan sığınmacıların deneyimleri anlaşılmaya çalışılacak, analiz edilecek, betimlenecek ve yorumlanacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Katılımcılar düzensiz göç olayları bağlamında diğer yıllardan farklılaşan özellikleri; 28 Şubat 2020 Avrupa sınır kapılarının tek taraflı olarak yabancılara açılması ve Covid-19 Pandemisi nedeni ile 2020-2021 yılları içerisinde Yunanistan ya da Bulgaristan'a düzensiz yollar ile geçiş yapmayı denemiş ancak geçiş yapamamış sığınmacılar arasından seçilmiştir. Katılımcılar seçilirken nitel araştırmalarda kullanılan amaca yönelik örneklem seçme metodlarından biri olan kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda genelde küçük bir grup katılımcı grubu ile çalışılır çünkü önemli olan katılımcı sayısından daha çok doygunluğa ulaşılıp ulaşılmadığıdır. Doygunluk artık yeni hiçbir şey ile karşılaşılmayan bir noktaya ulaşıldığında gerçekleşir. Orada genellikle ek veri toplamanın çalışmaya çok az katkısı olacaktır hatta veri fazlalığı oluşturacağı anlamına gelir (Gentles, Charles, Ploeg ve McKibbon, 2015). Bu doğrultuda araştırma süresince 15 yetişkin sığınmacı ile görüşülmüştür. Katılımcılarla ilgili özellikler tablolalaştırılarak tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Uyruk	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Menşe Ülkedeki Mesleği
Katılımcı 1	Kadın	21	Afganistan	Bekar	Lise mezunu	Öğrenci
Katılımcı 2	Erkek	20	Afganistan	Bekar	Lise terk	Öğrenci
Katılımcı 3	Erkek	20	Suriye	Bekar	İlkokul terk	İşletmeci
Katılımcı 4	Kadın	21	Afganistan	Bekar	İlkokul terk	Çalışmıyor
Katılımcı 5	Erkek	24	Afganistan	Bekar	İlkokul terk	Garson
Katılımcı 6	Kadın	18	Afganistan	Bekar	Lise terk	Öğrenci
Katılımcı 7	Kadın	27	Afganistan	Eşi vefat etmiş-Bekar	İlkokul terk	Terzi
Katılımcı 8	Erkek	38	Afganistan	Evli	Üniversite-Lisans Terk	Serbest Meslek
Katılımcı 9	Erkek	24	Afganistan	Bekar	Üniversite-Lisans Terk	Çalışmıyor
Katılımcı 10	Erkek	26	İran	Bekar	Üniversite-Lisans Terk	Öğrenci

Katılımcı 11	Erkek	18	Afganistan	Bekar	Lise terk	Öğrenci
Katılımcı 12	Kadın	35	Afganistan	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor
Katılımcı 13	Erkek	48	Angola	Eşi vefat etmiş-Bekar	Üniversite- Lisans mezunu	Ticaret yapıyor kendi işyeri
Katılımcı 14	Kadın	22	Senegal	Bekar	Hiç okula gitmemiş	Çalışmıyor
Katılımcı 15	Kadın	30	Filistin	Evli	Lise Terk	Çalışmıyor

Tabloda da görüleceği üzere 2020-2021 yılları içerisinde düzensiz yollarla Türkiye'den Yunanistan ya da Bulgaristan'a geçmeye çalışmış ancak geçememiş olan 7 Kadın 8 Erkek sığınmacı ile görüşülmüştür. Katılımcılardan 10'u Afganistan, 1'i İran, 1'i Suriye, 1'i Filistin, 1'i Angola, 1'i Senegal uyrukludur. Katılımcılar 18-48 yaş aralığındadır. Katılımcılardan 10'u daha önce hiç evlenmemiş, 3'ü evli, 2'si ise evlenmiş ancak eşi vefat etmiştir. Katılımcıların 1'i hiç okula gitmemiş, 4'ünün eğitim durumu ilkokul terk, 4'ünün lise terk, 2'si lise mezunu, 3'ü üniversite-lisans derecesi terk ve 1'i üniversite mezunudur. Katılımcılardan 5'i menşe ülkesindeyken çalışmadığını ifade etmiş, 5'i öğrenci, 1'i işletmeci, 1'i garson, 1'i terzi, 1'i serbest meslek sahibi olduğunu ve 1'i de ticaret yaptığını ifade etmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amaçları ve literatür taraması ışığında üç bölümden oluşan "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öncelikle bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmada dört sığınmacı ile görüşme yapılmıştır. Pilot çalışma doğrultusunda görüşme formundaki sorularda düzenleme yapılmış benzer cevaplar getiren iki soru birleştirilmiş, anlaşılması güç olan sorulara açıklık kazandırılarak görüşme

formuna son hali verilmiştir. İlk bölümde katılımcıların yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve menşe ülkedeki mesleği gibi demografik bilgileri içeren ısınma soruları ile başlangıç yapılmış; 2. bölümde katılımcıların göç öykülerine ve baştan sona bu süreçteki deneyimlerinin anlaşılmasına, Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen faktörlerin anlaşılmasına ve son olarak da yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerinin anlaşılmasına yönelik sorular sorulmuş; 3. bölümde ise tamamen açık uçlu tek soru ile katılımcıların eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorularak form tamamlanmıştır.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Çalışma Ocak 2021'de başlamıştır. Araştırmanın verileri Çanakkale ve İzmir'de Şubat 2022-Mart 2022 tarihleri arasında toplanmış çalışma Mayıs 2022'de tamamlanmıştır. Veri toplama sürecinde yeni katılımcılara erişebilmek için kartopu yöntemi uygulanmıştır. Görüşmelerin büyük çoğunluğu Covid-19 önlemleri gereğince ve katılımcıların imkanları doğrultusunda uzaktan telefon üzerinden yapılmak durumunda kalmıştır. Formdaki soruların katılımcılar için açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formu ve gönüllü katılım formu yüz yüze yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere Arapça ve Farsça dillerine çevrilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtmış, tercümanı tanıtmış, araştırma hakkında bilgi vermiş ve okuma yazma bilmeyen katılımcılar için gönüllü katılım formu baştan sona katılımcılara anadilinde sesli bir şekilde okunmuştur. Katılımcıların izni alındıktan sonra görüşmeler ses kaydına alınmıştır. En uzun görüşme 1 saat 41 dakika 28 saniye; en kısa görüşme 25 dakika 25 saniye sürmüştür. Yüz yüze yapılan görüşmelerin daha uzun sürdüğü gözlemlenmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında bir takım zorluklarla karşılaşmıştır. Öncelikli ve en önemli sorun bu süreçte tercüman bulmakta zorluk yaşanması olmuştur. Tercüman bulunduğu zamanlarda tercümanın ve katılımcıların aynı zaman diliminde uygun olamaması gibi zorluklarla karşılaşmıştır. Yaşanan bir başka zorluk kartopu örneklem yoluyla katılımcı bulunurken belli noktalarda tıkanma yaşanması olmuştur. Bu durumda araya zaman girmiş belli süre görüşme

yapılamamış ilk katılımcılar tekrar aranarak sosyal çevrelerinden katılımcı bulmaları beklenmiştir. Bu süreçlerde araştırmanın süre kısıtlılığının da olmasından kaynaklı olarak yoğun bir kaygı yaşanmıştır. Bunlar dışında telefon üzerinden yapılan görüşmelerde ses kalitesinin zaman zaman düşük olması hem görüşme sırasında iletişimde aksamalara neden olmuştur hem ses kayıtlarından deşifre yapılması aşamasında zorluk yaşanmıştır. Öte yandan araştırmacının göç alanında çalışma deneyiminin olmasının tercümanla görüşme yapma sürecine ve telefonla görüşme tekniklerine hakim olması gibi katkıları ile veri toplama sürecinde kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Görüşmeler sırasında zaman zaman bazı katılımcıların duygulandığı ve ağladığı durumlar yaşanmıştır. Katılımcılara görüşmenin yarıda kesilebileceği ifade edilmiş, kendilerine zaman tanınmıştır. Katılımcılar görüşmeye devam etmek istemiş ve onlar toparlandıktan sonra devam edilmiştir. Ayrıca görüşmenin başında her ne kadar gönüllü katılım formu ile bilgilendirilseler de bazı katılımcıların yaşadıkları olumsuz deneyimlerin, hak kayıplarının ve yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerinin BMMYK gibi yetkili bir makama bildirilip bildirilmeyeceği hakkında soruları olmuştur. Katılımcılar alınan bilgilerin sadece araştırmada kullanılacağı hakkında tekrar bilgilendirilmiş, ilgili konularda başvurabilecekleri kurumlarla ilgili kendilerine kısa bilgilendirmeler yapılarak görüşmelere devam edilmiştir. Bu süreçlerde katılımcıların yaşadıkları sorunlara çözüm üretmiyor olmanın verdiği bir çaresizlik hissi yaşanmıştır. Böyle zamanlarda araştırma sonunda katılımcıların deneyimlerinin anlaşılabilmesine katkı sunabilmek bir umut ve motivasyon kaynağı olmuştur.

3.5. VERİ ANALİZİ SÜRECİ

Veri analiz sürecinde katılımcılardan alınan veriler düzenlendikten ve kaydedildikten sonra analiz edilip bu verilerden anlam çıkarmaya çalışma işiyle meşgul olunur. Nitel veriler ayrıntılardan daha genel bakış açlarına doğru tümevarımsal bir şekilde çalışılarak analiz edilir. (Creswell, 2013:52). Analiz süreci hazırlanan verilerin organize edilmesini sonra verileri kodlamayı ve

kodların bir araya getirilmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak veriyi şekillerle, tablolarla veya bir tartışma şeklinde ortaya çıkarmayı gerektirir. (Creswell, 2013:180). Bu araştırmada elde edilen veriler analiz yöntemleri içerisinde tematik analiz yöntemi çerçevesinde incelenmiştir.

3.5.1. Tematik Analiz

Tematik analiz, verilerinizi en küçük boyutlarda düzenlemenizi ve derinlemesine ve zengin bir şekilde betimlemenizi sağlar. Tematik analizin aşamaları şu şekilde sıralanabilir (Braun ve Clarke, 2019):

1. Veriye aşına olunması, verilerin tekrar tekrar okunması ve yazıya geçirilmesi
2. İlk kodların oluşturulması
3. Kodların potansiyel temalar altında toplanması
4. Temaların gözden geçirilmesi, tematik haritanın oluşturulması
5. Temaların tanımlanması ve isimlendirilmesi
6. Raporun hazırlanması

Görüşmeler yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği ile Türkiye'nin Avrupa sınırlarından Yunanistan veya Bulgaristan'a geçiş yapmayı denemiş ancak geçememiş sığınmacıların deneyimlerinin anlaşılması amacıyla gerçekleştirilmiş olup bu görüşmelerin deşifreleri toplam 102 sayfa sürmüştür. Elde edilmiş olan yazılı görüşme verileri MAXQDA 2022 programına aktarılmıştır. MAXQDA 2022 programına aktarılan veriler analiz edilirken, tümevarımcı bir bakış açısından yararlanılmıştır. Veriler tekrar tekrar okunarak ilk kodlar oluşturulmuştur. Birbiri ile ilişkili kodlar kategorilere ayrılarak alt temalar ve ardından ana temalar altında toplanmıştır. Araştırmada üç ana tema elde edilmiştir. Bunlar; Avrupa'ya göç etme kararını etkileyen faktörler, göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimler ve yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentiler temaları olmuştur. Araştırmanın ilk ana teması olan Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen faktörler üç alt tema ile sınıflandırılarak incelenmiştir. Bunlar menşe ülkedeki şartlar, transit ülkedeki şartlar ve Türkiye'deki şartlar alt

temalarıdır. Menşe ÷lkedeki şartlar iki farklı kategori ile, transit ÷lkedeki şartlar bir kategori ile ve Türkiye'deki şartlar iki farklı kategori tanımlanmıştır. Araştırmanın ikinci ana teması olan göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimler teması üç farklı alt temada incelenmiştir. Bunlar; yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar, yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar ve yolculuk sürecindeki olumlu deneyimler alt temalarıdır. Yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar alt teması üç, yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar üç ve yolculuk sürecindeki olumlu deneyimler iki kategori ile tanımlanmıştır. Yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentiler alt teması altında bir kategori bulunmaktadır bu kategori haklara yönelik beklentiler kategorisidir. Son aşamada ise araştırmacı, elde edilen bulgulara anlam kazandırmak amacıyla bulguları yorumlamıştır.

3.6. ETİK KONULAR

Araştırma için 04.01.2022 tarihinde Etik Komisyon izni başvurusu yapılmıştır. Talep edilen düzeltmenin ardından 08.03.2022 tarihinde yapılan değerlendirme ile Etik Komisyon izni alınmış ve belirlenen katılımcılarla araştırmaya başlanmıştır. Araştırmada dikkat edilen diğer etik konular ise araştırmada katılımcıların kimliklerinin gizlenmesi, tüm katılımcılara araştırmanın amacının anlatılması, katılımların gönüllülük esaslı olduğu ve istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri, rahatsız oldukları soruları cevaplamayabilecekleri, kişisel bilgilerinin sadece bilimsel amaçlar ile kullanılacağı hakkında bilgi verilmesi ve sormak ya da söylemek istedikleri başka bir şey olması halinde araştırmacıya ulaşabilecekleri bilgisinin verilmesi olmuştur. Tüm bunlarla bağlantılı olarak gerekli hallerde diyalogun devam ettirilebilmesi adına katılımcılar için bilgilendirilmiş onam formunda araştırmacının iletişim bilgilerine yer verilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtmış, tercümanı tanıtmış, araştırma hakkında bilgi vermiş ve okuma yazma bilmeyen katılımcılar için gönüllü katılım formu baştan sona katılımcılara anadilinde sesli bir şekilde okunmuştur.

BÖLÜM 4: BULGULAR

Araştırmanın problemine açıklık getirmesi için görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur. Bulgular temalara bölünmüş olup elde edilen üç tema altında kategorilere ayrılmıştır. Her kategori altında kodlar alıntılar ve farklı kaynaklar ile desteklenerek açıklanmıştır.

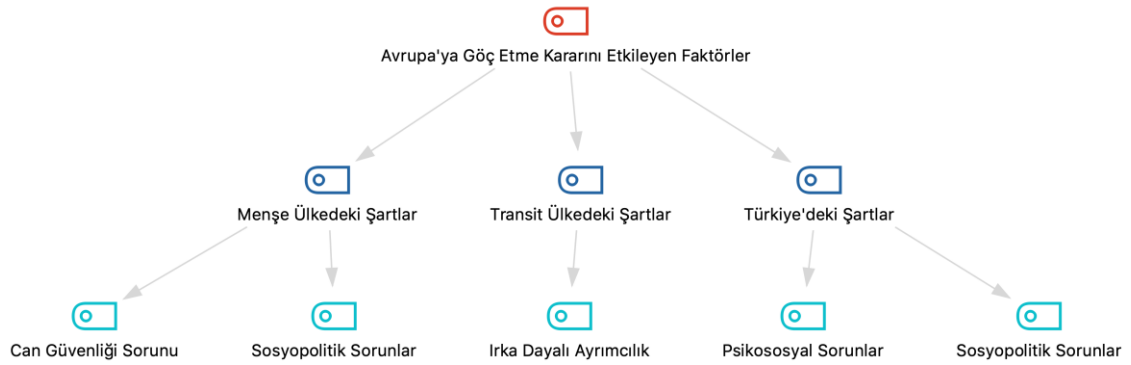
Çalışma üç ana tema altında toplanmıştır. Şekil 1’de gösterilmiştir. Bunlar; Avrupa’ya göç etme kararını etkileyen faktörler, göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimler ve yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerdir.

Şekil 1. Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Göç Hareketleri İçerisinde Sığınmacıların Deneyimleri Tema Gösterimi

4.1. AVRUPA'YA GÖÇ ETME KARARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

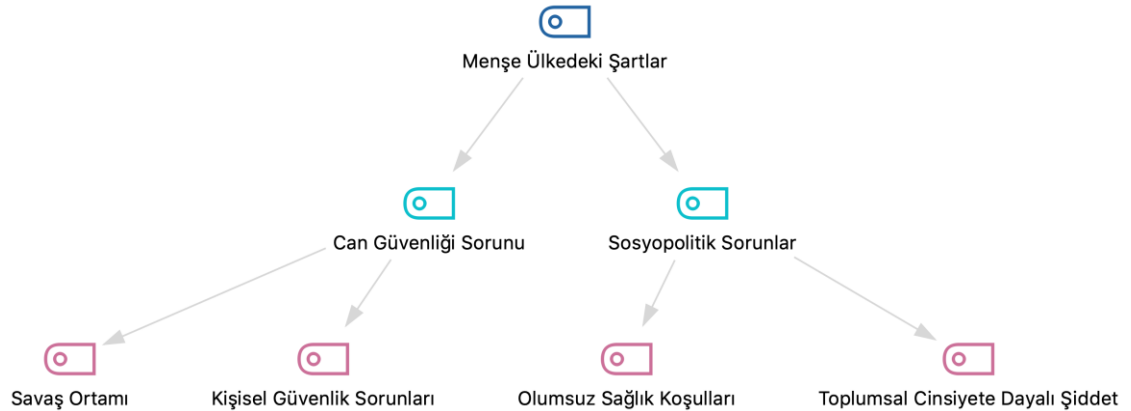
Araştırmanın ilk ana teması olan bu tema altında katılımcıların Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen faktörler üç alt tema ile sınıflandırılarak incelenmiştir. Bunlar menşe ülkedeki şartlar, transit ülkedeki şartlar ve Türkiye'deki şartlar alt temalarıdır. Menşe ülkedeki şartlar iki farklı kategori ile, transit ülkedeki şartlar bir kategori ile ve Türkiye'deki şartlar iki kategori ile tanımlanmıştır.

Şekil 2. Avrupa'ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler Kategori Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori Gösterimi)

4.1.1. Menşe Ülkedeki Şartlar

Menşe ülkedeki şartlar alt teması altında iki kategori bulunmaktadır. Bu kategorilerden birincisi can güvenliği sorunu kategorisidir ve altında savaş ortamı ve kişisel güvenlik sorunları adlı iki kod bulunmaktadır. İkinci kategori sosyopolitik sorunlar kategorisidir ve altında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve olumsuz sağlık koşulları adlı iki kod bulunmaktadır.

Şekil 3. Menşe Ülkedeki Şartlar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)

4.1.1.1. Can Güvenliği Sorunu

a) Kişisel Güvenlik Sorunları

Kişisel güvenlik sorunu katılımcılar tarafından yoğun bir şekilde dile getirilen bir faktör olmuştur. Ailedeki bir kişinin toplumsal konumu gibi nedenlerle tehdit

almaktan ya da aile düşmanlarının varlığından söz etmişlerdir yani kişisel özelliklerine bağlı nedenler ile can güvenlikleri ortadan kalkan katılımcılar olmuştur. Kişisel güvenlik sorunları ile ilgili Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 şu ifadeleri kullanmışlardır:

“...İkinci benim babam orda Amerikalılar ile çalıştığı için devletle çok sorun oldu benim kardeşim Abdullah’la ben rahat okula bile gidemiyorduk çok sorun oldu bizim için. Kaç kere şöyle bir durumlar oldu günlerden bir gün Abdullah’ı çalmak istediler sınava gidiyordu bu psikolojik bi problem oldu hepimize, defalarca evimize bişeyler yapmaya çalıştılar dışarıya çıkamıyorduk. Bi insanın özgürlüğü çok önemli bi insanın özgürlüğünü alınca geriye hiçbir şey kalmıyor.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

“Türkiye’ye 6 yıl oldu 2016da geldik. İran baskısından dolayı ve rejime karşı diye. Birkaç tane aile düşmanlarımız olduğu için tabii bunlar devletle ilgili devlet için çalışan kişiler bu düşmanlar. Rejime karşı olduğumuz için kaçmak zorunda kaldık yoksa hapse atarlardı. Hapse girmemek için işkence görmemek için Türkiye’yi tercih ettik.”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

Katılımcı 13 menşe ülkesinde yaşadıkları hakkında konuşmakta zorlanmıştır. Katılımcıların zaman zaman gerek menşe ülkelerindeki anıları gerek yolculuk sürecinde ve Türkiye’de başlarına gelen olayları anlatırken zorlandıkları, duygulandıkları görülmüştür.

“Çok fazla problemle karşılaştım anlatması zor. Bunları konuşmak biraz canımı acıtıyor. Benim malım mülküm vardı Angolada insanlarla zorluk yaşadım ve Angola devleti beni koruyamadı gelmek zorunda kaldım... Amacımız Kanada’ya gitmekti ama direkt Kanada’ya gitmek mümkün olmadığından önce Küba’ya gidip aktarma yapıp Kanada’ya gidecektik. Kanada’ya başvurmak için

İngilizce dökümanlar doldurmak gerekiyordu ama yapamıyorduk o sırada isyancılar da evimize geliyordu bizi öldürmek istiyorlardı...”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

Katılımcı 7 ise doğrudan bir terör örgütü olan Taliban tarafından tehdit edildiklerini ailesinden bir kişinin saldırıya uğradığını ve öldürüldüğünü bu nedenle kişisel güvenliklerinin ortadan kalktığını ifade etmiştir:

“Eşim kayıptı ne ölüsünden ne dirisinden haber alamıyorduk, Taliban tehdit ediyordu büyük çocuğumu acımasız bi şekilde tecavüz ettiler daha sonra öldürdüler.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

b) Savaş Ortamı

Katılımcıların can güvenliği sorunu olarak ifade ettikleri bir diğer sorun ise savaş ortamı faktörü olmuştur. Katılımcıların yorumları Suriye'deki, Afganistan'daki ve Filistin'deki savaş ortamına örnek teşkil edecek yorumlar olmuştur. Bu yorumlar Katılımcı 3, Katılımcı 11 ve Katılımcı 15'in aşağıdaki yorumlarıdır:

“...Annem babam ben altı aylıkken trafik kazası yapmış vefat etmiş sonra ben 10 yaşındayken abilerim Almanya'ya gittiler ben de savaş çıkınca Türkiye'ye geldim.”(Katılımcı 3, Erkek, Suriye, 20)

“Çünkü savaştan dolayı geldik de orda babam askerdi, bir sene oldu geleli. Afganistan'da savaş ortamı vardı babam asker olduğu için bizi Taliban tehdit ediyordu güvenli değildi ondan gelmek zorunda kaldım.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

“Ben yaklaşık bir yıl üç ay önce Türkiye'ye Filistin'deki savaş sebebiyle geldim. Gazzede savaş vardı evimiz yıkıldı o sebepten dolayı ben de Türkiye'ye geldim ve bu süre içinde burada yaşadım.”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30)

4.1.1.2. Sosyopolitik Sorunlar

a) Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Toplum tarafından atanmış cinsiyete göre kadın ve erkeğe biçilen roller ile kadınların dezavantajlı konuma sürüklenmesi yoluyla üzerinde baskı kurulması, eve hapsedilmesi, eğitim çalışma gibi birtakım haklarından mahrum edilmesi ile erkeklerden daha alt bir sosyal konuma çekilmesi toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddettir(Saracaloğlu, Üstündağ Kocakuşak, 2019). Katılımcıların deneyimlerinden anlaşıldığı üzere uğradıkları şiddetin temelleri toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa dayanmaktadır. Katılımcılardan üçü menşee ülkelerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldığından bu nedenle de göç etmek zorunda olduklarından bahsetmişlerdir. Katılımcı 4, Katılımcı 6 ve Katılımcı 7'nin yorumları şu şekilde olmuştur:

“Sekiz yaşından sonra çok şey yaşadım ailemden kaçıp buraya gelmek zorunda kaldım. Aslında ben sekiz yaşındayken babam beni benden çok büyük biriyle nişanlandırdı ben on üç yaşındayken evlendirerek beni Afganistan'a gönderdiler... Afganistan'dayken de Taliban'dan korkuyorduk, İran'a geldikten sonra da eşim beni tekrar Afganistan'a götüreceğini söylüyordu ben de o yüzden onu bırakıp Türkiye'ye tek başıma kaçtım.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

Ailemle sıkıntılarım vardı büyük erkek kardeşim orda bana sıkıntılar çektiriyordu eziyet ediyordu bu yüzden geldim. (Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Katılımcıların çoğunun ifadelerine göre şiddet yakın aile üyeleri tarafından uygulanmaktadır. Bu nedenle kadınlar göç yolculuğuna yalnız olarak çıkmışlardır.

“Eşimin kardeşleri bana eziyet etmeye başladılar dövmeyle evlenmeye zorlamaya başladılar çocuklarımla İrana kaçmak zorunda

kaldık. İranda terzilik yaptım biraz sonra Van'dan kaçakçılarla birlikte Türkiye'ye geldim.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

b) Olumsuz Sağlık Koşulları

Aynı aileden iki kişi ile yapılan görüşme sonucunda ortaya çıkan veriye göre diyabet rahatsızlığının tedavisine erişimin Afganistan'da pahalı olmasından ötürü geldiğini ifade eden katılımcılar olmuştur. Katılımcı 8 ve Katılımcı 12'nin ifadeleri şöyledir:

“Öncelikle dini sebeplerle geldik mezhebimiz şia bizim, Afganistan'dan İrana geldik İran'da da Afgan olduğumuz için pek bir şey yapamadık açıkçası daha sonra Türkiyeye geldik. Bi de şeker hastalığım var... İnsülün masrafı da çok fazlaydı karşılayamıyorduk bu da sebeplerimiz arasındaydı.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Kocamın hastalığından dolayı geldik. Diyabet hastalığı var. Türkiye'de tedavi olması için geldik.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

4.1.2. Transit Ülkedeki Şartlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda transit ülkedeki şartlar alt teması altındaırka dayalı ayrımcılık adıyla bir kategori tanımlanmıştır.

4.1.2.1. Irka Dayalı Ayrımcılık

Katılımcılardan ikisinin Afganistan'dan İran'a göç ettiği ve orada yaşadığı ayrımcılık nedeniyle tekrar göç etmek durumunda kaldığını aktardığı ifadeleri olmuştur. Katılımcı 2 ve Katılımcı 8 İran'da Afgan uyruklu olmalarından kaynaklı bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“Orda İranda düzgün iş bulmak çalışmak çok zordu benim için, Afgan olduğum için ayrımcılık yapıyorlardı Afganistan'da da savaş vardı orda zaten yaşayamıyorduk bu yüzden Türkiye'ye gelmeyi istedim...”

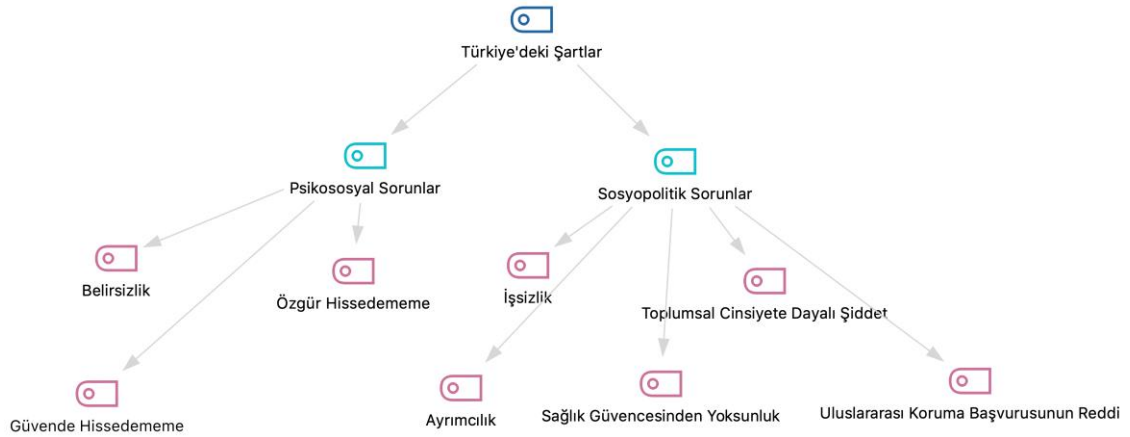
Ailem İranda baya sıkıntı yaşıyor Avrupaya geçip onları da yanıma almak istedim bu yüzden geçmek istedim.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

“...Afganistan’dan İran’a geldik İran’da da Afgan olduğumuz için pek bir şey yapamadık açıkçası daha sonra Türkiye’ye geldik...”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

İran’dan Türkiye’ye gelen Afganistanlı sığınmacıların İran deneyimleri üzerine yapılmış bir saha çalışmasında da İran’da Afganistanlı sığınmacılar için Amayeş kartı denilen bir ikamet sistemi kurulduğu bu sistemde ücretli olarak bu kaydı düzenli yenileyerek kalabildikleri ve bunun üzerine bir de çalışma izni için kart çıkarmaları gerektiği bu nedenle istihdama katılımında zorlandıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda uzmanlık alanlarının getirdiği iş alanlarında çalışamadıkları vasıfsız olarak nitelendirilebilecek işlerde çalıştırıldıkları da istihdama yönelik bir diğer tespit olmuştur. Çocukların eğitim hayatına katılımının ise kayıt ücretlerini yatırmaları şartına bağlı olduğu, üniversite eğitiminde ise öğrencilerin kayıt olabilmesi için ikamet türünü değiştirmesi gerektiği, bölüm tercihlerinde kısıtlamaların olduğu, üniversite ücretlerinin ağır geldiği ve mezun olduktan sonra iş bulamama kaygılarının yoğun olduğu tespit edilmiştir(Durmaz, 2019).

4.1.3. Türkiye’deki Şartlar

Türkiye’deki şartlar alt teması iki farklı kategori ile tanımlanmıştır. Bu kategoriler sosyopolitik sorunlar ve psikososyal sorunlar kategorileridir. Sosyopolitik sorunlar kategorisinin altında; Uluslararası Koruma başvurusunun reddi, işsizlik, sağlık güvencesinden yoksunluk, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık kodları bulunmaktadır. Psikososyal sorunlar kategorisi altında özgür hissedememe, güvende hissedememe ve belirsizlik kodları bulunmaktadır.

Şekil 4. Türkiye'deki Şartlar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)

4.1.3.1. Sosyopolitik Sorunlar

a) Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddi

Avrupa'ya göç etme kararını etkileyen faktörlerden Türkiye'deki şartlar arasında katılımcıların yoğun bir şekilde dile getirdiği faktörlerden birisi Uluslararası Koruma başvurusunun reddi olmuştur. Uluslararası koruma başvurusu kabul edilmeyenlerin durumu çok güçleşmektedir. Bu durumda olanların insani gerekçelerle Türkiye'de kalmalarına bir süre daha izin veriliyor olsa bile, artık BMMYK'nın ilgi alanından çıkmakta ve dolayısıyla Türkiye'de düzensiz konumda kalmaya devam etmektedirler. Bu gruptaki sığınmacıların gelecekle ilgili yaşadıkları kaygıyı, yaşadıkları belirsizlikten ötürü içinde buldukları durumu tahmin etmek çok da zor değildir (Buz, 2008). Katılımcı 2 ve Katılımcı 7'nin buna dair yorumu Uluslararası Koruma başvurusunun reddinden sonra eğitim hakkına, sağlık hizmetlerine erişememe ile ilişkili olmuştur:

“Kimliğim zaten alınmıştı. Hiçbir şeye ulaşamıyordum okula gitmek istesem gidemiyorum hastaneye gitmek istesem gidemiyorum.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

“Türkiyede kimlik aldıktan sonra red aldık. Zonguldakta kimliğimiz reddedilince çocuklarımla geleceği için yurtdışında okusunlar diye kaçıma kararı verdim.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

Katılımcı 5 Uluslararası Koruma başvurusunun reddini özgürlükle ilişkilendirmiş ve red kararından sonra Türkiye’de özgürce yaşayamadığını aktarmıştır:

“Burda kimlik sıkıntımız var özgür yaşayamıyoruz, kimliğimizi reddetiler, kimlik vermiyorlar bize.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

Katılımcı 11 ise kendi Uluslararası Koruma başvurusu reddedilmediği halde çevresindeki red kararlarını ve sınır dışı işlemlerini gördüğü için Türkiye’de yaşama imkanı olmayacağını düşünerek Yunanistan’a geçmeye karar verdiğini aktarmıştır:

“Ben aslında buraya geldikten sonra karar verdim deport etmeleri gördüm, insanları hep deport ediyorlar burda yaşamak imkanı yok dedim gitmeye karar verdim. O yüzden gitmek istedim Yunan tarafına.Türkiyeye geldikten sonra karar verdim yani.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

b) İşsizlik

Katılımcı ifadelerinden bir diğeri işsizlik ifadesi olmuştur. İşsizlik katılımcı ifadelerinde istihdama katılımda ayrımcılığa uğramaktan kaynaklı olmaya ve verilen işlerde eşitsiz şartların olmasına bağlanmıştır. Katılımcı 1 ve Katılımcı 7’nin ifadeleri şu şekilde olmuştur:

“Ondan yani herkesin şey yapılması gerekiyor dosyaların bakılması normal sistemde olduğu gibi her şeyin olması burda da kalmak durumu yok herkes için iş bulmak ev bulmak çalışmak zor çok ayrımcılık var birçok yerden ev verilmiyor, iş verilmiyor işe alınsa çok kötü işler az parayla.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

“...Zaten Zonguldak’da falan da işim yoktu kirayı ödeyemiyordum. Yiyecek konusunda çok sıkıntı çekiyordum çocukların istediklerini

alamıyordum bisküvi, döner bazı zaman ekmek, su bile alamıyordum.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

Katılımcı 7 temel ihtiyaçların karşılanamayacağı noktaya geldikleri bir işsizlik sürecinden bahsetmiştir. İşsizlikten yakınan katılımcıların kadın olduğu görülmüştür ve bu da akla sığınmacılar içerisinde kadınların istihdamda daha çok ayrımcılığa maruz kalıyor olabilecekleri sorusunu getirmiştir. Göçte kadın deneyimlerine feminist perspektifle odaklanan yirmi kadın ve yirmi sığınmacı erkekle görüşülen bir çalışmanın bulgularına göre kadınların zorunlu göçte erkeklere göre daha olumsuz etkilendikleri alanlardan birisinin de iş bulma alanı olduğu ortaya çıkmıştır(Buz, 2007).

Katılımcı 13 kendi iş yerini açmak istediğini ancak bunun için kendisine yol gösterilmediğini gerekli izinleri alamadığını şu ifadelerle aktarmıştır:

“Burda iyi şartlar olsaydı rahat olurduk ama burda çalışmıyorum kendi paramla geçiniyorum, burda ticaret yapmama çalışmama izin vermiyor verseydi yaşadık... İlk olarak yaşam şartları, devletin bizimle ilgilenmemesi ve sınırları açması bizi buna zorladı. Hatta göç idaresine gittim bu şartlar altında yaşamaktan başka yol var mı diye serbest bir şekilde yaşayacak çalışıp iş kuracak döküman var mı diye ama yoktu. Bana doğru bir yol göstermediler.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

Sığınmacılar ev sahibi ülkelerin istihdam piyasasında genelde dezavantajlıdır çünkü kayıt olamama gerekli izinleri alamama gibi sorunların olmasıyla, yetersiz dil bilgisi sorunu, etnik ayrımcılığa ve ırk ayrımcılığına maruz kalma gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilirler (Bauder, 2005).

c) Sağlık Güvencesinden Yoksunluk

Bir diğer konu da sağlık güvencesinden yoksunluk konusudur. “Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar uluslararası koruma

başvuru kaydından itibaren bir yıl süre ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Özel ihtiyaç sahipleri ve Bakanlıkça sigorta kaydının devamı uygun görülenler için bir yıl süre sınırı aranmaz. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir. Başvurusu hakkında idarece olumsuz karar verilen yabancılar genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılır.” (YUKK, 2013: madde 89). Bu maddeye göre de görüldüğü üzere bir yıl dolduktan sonra sığınmacıların sigortaları kapanmaktadır. Bu durumda sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanamadıkları için zorlandıklarını dile getiren ve Avrupa’ya geçiş yapma kararlarında etkili olduğunu aktaran katılımcılar olmuştur. Katılımcı 4, Katılımcı 8 ve Katılımcı 12’nin ifadeleri şöyledir:

“Sürekli 8 yaşımdan beri iyi bir günüm olmadı, zor günler geçiriyorum, burda çalışma izni almak zor, sigorta alamıyoruz, şartlar çok zor Afganlar bu yüzden başka ülkelere gitmeyi tercih ediyorlar.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

“Türkiye’ye geldikten sonra bu kararı verdik. Bir şey yapamıyorduk sigortamız açık değildi hastaneler bizi kabul etmiyordu, böyle bir imkan çıkınca sınır kapılarının açıldığını öğrenince biz de oraya gitmeye karar verdik.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

Sığınmacıların sağlık sigortalarının olmaması gibi kısıtlayıcı politikalar ile sınırların açılması gibi kendilerini gitmeye teşvik edecek politik kararların alınması katılımcıların ifadelerine göre kendilerini Avrupa’ya göçe teşvik etmiştir.

“Biz aslında tedavi amaçlı Türkiye’ye geldik burda tedavi olsaydı kalacaktık olmasaydı Avrupa’ya gidecektik, geldik tedavi olmaya başlayınca kalmaya karar vermiştik fakat sigortamız kapandıktan sonra da gitmeye karar verdik artık kimliğimiz de reddedildiğinden

geçenlerde bir deneme daha yaptık ama jandarma bizi yakaladı gidemedik.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

d) Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Kadın katılımcıların menşe ülkelerinde özellikle aile içinde yakınları tarafından uğradıkları şiddetin yanısıra Türkiye'ye geldikten sonra gerek kaçakçılar tarafından gerek tanımadıkları yabancı erkekler tarafından da toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakıldıklarını gösterir ifadeleri olmuştur. Katılımcı 4 ve Katılımcı 6'nın kaçakçılar tarafından zorla alıkonduklarına dair ifadelerini de içeren alıntılar şöyledir:

“Sınırı geçtikten sonra bir yer var kaçakçılar getirip adamları tutuyorlar orda işte parasını verdikten sonra bırakıyorlar, benim param olmadığı için orda beni tutuyorlardı. Parasını veren gidiyordu benim param olmadığı için ben orda bekliyordum, oraya bir adam geldi benim paramı ödedi benimle birlikte gelecek dedi ancak beni yanında istanbula götürdü ve bana tecavüz etti. İstanbul'da tecavüze uğradığımda Avrupa'ya geçmeye karar verdim.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

“Yolda kaçakçı yalnız geleceğimi öğrenince sanırım bende de gözü vardı benle yakınlaşmak istedi Türkiye'ye geçince beni evine de götürdü, evliydi çocukları vardı. Her gün seni göndericem Çanakkale'ye diyordu yarın oluyordu ertesi gün oluyordu bi türlü beni göndermiyordu Çanakkale'ye. Başka bir arkadaşımın borç aldım İrandan, başka bir kaçakçı bulmak Çanakkale'ye gelmek için. Başka kaçakçıyla anlaşıp Çanakkale'ye geldim o diğeri ortadan kayboldu.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Freedman tarafından Kos Adası'nda sığınmacı kadınlar ile yapılan bir araştırmada görüşülen kadınların çoğu, Avrupa'ya yolculukları sırasında çeşitli kaynaklardan gelen şiddete maruz kalmıştır. Kadın sığınmacılara yönelik şiddetin kaynaklarından biri kaçakçılar veya insan tacirleridir. Yalnız veya sadece

çocuklarla seyahat eden kadınlar, saldırılara karşı özellikle savunmasızdır. Bu araştırma boyunca görüşülen birçok kadının cinsel şiddet de dahil olmak üzere ve bu yolculuk için ödeyecek yeterli paraları olmadığına geçiş ücreti karşılığında cinsel ilişki alışverişinde bulunma baskısına maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır (Freedman,2016).

e) Ayrımcılık

Katılımcı 1 ayrımcılığı istihdam alanından örnek vererek tanımlamıştır. Aynı zamanda ev bulmanın zorluğundan da bahsetmiş ve son olarak LGBTİ+ sığınmacıların homofobik davranışlara maruz kalarak ayrıca ayrımcılığa uğradıklarından söz etmiştir:

“Tüm mülteciler herkes mecbur kalıyo buraya gelmeye ondan geliyorlar bunu seçmiyorlar kendileri. Ondan yani herkesin şey yapılması gerekiyor dosyaların bakılması normal sistemde olduğu gibi her şeyin olması burda da kalmak durumu yok herkes için iş bulmak ev bulmak çalışmak zor çok ayrımcılık var birçok yerden ev verilmiş, iş verilmiyor işle alınsa çok kötü işler az parayla. Dosyalara daha hızlı bakması daha ciddiye alması bizim problemlerimiz bunlar. Çünkü bizim için mülteciler için yani normal durum yok burda yani çok zor bizim için , LGBTİ birey olarak en önemli şey burdan gitmek burda kalmak hiç mümkün değil yerleştirme yani en önemli şey yerleştirme çünkü biz burda da kalamıyoruz. Burda da birçok sıkıntı var insanlar homofobik hiçbir şeyimiz olmuyor burda en iyi çare burdan gitmek ne kadar hızlı güvenli bir yere gidersek o kadar iyi. Bütün her şeyimiz duruyor gittiğimiz zamana kadar ders, çalışmak her şey duruyor.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

İranlı LGBTİ Göçmenlerin Çalışma Deneyimleri isimli araştırmada 15 LGBTİ İranlı sığınmacı ile yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde katılımcıların ağır çalışma koşullarına, kötü muameleye dayanamayarak işten çıktığı ya da

cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim nedeniyle ayrımcılığa maruz kalarak işten çıkarıldıkları tespit edilmiştir. Aynı araştırmada işyerlerinde Türk çalışanlar ile kendilerine eşit ücretler verilmediği ve bazen ücretlerini hiç alamadıklarını dile getiren katılımcılar da olmuştur (Durmaz ve diğ., 2017).

4.1.3.2. Psikososyal Sorunlar

a) Özgür Hissedememe

Katılımcıların yoğun olarak dile getirdiği bir başka ifade özgür hissedememe olmuştur. Trans kadın olan Katılımcı 1 Türkiye’de aslında yaşamak istemediği bir tarzda yaşamak zorunda kaldığını ve bu nedenle Avrupa’ya göç etmek istediğini aktarmıştır:

“Burada yapmak istemediğim şeyleri yapmak zorundayım, yaşamak istemediğim şekilde yaşamak zorundayım ondan uzun bir süre geçmişti dediler ki yani sınırlarımızı açıyoruz Türkiye tarafında hatta biz göç idaresine gittik bu gerçek mi geçebilir miyiz diye sormaya, onlar cevap veremedi tabi bir deneyin açılırsa sizin için bu bir şansınız burdan gitmeye dediler.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Suriye uyruklu Katılımcı 3 Avrupa’ya geçmeye karar vermesini Türkiye’de karşılaştığı vatandaşlık alamama ve denetimli serbestlik alması üzerine özgürlüğünün kısıtlanması ile ilişkilendirmiştir ve kendisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Türkiyede kalmaktı ama on yıldır Türkiye’de yaşıyorum vatandaşlık alamadım, başka şehire giderken sıkıntı yaşıyorum bazı işlerim oluyor yol izni istiyorlar. Bi de benim burda baya şey sıkıntılarım var ne biliyim mahkemeler gibi falan.. imm uyuşturucudan yurtta kalırken denetimli serbestlik verdiler bana.. insan kendini tutamıyor birşey oluyor birisi sataşiyor kavga etmek zorunda kalıyorsun. Bana dediler kavga bile etsen beş yıl ceza alırsın. 2 yıl bitti 3 yıla kadar

devam ediyor bir hata işlersem ceza alırım. Yani kendimi özgür hissetmiyorum.”(Katılımcı 3, Erkek, Afganistan, 20)

Uluslararası Koruma başvurusu kimliği ile Türkiye’de kalan Katılımcı 4 bu statüde özgür hissetmediğini ancak vatandaşlık ya da ikamet izni gibi bir statü alırsa özgür hissedebileceğini dile getirmiştir:

“Özel bir şey istemiyoruz sadece burda imkanlar kısıtlı başka ülkeler gibi özgür değiliz bizim bazı kısıtlamalarımız var, bu yüzden burdaki büyüklerden şunu istiyoruzki burada ikamet gibi vatandaşlık gibi şeyler istiyoruz ki özgür olarak kalabilelim burada.”(Katılımcı 4,Kadın, Afganistan, 21)

Bir başka katılımcı ise yaşadığı süreci çarpıcı bir biçimde kölelik olarak tanımlamıştır. Türkiye’de kendi işini yapamadığından ve kendisine saygı duyulmadığından bu yüzden gitmek istediğinden bahsetmiştir:

“Bu benim için yeni bir kölelikti, mülteci olmak çok zor bişey. Türkiye mültecilere hiç saygı duymuyor özellikle avrupalı olmayanlara. Burda iyi şartlar olsaydı rahat olurduk ama burda çalışmıyorum kendi paramla geçiniyorum, burda ticaret yapmama çalışmama izin vermiyor verseydi yaşardık.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

b) Güvende Hissedememe

Güvende hissedememe Avrupa’ya gitme kararı almalarında etkili olan faktörler arasında katılımcılar tarafından dile getirilen başka bir ifade olmuştur. Katılımcı 1 LGBTİ+ sığınmacıların Türkiye’de diğer sığınmacılara kıyasla daha fazla güvenlik sorunu yaşayabildiğini bu nedenle daha güvenli bir yere gitmekten başka çare düşünemediğini aktarmıştır. Türkiye’de LGBTİ+ haklarının devlet tarafından halen korumaya alınmamış olması, sosyal yapıda süren ayrımcılık gibi nedenlerle LGBTİ+ sığınmacıların güvenlik ihtiyacı Türkiye’deyken de devam etmektedir.

“Çünkü burda uzun bir süredir bir cevap alamadığım için durumlar belirsiz, belirsiz bir durum var bunun için , çünkü benim tek istediğim şey üçüncü bir ülkeye gitmek güvenli bir yerde olmak en çok istediğim şey ne kadar çabuk olsa o kadar iyi zor durumdayım yani yapmak zorundaydım... burda çok zor bizim için mülteciler için de çok zor LGBTİler için daha da zor. En azından mülteciler rahatça gezebiliyorlar ama bizim için çok zor burda kalmak sadece bu yani çok zor geçiyor tek istediğimiz şey de güvenli bir yere gitmek her ne düşünürsem sonunda buraya geliyorsun, tek çaresi bu.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Bir başka katılımcı Türkiye’de can güvenliği olmadığını burada uğradığı cinsel saldırı sonucunda Avrupa’ya gitmeye karar verdiğini aktarmıştır:

“Türkiye’den gitme amacım burda can güvenliğim olmadığı için gitmek istemiştim... İstanbul’da tecavüze uğradığımda Avrupa’ya geçmeye karar verdim.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

Savaş ve can güvenliğinin tehdidi nedeniyle yaşanan zorunlu göç hareketlerinde kadınlar; hem toplumsal cinsiyetleri hem sığınmacı olmaları nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmakta dil engelleri, eğitimin kesintiye uğraması, iş imkanlarına erişememe hem cinsel hem fiziksel şiddete maruz kalma gibi sorunlarla sık sık karşılaşabildikleri görülmektedir(Tavukçu, Şahin, 2021). Alandaki diğer araştırmalar da katılımcıların bu ifadelerini destekler niteliktedir.

Bir başka katılımcının ifadesi ise kendisini tehdit eden Afganistan’daki abisinin Türkiye’ye gelerek kendisini kolayca bulabilmesinden endişe ettiği için güvende hissetmediği yönünde olmuştur. Buradaki katılımcının algısının Afganistan’dan Türkiye’ye gelmenin kolay olduğunu ve kendisi gibi abisinin de rahatça gelebileceğini ancak Avrupa’ya geçebilirse orada güvende olacağını çünkü oraya

gitmenin zor olduğunu ve gittikten sonra izinin bulunamayacağını düşündüğünü anlayabiliriz:

“İıııı aslında Türkiye’de de yurt dışında da tanıdığım kimsem yoktu sadece Çanakkale’de bir tane arkadaşım var tanıdığım. Kardeşim beni bulursa öldürecek. Kardeşimin kulağına giderse gece gündüz demeyecektir yola düşecektir Türkiye’ye. Beni bulursa bi tanıdıklar vesilesiyle diye korkup karar vermiştim. Burda olduğumu kardeşime söylerler diye korkuyorum.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

c) Belirsizlik

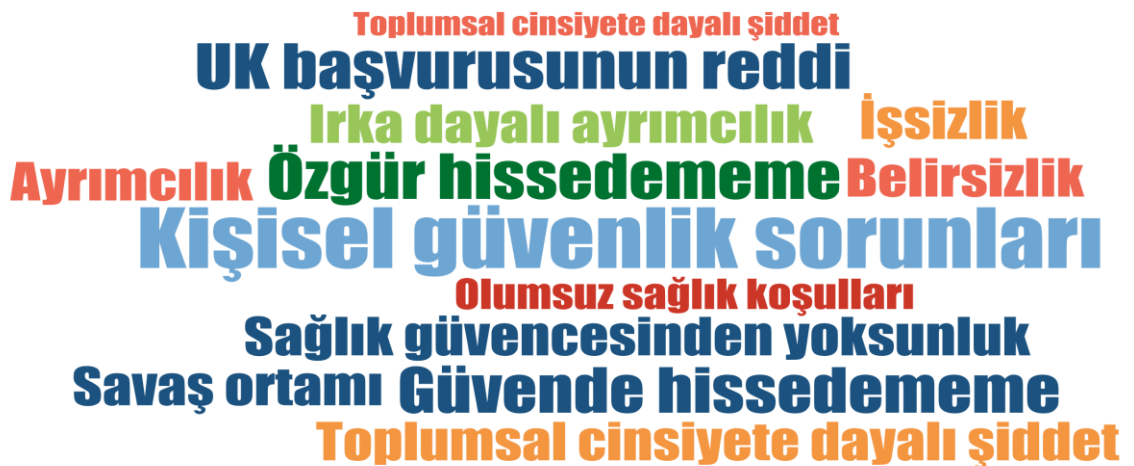
Katılımcıların ifadelerinden bir diğeri belirsizlik olmuştur. Avrupa sınırlarının tek taraflı olarak açıldığı dönemde Edirne Pazarkule bölgesine giderek geçiş yapmayı deneyen katılımcılardan biri olan Katılımcı 1 Pazarkule’ye gitmesinin de orada uzun bir süre kalmasının da nedeninin Türkiye’de yaşadığı belirsiz süreç olduğunu öne sürmüştür. Türkiye’ye geleli çok uzun süre geçmesine rağmen dosyasında bir ilerleme olmadığını ifade ederek statü alamamış olmasını ve güvenli 3. ülkeye yerleştirilme ile ilgili herhangi bir adımın atılmamış olmasını belirsizlik yaşamasının nedeni olarak belirtmiştir:

“Evet ondan da uzun bir süre kaldık Edirne Pazarkulede. Birkaç gün sonra yeni bir haber çıkıyordu yayılıyordu. Bizim telefonumuz da yoktu bakamıyorduk haberlere bekliyorduk. Burda durumum belirsiz olduğu için çok uzun süredir burda kaldığım için evdeki durumlarda kötü olduğu için en azından çıkıcam güvenli bir yere gidicem diye sabrettim kaldım orda... Evet yani gitmeden önce yani evde sıkıntılar vardı belirsizdi her şey, dosya her şey hiç belli değildi çok uzun bir süre de geçmişti. Geldikten sonra daha kötü oldu her şey bunları yaşadık ve yine aynı durumda kaldı her şey yine tekrar döndüm aynı duruma daha güvenli bir yere gitmek için oraya gittim hem bu şeyleri yaşadım ve aynı duruma döndüm ve hala devam ediyor.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Katılımcı 10 politikadaki belirsizliği düzensiz yollar ile Avrupa'ya geçmeye çalışmasına neden olarak göstermiştir:

“Aslında İran’da böyle bir karar olmuştu. Türkiye’de böyle birleşmiş milletler gibi bir yer olduğunu biliyorduk daha önce 20 yıl önce amcam idamdan buraya kaçmıştı o şu şekilde zaten Avrupa’ya ulaşmıştı 20 yıl önce ama. Hatta 30 yıl diyelim ben gelirken 20 yıldır şuan 30 yıl oldu. Buraya geldik burda kalabilirsiniz hayatınıza devam edebilirsiniz falan dediler ama 2018den sonra politika tamamen değişti galiba Türkiye’yle Avrupa anlaşamadı galiba sonra kaçak yolları denemeye başvurduk bu yüzden. Yoksa burda yasal bir şekilde eskiler gibi gitmeyi düşünüyorduk.”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre “Avrupa’ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler” ana teması altında bulunan tüm kodların dağılımı kelime bulutu olarak Şekil 5’te gösterilmektedir. Daha büyük gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük olan ifadeler, kodların daha az yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Şekil 5. Avrupa’ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler Temasına Ait Kod Bulutu (MAXQDA22 Kelime Bulutu Gösterimi)

4.2. GÖÇ SÜRECİNİN FARKLI AŞAMALARINDAKİ DENEYİMLER

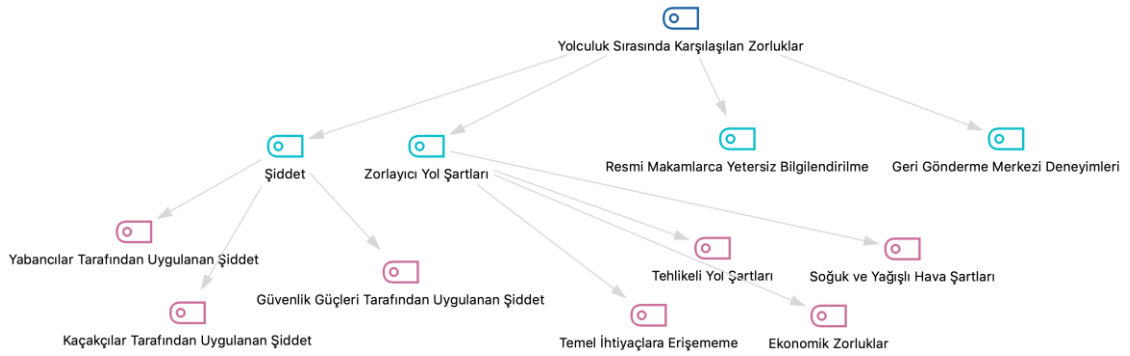
Araştırmanın ikinci ana teması olan bu temada katılımcıların göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimleri ele alınmıştır. Bu tema üç farklı alt temada incelenmiştir bunlar; yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar, yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar ve yolculuk sürecindeki olumlu deneyimler alt temalarıdır. Yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar alt teması üç, yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar üç ve yolculuk sürecindeki olumlu deneyimler iki kategori ile tanımlanmıştır.

Şekil 6. Göç Sürecinin Farklı Aşamalarındaki Deneyimler Kategorisi Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori Gösterimi)

4.2.1. Yolculuk Sırasında Karşılaşılan Zorluklar

Yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar alt teması dört farklı kategori ile tanımlanmıştır. Bu kategoriler; şiddet, zorlayıcı yol şartları, resmi makamlarca yetersiz bilgilendirilme ve geri gönderme merkezi deneyimleridir. Şiddet kategorisi altında güvenlik güçleri tarafından uygulanan şiddet, kaçakçılar tarafından uygulanan şiddet ve yabancılar tarafından uygulanan şiddet şeklinde üç kod bulunmaktadır. Zorlayıcı yol şartları kategorisi altında temel ihtiyaçlara erişememe, soğuk ve yağışlı hava şartları, tehlikeli yol şartları ve ekonomik zorluklar adlı dört kod bulunmaktadır.

Şekil 7. Yolculuk Sırasında Karşılaşılan Zorluklar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)

4.2.1.1. Şiddet

Katılımcılar yolculuk sürecinde üç farklı grup tarafından şiddete uğradıklarını dile getirmişlerdir. Bunlar; güvenlik güçleri, kaçakçılar ve tanımadıkları yabancı şahıslar olmuştur.

a) Güvenlik Güçleri Tarafından Uygulanan Şiddet

Trans kadın olan Katılımcı 1 Edirne Pazarkule’de kendisine saldıran kişiler hakkında güvenlik güçlerinden yardım almak istediğinde karşılaştığı psikolojik şiddeti ve ayrımcılığı şöyle ifade etmiştir:

“...Askere gidince anlattım durumun nasıl olduğunu. Ben şey düşünüyordum aslında beni çadırıma bırakacaklarını ya da bu kişileri bulacaklarını düşünüyordum en azından ama askerin bana farklı bir bakışı vardı baktı sordu sen gey misin? Bu şimdi nereden çıktı dedim ben şimdi size olayı anlatıyorum. Başka bir arkadaşını çağırды gülüyorlardı partnerin var mı tek mi geldin diye sordular onlar da böyle davranınca onlardan da kaçtım.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Yine Edirne Pazarkule’de bulunan Katılımcı 8 ve Katılımcı 12’nin orada geçirdikleri otuz gün boyunca Yunanistan güvenlik güçleri ve Türkiye güvenlik güçleri hakkında yaptıkları yorumlar şöyle olmuştur:

“Yasadışı bir şekilde geçmeye çalışıyorduk ama bizi dövüyorlardı geri dönüyorduk. Yunan polisi geçmemize izin vermiyordu göz yaşartıcı gaz atıyordu yanımda küçük çocuğum da vardı bu yüzden korkuyordum ormanda duruyordum çoğunlukla kalabalıktan uzak duruyordum.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Türk polisinin davranışı kısmen iyiydi bize her gün bir öğün yemek veriyordu ama karşı taraftan her gün bize rastagele gaz atıyorlardı ailelerin çadırların ortasına ama bi taraftan da Türk polisi bizi itiyordu ordan geçmeye teşvik ediyordu onlara baskı yapın ve sınırı geçin diyorlardı onlar da o taraftan geri itiyorlardı öyle bir durum vardı.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

Katılımcı 9 ise Pazarkule’de kaldığı sürede yaşadığı şiddet olaylarını detaylı bir dille şöyle aktarmıştır:

“...Orda bize gaz atılıyordu Yunan tarafından baya gaz atılıyordu bilmiyorum gazın ismini ama çok ağır bir gazdı insanın gözleri yanmaya başlıyordu hem nefes kapanıyordu. Bu dört gün boyunca bu gaz devam ediyordu. Orda artık dediler toplanalım yazılar yazalım “insanlık istiyoruz” “insanlık en önemli” “Yunanistan kapınızı açabilir misiniz” diye yazılar yazalım. Böyle yaptık yine aynı şey üç beş gün devam etti bize yine gaz attılar. Ben orda çocukları öldü gördüm o gazdan dolayı, insanlar hastaneye gidemiyordu hiçbir yere şey yapamıyordu. Ben kendi nefesim daralıyordu kaç kere bi panik atak oldu bana orda akşam biz uyuyunca gaz atıyorlar gibi oluyordu. Sonra bi sekiz gün sonra çok kötü oldu bizim aldığımız şeylerimiz de bitti. Yemeğimiz de bitti bi de gaz fazla oldu artık yani bir tane pervane gibi bir şey getirdiler su doldurdular bize yine gaz atıyordu o şekilde. Ben baktım çok kötü oldum biz bu sefer çıkmaya çalıştık Türkiye’de bu tarafı kapatmış. Bizi bırakmadılar biz arada kaldık... Oraya gitmeye çalışıyoruz bize vuruyorlar burdaya gitmeye

çalışıyoruz bu taraftan da vuruyorlar tekrar. Köpek gibi davranıyorlardı bize insan gibi değil insanlara sopayla vuruyorlardı neden vuruyorlardı anlamadım o insanlar güzel bir hayat yaşamak için gitmişlerdi aynı onlar gibi özgür bir hayat için gitmişlerdi oraya yani başka bir şey yapmadılarki onlar yani gayrikanuni bi şey yapmadılar yani bi zulm yapmadılar insan öldürmediler yani onlar da keyfinden ülkesinden çıkmadılar gerçekten köpek gibi davranıyorlardı. Bana herkes sorsun ben söylicem jandarma vuruyordu ayrı, asker vuruyordu ayrı.. Artık son 20. Günde bunlar da bize gaz vuruyordu...”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

Mazlumder'in raporuna göre 28 Şubat 2020 Türkiye'de Avrupa sınır kapılarının yabancıların geçişine açılacağı duyurulması ile başlayan hareketliliğin ardından Yunanistan hükümeti “Her ne pahasına olursa olsun sığınmacıların ülkelerine girişlerinin engelleneceği” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bununla birlikte sınırlardan geçmek isteyen sığınmacılara plastik mermi ve göz yaşartıcı gaz ile müdahale edildiği, gerçek mermiler ile ateş açıldığı, Meriç Nehri üzerinden kaçak yollarla ülkelerine girenlerin ise işkence ve kötü muameleyle maruz bırakılarak tekrar Türkiye'ye gönderildiği bildirilmiştir(Mazlumder, 2020).

28 Şubat 2020 sürecininin haricinde geçiş yapmayı denediğinde Yunanistan güvenlik güçleri ile karşı karşıya gelen katılımcıların da benzer deneyimleri olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcı 5, Katılımcı 4, Katılımcı 6 ve Katılımcı 14'ün ifadeleri şu şekildedir:

“Sonra biz tam Türkiye su sınırıyla Yunan su sınırının ortasına gitmiştik ki Yunan askerleri bizim botumuzun motorunun benzinini aldılar, motor durdu botumuzu parçalamaya çalıştılar.. sonra ateş açıyordu Yunan gemileri biz yaklaşık iki saat suyun ortasında kaldık çocuklar vardı küçük çocuklar onlar çok korkmuştu, herkes ağlıyordu.. İki saat yaklaşık suyun içinde kaldıktan sonra saat 2den

sonra Yunanlar bizi sürekli Türkiye'ye itiyorlardı Türkler de Yunan'a itiyorlardı, sonra baktılar olmadı jandarmayı konsolosluğu orayı şurayı aradı çocuklar haber verdiler Türk jandarmaları Türk askerleri bizi sonuçta aldılar biz geri buraya geldik.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“İki kere de çok kötüydü Yunan polisler 1.sinde dövüyorlardı 2.sinde telefonumu yanımdaki belgelerimin hepsini aldılar.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

Yunanistan'a geçebilmiş olan katılımcıların hepsi Yunanistan güvenlik güçleri tarafından uygulanan şiddete maruz kalmıştır; fiziksel şiddet görmüşlerdir, kıyafetleri, cep telefonları, belgeleri ellerinden alınmış ve geri itilmişlerdir. Ancak buna rağmen birden çok kez deneyen katılımcılar olduğu görülmüştür.

“İstanbulda tanıdıklarım vardı oraya gittim otobüsle ordan taksiyile Edirne'ye kadar gittik. Sınırdaki bir gün kaldık bir kayığa binip Meriç nehrini geçtik orda Yunan polisleri bizi dövüp eziyet ettiler daha sonrasında elimizden ayakkabımıza kadar her şeyimizi aldılar sabaha kadar bizi Yunanistan topraklarında tuttular sonra Türkiye'ye geri gönderdiler.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

“Yunan polisi geri itti. Çok kötü davrandılar bizi çok kötü bir şekilde dövdüler bütün eşyalarımızı aldılar bizi soydular. Gece oraya vardık o gece orda kaldık diğer gece onlar bizi buldular. Bizi ormanlıkta buldular ve orda dövdüler, soydular ve kötü muamele yaptılar sonra kendi botlarıyla Türkiye sularına kadar getirdiler ordan şişme bota bindirip bıraktılar.”(Katılımcı 14, Kadın, Senegal, 21)

Yunanistan sınırını geçen sığınmacılara fiziksel şiddet uygulanması; cep telefonlarının, kıyafetlerinin ve kimlik belgelerinin ellerinden alınması ve imha

edilmesi; zorla Türkiye'ye geri dönmelerini sağlamaya çalıştıkları eylemler genellikle oldukça korkutucu ve şiddet doludur(Karamanidou, 2020).

b) Kaçakçılar Tarafından Uygulanan Şiddet

Şiddet kategorisinde bulunan bir diğer ifade kaçakçılar tarafından uygulanan şiddet ifadesi olmuştur. Bu ifadeye göçmen kaçakçılarının sığınmacılara uyguladığı fiziksel, sözel şiddetin yanısıra sığınmacıları çeşitli yollar ile dolandırması ekonomik açıdan zor durumda bırakması da dahil edilmiştir. Buna göre Katılımcı 2, Katılımcı 10 ve Katılımcı 15'in ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“...Kaçakçılar bizi dövüyorlardı (eliyle gösterdi kalın bir sopa olduğunu) sopayla bizi dövüyorlardı... Uyuşturucu kullanıyordu hiçbir şeyin farkında değillerdi bir şey olmadan dövüyorlardı vuruyorlardı bize kaçakçılar çünkü onlar.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

Katılımcının ifadesine göre inancı kaçakçıların kişilere kötü muamelede bulunması için bir sebebe ihtiyaçları olmayacağı yönündedir çünkü yaptıkları eylemleri sadece kaçakçı olmalarına bağlamıştır. Bu bakış kaçakçılar tarafından şiddete uğrayan katılımcıların hak arama mekanizmalarından yararlanmamış olmalarının bir nedeni de bu durumu normalleştirmiş olmaları olabilir diye düşündürmüştür.

“Bize şey dedi şu miktar parayla sizi oraya göndericem ama tabi sonra dolandırıcı çıktı, normal insan da biliyor o gemilerin yurt dışına gideceğini bizi kandırdı oraya yolladı iki elle bizi yani polise teslim etti. Aslında kaçakçı bizim paramızı da yedi dolandırıldık.”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

“Kaçakçıların kendileriyle biz bizzat hiç görüşmeyiz bizi tekneye bindiren kişilerle aracılarla görüştük onlar da kötü muamele ediyorlardı bağırp çağırıyorlardı.”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30)

c) Yabancılar Tarafından Uygulanan Şiddet¹

Katılımcılar tarafından dile getirilen bir başka ifade de yabancılar tarafından uygulanan şiddet ifadesi olmuştur. Katılımcı 12 Edirne Pazarkule’de sınırı geçmek için kaldığı 30 günlük süreçte orada kalmakta olan başka sığınmacılar tarafından cinsel saldırıya uğradığını şu ifadelerle aktarmıştır:

“Benim orda çok kötü yaşadığım bir olay var. Bizim suyumuz bitti su almaya gidiyordum herkesten uzak daha karanlık bir yerde kalıyorduk ben telefonla su almaya gidiyordum üç kişi vardı beni takip etmeye başladılar biri arapça konuşuyordu, birisi geldi tuttu elimi bir şey söyledi ben hiç anlamadım ben elimi şeyapmaya çalıştım sonra kavga gibi bir şey çıktı ve sonra üçü beraber bana kötü bir olay oldu orda onlardan çok zor kaçtım kaçınca da yola gittim askerlerin oraya koştum onlar arkamdan belli bir yere kadar koştular sonra kayboldular.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Katılımcı 7 ise kaçakçıların kendilerini beklemek üzere yerleştirdiği pansiyonda kaldıkları sırada yine orada kalmakta olan bir başka sığınmacının kızına cinsel istismarda bulunduğu vakayı şu ifadeler ile aktarmıştır:

“Çocuğuma tecavüz edildiğinde doktor muayene etmesi için mahkeme için polisler alıp götürdü kampa götürdüler. Çok fazla ağladım neyseki bir gün sonra mahkeme çocuğumu geri verdi bana. Ben işe gittiğimde oğlum ve kızım yurttta kalıyordu. Kızım odada yalnızken bir Afgan genç gelmiş kızıma kötülük yapmak istemiş odaya kaçakçılar gelmiş de kızım öyle kurtulmuş akşam ben geldiğimde ağladı anlattı bana olanları polise bildirdim ama o kişiyo gece Yunan’a geçmişti bulunamadı.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

¹ Yabancılar tarafından uygulanan şiddet ifadesi ile kastedilen aile üyeleri, tanıdıkları kişiler ya da güvenlik güçleri gibi unsurlar dışında kalan tanımadıkları kişiler tarafından kendilerine yönelen şiddeti tanımlarken kullandıkları bir ifade olmuştur.

4.2.1.2. Zorlayıcı Yol Şartları

a) Temel İhtiyaçlara Erişememe

Katılımcıların oldukça yoğun olarak belirttiği bir ifade temel ihtiyaçlara erişememe ifadesi olmuştur. Avrupa'ya geçiş için yola çıktıkları süreçte katılımcılar çoğu zaman özellikle geri itmeye maruz kaldıktan sonra eşyalarının alınmasından sonra kıyafet gibi temel ihtiyaçlarına erişemediklerini aktarmışlardır. Aynı zamanda gıda ve su gibi temel ihtiyaçlara da erişimlerinin kısıtlı olduğu ifadelerinde yer almaktadır:

“Yolculuk sırasında sürekli ormanlarda kalıyorduk yeme içme sıkıntısı çekiyorduk sürekli yeme içme ihtiyaçlarımızı kendimiz karşıladık kimse bize yardım etmedi...”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

“Yanımızda para yoktu ayakkabı elbise ihtiyacımız vardı Türkiye'ye ilk geldiğimizde Türk polislerinden su istedik bize su verdiler...”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

“Yani şöyle tek bir kıyafetimiz vardı üzerimizde yıkayıp yıkayıp aynı kıyafeti geri giyiyorduk çünkü denediğimiz zaman alındı üstümüzdeki her şey yaklaşık bir ay boyunca kaçakçılar farklı numaralardan iletişim kuruyordu deniyorduk hadi baştan geri gönderiliyorduk...”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30)

28 Şubat 2020 sürecinde ise Edirne Pazarkule'de kaldıkları süre boyunca temel ihtiyaçlarına erişemediklerini deneyimleri üzerinden Katılımcı1, Katılımcı 8 ve Katılımcı 12 şöyle aktarmıştır:

“Çok zordu hatta ulaşamıyorduk. Çünkü o kadar sıra vardı ki. Mesela sabah kahvaltı veriyorlardı 4-5 saat bekliyordun tekrar aynı

insanlar geliyordu akşama kadar bekliyordun belki alamazdın bile, belli bir saate kadar veriliyordu sıran gelirse alacaksın gelmezse alamazsın aç kalırsın. Ve o sırada karışık kişiler vardı Afganlar, Suriyeliler... En çok kalacak yere ihtiyaç vardı çünkü hava soğuktu, bir de yağmur yağıyordu hergün üç dört gün sonrası kalacak yerimiz hep ıslanıyordu yani çok zordu kalmak orda. İlk o vardı sonra yemek tabiki , yemek yoktu. Elimde vardı ama belli bir süre sonra bitti tabi. Bazı gerekli malzemeler tabi.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

28 Şubat 2020 sınır kapılarının açılacağı duyurusunun sınır bölgelerde hiçbir hazırlık yapılmadan ani bir şekilde yapılması ve insanların bölgede yığılmış olması ile bu gibi sorunlar doğmuştur.

“Bir ormanda kaldık naylondan küçük bir yerde kaldık onun içinde yaşıyorduk o zaman da zaten hava çok kötüydü soğuktu yağmur yağıyordu.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Başta oraya gittiğimizde herhangi bir çadır yoktu sadece battaniyemiz vardı sonradan bizim için çadırlar kuruldu battaniye verildi. Ama yine de yeterli değildi çünkü ben o zaman hamileydim ve havalarda da soğuktu. Asam tarafından yemek dağıtılıyordu ancak uzun kuyruk oluyordu akşam sıra gelirse alabiliyorduk.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

Yine Edirne Pazarkule’de 30 gün kalmış olan Katılımcı 9 yeterince iyi beslenememekten düştüğü durumu ve insanların yemek bulabilmek için başvurduğu yolları şu ifadelerle aktarmıştır:

“Sonra bi sekiz gün sonra çok kötü oldu bizim aldığımız şeylerimiz de bitti. Yemeğimiz de bitti ...O zorluk, yemeksizlik insanın enerjisi bitiyor yani orda...Bir şey istiyordum sadece yatağa girmek uyumak

istiyordum başka bir şey istemiyordum bir de sıcak yemek yemek istiyordum... Artık 22. gündü ben kalktım yürümek istedim ben orda anladım yani insan yemek yemese nasıl olacak.. Gözüm açık karanlık oluyor görmüyorum hiçbir şey. Yani insanlar ip yapmışlar nehirden balık tutumaya çalışıyorlar böyle bir hal. Yani ben bunları düşünüyorum ben ne hal geçirdim diye.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

b) Soğuk ve Yağışlı Hava Şartları

Soğuk ve yağışlı hava şartları katılımcıların yolculuklarında zorlayıcı koşullardan bir diğeri olarak ifadelerde ortaya çıkan etken olmuştur. Gerek 28 Şubat 2020 Edirne Pazarkule sürecinde gerekse diğer zamanlarda kendi imkanlarıyla kara yolu ile Bulgaristan sınırını geçmeye çalışmış olan katılımcıların aktarımlarında da soğuk ve yağışlı hava şartları zorlayıcı koşullardan olmuştur. Edirne Pazarkule’de bir ay kalan katılımcılardan Katılımcı 1, Katılımcı 8 ve Katılımcı 9’un ifadeleri şunlardır:

“En çok kalacak yere çünkü hava soğuktu, bir de yağmur yağıyordu hergün üç dört gün gün sonrası kalacak yerimiz hep ıslanıyordu yani çok zordu kalmak orda.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

“Bir ormanda kaldık naylondan küçük bir yerde kaldık onun içinde yaşıyorduk o zaman da zaten hava çok kötüydü soğuktu yağmur yağıyordu.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Bir sürü hastalıklar başladı hava çok soğuktu yani orda, yağmur yağıyordu böyle. Aileler vardı, çocuklar vardı orda. Yani ıslak oluyordun kalıyordun çok zor bir durumdu çok zor.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

Kendi imkanları ile Bulgaristan sınırını geçmeye çalışan Katılımcı 2 ve Katılımcı 3’ün soğuk ve yağışlı hava şartları ile ilgili ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“7 kişiydik biz 2 gün gece gündüz yürüdük Edirneye yakın bir bölge orası ormanlık alanda yürüdük yağmur da yağıyordu çok yorulmuştuk...Hasta oldum döndükten sonra soğuk havadan.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

“...Çok yağmur yağıyordu ıslanmamak için yağmurluğa ihtiyacım vardı. Botlarımı çıkarınca içinden su akıyordu.”(Katılımcı 3, Erkek, Suriye, 20)

Yunanistan’a geçmek isteyen hava soğuyunca Edirne'nin İpsala ilçesi Karpuzlu Beldesinde bulunan çeltik binasına sığınmak isteyen sığınmacı donarak yaşamını yitirdi (Independent, 2021). Yine Edirne, İpsala’da Paşaköy köyü Mandakoru mevkinde Yunanistan tarafından geri itildikleri düşünülen ve soğuktan donarak hayatını kaybeden sığınmacı sayısı 19’a yükseldi. Sınırlarda sığınmacılar donarak ölüyorlar (Bianet, 2022). Bunlar gibi pek çok olayda olumsuz hava şartları düzensiz yollarla geçiş yapmayı deneyen sığınmacılar için ölümle bile sonuçlanabilecek kadar tehlikeli olabilmektedir.

c) Tehlikeli Yol Şartları

Katılımcılar tarafından yoğun bir şekilde dile getirilen bir başka ifade yol şartlarının tehlikeli olması durumu olmuştur. Bu durum hem kara yolu ile geçişi deneyenlerin hem deniz yolu ile deneyenlerin ifadelerinde yer almıştır. Kara yolu ile ormanlık alanlardan geçerek Avrupa’ya geçiş denemesi yapan Katılımcı 2 ve Katılımcı 3 yolculuk sırasında karşılaştıkları tehlikeli durumları şöyle ifade etmişlerdir:

“...Yatamıyorduk zaten yağmurluydu hava ormanda yürüyüş yapıyorduk, 10 dk oturup dinleniyorduk ormanın içinde belli olmuyordu karşımıza ne çıkacak diye.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

“...Bi de ormandan oraya giderken yani şöyle bir yol vardı tel vardı ne olup bilmeden o telden geçmeye çalıştık belli olmuyordu mayın

tarlası da olabilirdi biz geçtik ama bişey olmadı. İkinci bitane tele bidaha geldik ama onda yazıyordu mayın tarlası diye.”(Katılımcı 3, Erkek, Suriye, 20)

Deniz yolu ile Avrupa’ya geçmeyi deneyen Katılımcı 7 ve Katılımcı 13’ün yolculuk sırasında karşılaştıkları tehlikeleri aktardıkları ifadeleri ise şöyledir:

“Botumuz bozuldu iki üç saat suyun ortasında kaldık bir o tarafa bir bu tarafa sürüklendik. Polisleri aradık bizi kurtarmaları için sonra gelip bizim botumuzu aldılar Ayvacık’a getirdiler.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

“O kadar kalabalıktık ki, ilerleyemedik bile (eliyle göstermiştir) 10-15 metre ilerledik bir kargaşa oldu. Türkiye Avrupa’ya baskı yapıyordu sınır kapılarını açtık falan diye orda görüntüler alıyorlar ama bizim canımız tehlikede idi.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

Katılımcı 14 ise yolculuğu boyunca kendini güvende hissetmediğini çıkmış olduğu yolda en büyük ihtiyacının güvenlik tehlikesinden kurtarılmak olduğunu dile getirerek ifade etmiştir:

“Gıda ve su dışında güvenlik tehlikesinden kurtarılma ihtiyacı en büyük ihtiyaçtı, sağlık temel ihtiyaçlarım oldu çünkü Türkiye Yunanistan yolculuğu aslında hiç kolay bir yolculuk değildi.”(Katılımcı 14, Kadın, Senegal, 22)

Katılımcı 11 İran üzerinden Türkiye’ye gelirken yolların tehlikeli olduğunu ve kendisiyle beraber aynı grupta gelen iki kişinin gelirken yaşamını yitirdiğini aktarmıştır:

“Tabi kaçak yollardan geldik herkes biliyo zaten. Geldiğim yollar çok tehlikeliydi İran üzerinden geldik ölüm tehlikesi çok yüksekti hatta

bizimle beraber gelen yanımda olan iki kişiyi kaybettik İran Türkiye sınırlarında. Yolun zorluklarından soğuktan, açlıktan vefat ettiler. Polisler o tarafa gönderiyordu geçemiyorduk sınırı bu tarafa bi türlü o yüzden su bulamadık ekmek bulamadık.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

d) Ekonomik Zorluklar

Avrupa’ya düzensiz yollar ile göç etme yolculukları sırasında ekonomik zorluk yaşadığını dile getiren katılımcılar olmuştur. Katılımcı 5 ve Katılımcı 6’nın bu konudaki ifadeleri şöyledir:

“Bizim zorluk çektiğimiz nokta şuydu arkadaşlarımızdan borç alarak yola çıktık paramız yoktu, buraya dönünce ödemek zorundayız çalışmak için de kimlik lazım bir yere işimiz düşüyor kimlik istiyorlar doğru düzgün maaşlı yerde çalışmıyoruz borçlarımızı ödeyemiyoruz.”Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“Yanımızda para yoktu ayakkabı elbise ihtiyacımız vardı.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

4.2.1.3 Resmi Makamlarca Yetersiz Bilgilendirme

Katılımcılar arasında yolculukları sırasında resmi makamlarca taraflarına yeterli bilginin verilmediğini ifade edenler olmuştur. Edirne Pazarkule sınır kapısında yaşanan kitlesel hareketlilik sırasında yetkililer tarafından yetersiz bilgilendirilme ve yanlış bilgilerin topluluk içinde yayılmasından zarar gördüğünü ifade eden bir katılımcı olmuştur . Katılımcı 1’in bu yöndeki ifadeleri şöyledir:

“...Herkes şey konuşuluyordu bir ay geçtikten sonra 30 gün sınırda geçtikten sonra biz BM’ye geçiyoruz. Türkiye devletinden çıkıcaz onlara geçicez diye konuşuluyordu. Bir de göç idaresi çalışanları

son günlerde üç kişi geliyordu ormanı gezip kapıya gidin orda sizi kayıt yapıyorlar Kanada'ya gideceksiniz diye bilgi veriyorlardı. Bunlar yüzünden kalmaya devam ediyorduk. Ama kapıya gidince tekrar şehirlerimize dönmek için form dolduruluyordu başka bir şey yoktu. Biz bu üç kişiye sorduk bu kapıda değil Yunanistan kapısında diyordu.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Sahil Güvenlik ekipleri tarafından işlemler sırasında açık bilgilendirme yapılmadığına dair ifadeleri olan bir katılımcı olmuştur. Katılımcı 13'ün bu yöndeki ifadeleri şunlardır:

“Net bişey yoktu olayları benden gizliyorlardı bize kötü bir şekilde davranıyorlardı. Yardım çağırmaya çalıştık tehlike altındaydık ama sahil güvenlik de gidin zaten açtık sınırları dediler botumuzu almadılar önce sonra biz tehlikede olduğumuzu anlatınca bizi alıp karaya çektiler karımı ve çocuklarımı hastaneye kaldırdılar ben de onlarla birlikte gitmek istedim beni götürmediler. Kağıt imzalatmaya çalıştılar ne olduğunu açıklamadan imzalattılar. Hastaneye sonradan gittim morga götürdüler, nasıl yani noluyor dedim ben haklarımı biliyorum benim ailem vefat ettiyse bunu önceden bana açıklamaları lazımdı. Nasıl buraya geldiler. Canlandırmaya çalışmışlar ama vefat etmişler ,otopsi yapılması için bana imza attırmışlar ama bana açıklamadan.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

4.2.1.4. Geri Gönderme Merkezi Deneyimleri

Avrupa'ya düzensiz yollar ile göç etme yolculuğunda yakalanan ya da kurtarılan sığınmacıların varsa Geri Gönderme Merkezleri'ne alınma deneyimleri ile ilgili sorulan soru nihayetinde ortaya çıkan ifadelerde bazı katılımcılar tarafından bu merkezlerin hapisaneye benzetildiği görülmüştür. Katılımcı 4, Katılımcı 10 ve Katılımcı 11 kaldıkları GGM'leri hapisaneye şu ifadeler ile benzetmişlerdir:

“Ayvacıkta kampta kaldım güzel değildi soğuk olsa da aynı yerde kalıyorduk sıcak olsa da . Hapishane gibi bir yer.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

“Sonra bizi polis almaya geldi ve geri gönderme merkezine gönderdi orda yaklaşık 35 gün bizi hapishane gibi bir yerde orda tuttular sonra en son denetimle serbest bıraktılar ayda bir kez imza atmanız gerekiyor dediler... Ben aslında orda bi sıkıntı görmedim normal bi hapishane kanunları gibiydi 35 gün bizi bi yerde tuttular. Böyle büyük bi binaydı cezaevi gibiydi bir sürü yabancı vardı Afgan, Pakistan, Afrika her türlü insan vardı orda. Ama ben biz yani ailemiz Türkçe iletişimimiz iyi olduğu için bizim için sıkıntı olmadı ama orda Pakistanlı ya da Afganistanlılara arada kötü davranılma şeylerine şahit oldum çok az yani ama şahit oldum bağırımlar çağırımlar ittirmeler...”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

Katılımcılar GGM'leri hapishaneye benzetseler bile temel ihtiyaçlarının kolayca karşılanabiliyor olmasından ötürü rahat bir yer olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yorumlar günlük hayatlarının ne kadar zor geçiyor olabileceği sorusunu akla getirmektedir.

“Durumlar iyiydi uyuyoduk sadece Türkler yemek falan veriyordu bi sıkıntı çıkmıyordu. Mesela bizi karantinaya aldılar yani hapis gibi düşün ve orda yemek içmemizi de veriyorlardı sonra bıraktılar.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

Aile üyelerinden eşini ve iki çocuğunu kaybeden Katılımcı 13 GGM'ye alındığında başına gelenleri, ve GGM'den ayrılırken serbest bırakıldıklarında Uluslararası Koruma Başvurularının geri çekilmiş olması olayını şöyle aktarmıştır:

“Geri kalan bütün aileyi geri gönderme merkezine götürdüler. 1 gece kaldık orda .Onları gömmem gerekiyordu bi de hanımımın ailesine haber vermem gerekiyordu ama geri gönderme merkezinde arama yapmama izin vermediler geri göndermekle tehdit ettiler. Bizim konsoloslukla iletişim kurdular UN’i aramadılar onun yerine konsoloslugu aradılar. Ama onlar bize zaten yardımcı olmaz bunu biliyoruz. Bir kağıda imza attırıp serbest bıraktılar, Angola konsolosluğundan hiçbir yardım istemiyorum diye yazan bir kağıt imzaladım serbest kaldım ve uluslararası korumamız geri çekildi.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

Katılımcı 8 ve Katılımcı 15 ise GGM’de geçirdikleri süreçte çalışanlardan aldıkları hizmetleri iyi yönde değerlendirmişler ve iyi deneyimlere sahip olduklarını şu ifadelerle aktarmışlardır:

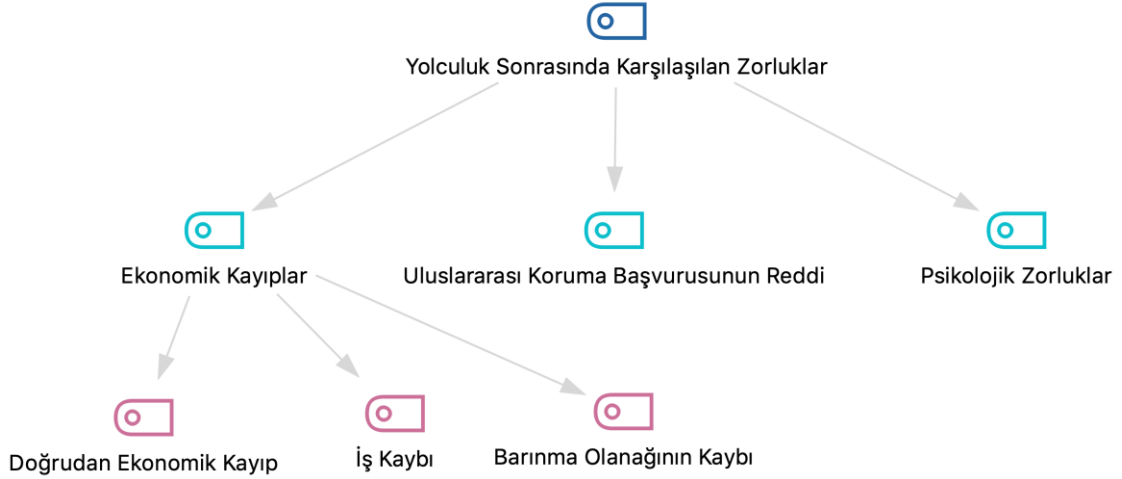
“Karantinada zaten karantina süreci bellidir üç öğün yemek yiyorduk bir şey yapmıyorduk. O zamanlar İnsilünim vardı eşim de hamileydi biraz o zamanlar zor geçti ama ellerinden geleni de yaptılar. Adanada zaten kalmadık hemen biletimizi alıp İstanbulu gönderdiler.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“En son göç idaresine götürüldüğümüz zaman konteynırlarda kaldık ben 9 aylık hamileydim o sırada rahatsızlandım beni hemen hastaneye götürdüler, hastanedeki işlemlerimin kontrollerimin ardından geri getirdiler, yani kötü bir muamele vardı dersem günah olur. Muameleleri bize iyiydi ihtiyaç olduğu zaman da hemen beni hastaneye götürdüler, ihtiyacımızı da karşıladılar.”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30)

4.2.2. Yolculuk Sonrasında Karşılaşılan Zorluklar

Yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar alt teması üç farklı kategori tanımlanmıştır. Bunlar; ekonomik kayıplar, Uluslararası Koruma başvurusunun

reddi ve psikolojik zorluklar kategorileridir. Ekonomik kayıplar kategorisi altında doğrudan mali kayıp, iş kaybı ve barınma olanağının kaybı kodları bulunmaktadır.

Şekil 8. Yolculuk Sonrasında Karşılaşılan Zorluklar Kod Gösterim Modeli (MAXQDA22 Alt Tema-Kategori-Kod Gösterimi)

4.2.2.1. Ekonomik Kayıplar

a) Doğrudan Ekonomik Kayıp

Avrupa'ya göç yolculuğu olumsuz sonuçlanan katılımcıların döndüklerinde birtakım ekonomik kayıplarının da olduğu ifadelerinden anlaşılmıştır. Katılımcı 6 Yunanistan güvenlik güçleri tarafından geri itildiğinde yaşadığı şehre dönmek için bile parası olmadığını, döndükten sonra ev tutabilmek için sivil toplum kuruluşuna başvurduğunu ve halen zor durumda olduğunu aşağıdaki gibi aktarmıştır:

"...Param yoktu yanımdaki arkadaşlar Edirne'den İstanbul'a kadar taksi tuttular İstanbul'a götürdüler beni. Çanakkale'de yanında kaldığım arkadaşım Amir'in annesini aradım onlar beni kabul etmedi İstanbul'da kal dediler dedim sizi rahatsız etmeyecem daha sonra Çanakkale ASAM'a geldim. ASAM biriyle tanıştırdı ev tutun diye...Gülçehrenin parası yok işsiz benim param yok şuan gerçekten zor durumdayım."(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Katılımcı 8 ise başarısız sonuçlanan göç yolculuğu sonrasında Uluslararası Koruma başvurusunun da reddedilmesi ile sosyal yardımlarının kesilmesi ile yaşadığı ekonomik kaybı şu şekilde ifade etmiştir.

“Kızılay kartımız da iptal oldu, kimliklerimiz iptal olduğu için Kızılay yardımımız kesildi.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

Katılımcı 10'un yolculuk için kaçakçılara ödediği para miktarını ve sonrasında içinde bulunduğu ekonomik durumu anlattığı ifadeleri şöyle olmuştur:

“Maddi olarak evet bütün paramız bitti. Toplam şimdilik 16 bin dolar verdik oraya varınca çalışıp 16 bin dolar daha ödememiz gerekiyordu. Maddi olarak artık kötü durumdayız.”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

Katılımcı 14 ekonomik kayıplarının nedeni olarak hem yolculuğa çıkmak için evinden ayrılıp evini kapatması ve hem de Yunanistan güvenlik güçleri tarafından geri itildiği sırada parasının, telefonunun hatta kıyafetlerinin dahi alınmasını göstermiştir:

“Neredeyse her şeyi kaybettim çünkü gitmeden önce evim vardı param vardı telefonum vardı hatta kıyafetlerimi bile kaybettim, kaybettim derken aldılar.”(Katılımcı 14, Kadın, Senegal, 22)

b) İş Kaybı

Katılımcılar Avrupa'ya geçmek için yola çıktıktan ve başaramayıp geri döndükten sonra eski işlerine dönemediklerini, yeni bir iş bulmakta zorlandıklarını aktarmışlardır. Katılımcı 4, Katılımcı 5 ve Katılımcı 6'nın bu yöndeki ifadeleri şöyledir:

“Gitmeden önce işim vardı çalışıyordum döndüğümde iş bulmakta zorlanıyorum o oldu bi de.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

“Bu olaylar oldu yakalandım kimliğim reddedildi. Kimliğim elimden alınınca iş bulamıyorum maddi durumum kötüleşti. Kardeşimin cenazesini Afganistan’a borç bulup gönderdim.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“Evet şu anda hayat daha beter daha zor oldu...İşim yok kaldım ortada.” (Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere iş bulmakta zaten zorlanan sığınmacıların buldukları işlerden ayrılarak yola çıkmaları ve ardından Avrupa’ya gidemeyip geri dönmeleri katılımcı ifadelerine göre çoğu zaman kendilerini daha kötü bir sosyoekonomik duruma sürüklemektedir.

c) Barınma Olanağının Kaybı

Avrupa’ya geçiş denemesi sonrası barınma olanağının kaybı da katılımcılar tarafından ifade edilen olumsuz deneyimler arasındadır. Katılımcı 6 yola çıkmadan önce bir arkadaşı ile kalırken döndükten sonra bu imkandan yoksun kalmıştır ve düzenli ve güvenli barınma olanağına erişemiyor oluşunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet şu anda hayat daha beter daha zor oldu önceden en azından arkadaşımın yanında kalıyordum şimdi nerde kalacağım belli olmuyor.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Katılımcı 8 GGM’den salınırıldıkları süreçten sonra kalacak bir yer bulamadıklarından parkta kalmak zorunda kaldıklarını ve sivil toplum kuruluşu aracılığı ile geçici olarak otelde kaldıklarını şu ifadelerle aktarmıştır:

“Malatya’dan Adana’ya gönderdiler Adana’dan İstanbul’a gönderdiler .İstanbul’da da ASAM’la iletişim kurduk. Parkta kalıyorduk İstanbul’da orda ASAM bize otel tuttu otelde kaldık sonra

bilet aldı Çanakkale'ye gönderdi.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

Katılımcı 12 de yine döndükten sonra bir süre barınma olanağına erişim için tanıdıklarından destek almak zorunda kaldıklarını kendilerine ait bir evde kalamadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Zaten kaybedecek bir şeyimiz kalmamıştı. Geldikten sonra evimiz yoktu hemşehrilerimizin yanında kaldık onlar bizi barındırdılar. Kocam iş arıyordu fakat hasta olduğu için pek iş bulma imkanı yoktu sonra ara sıra iş buldu para biriktirdik ev bulduk ayrıldık o ailenin yanından şimdi kendimiz kiraladığımız evde kalabiliyoruz.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

4.2.2.2. Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddi

Düzensiz yollarla ülkeden çıkmayı denemeye bağlı olarak uluslararası koruma başvurusunun reddedilmesiyle karşılaşan sığınmacılar olmuştur. Araştırmada bu durumla karşılaşan katılımcıların ifadeleri yolculuk sonrasında karşılaşılan zorluklar kategorisi altında bu kod ile kodlanmıştır. Katılımcı 5 ve Katılımcı 8 Avrupa'ya geçmeyi denedikleri sırada güvenlik güçlerine yakalandıktan bir süre sonra Uluslararası Koruma başvurularının reddedildiğini şu ifadeler ile aktarmışlardır:

“Benim kimliğim vardı yakalandık yakalandıktan 5-6 ay sonra kimliğim iptal oldu mahkemeye başvurduk sonuç alamadık şuan kimliğim yok.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“En büyük sıkıntı kimliğimizin kapanması oldu. Gittim il göç idaresine Raporum var neden kapattınız kimliğimi diye Edirne'ye gittiğiniz için kimliğiniz kapatıldı görüşme hakkınız da elinizden alındı dediler.”(Katılımcı 8, Erkek, Afgansitan, 38)

Katılımcı 12 28 Şubat 2020'de Avrupa sınırlarının Türkiye'deki yabancıların geçişi için açıldığı duyurusunun ardından Edirne Pazarkule sınır kapısından geçmeye çalışmış ardından alanın boşaltılması ile GGM'ye alınmıştır. GGM'de alınan kayıt nedeniyle Uluslararası Koruma başvurusunun reddedildiğini şu ifadelerle aktarmıştır:

“Bizim Malatya’da parmak izimizi almışlardı Çanakkale’ye geldikten bir süre sonra kimliğimiz reddedildi. Aslında sizin devletiniz bizi gitmeye yönlendirdi dedik ama faydası olmadı artık sınır dışı da olmadık ama kimliksiz bir şekilde hayatınıza devam edin dediler biz de bu yüzden geçenlerde yeniden denedik.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

Katılımcı 13'ün ise yine 28 Şubat 2020 sürecinde Ayvacık'tan deniz yolu ile geçişi denemesi ve kurtarılması olayından sonra önce GGM'ye alınması ardından Uluslararası Koruma Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasına karar verildiğini aktardığı ifadeleri şöyledir:

“Geri Gönderme Merkezi’nde Angola Konsolosluğu’ndan hiçbir yardım istemiyorum diye yazan bir kağıt imzaladım serbest kaldım ve uluslararası korumamız geri çekildi. Mahkemeye itiraz ettik. 10 gün süre tanıldılar. ASAM’a başvurduk dilekçe yazmak için. Ama göç idaresi bize karşı kötü niyetliydi sonuç değişmeyecekti. Zaten sınırları devlet açtı bana devlet git dedi sonra da yasaları alıp bizi suçlamak için kullandılar. Baştan sona yalan...”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

4.2.2.3. Psikolojik Zorluklar

Göç olgusu doğrudan ya da dolaylı olarak bireyler üzerinde psikolojik bir etki yaratmaktadır. Bu süreç bireyleri kaygı ve psikolojik travmaya maruz bırakmaktadır (Alaeddinoğlu ve Yıldız, 2011). Katılımcılar da özellikle

hedeflerine ulaşamamış olmak üzerinden bu süreçte psikolojilerinin kötü etkilendiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı 4, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9'un bu yöndeki ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Türkiye’den gitme amacım burda can güvenliğim olmadığı için gitmek istemişim Burdan gidememem ile sadece ruhen yenildiğimi anladım.”(Katılımcı 4, Kadın, Afgansitan, 21)

“Psikolojim çok bozuldu. Kimliğim zaten iptal olmuştu hala aynı durumda çocuklarımın ve benim psikolojimizin bozulması dışında değişen bişey yok.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

“...Bir de ben kendimi kötü hissediyorum artık kullanılmış gibi kandırılmış gibi hissediyorum nasıl kandırılmış gibi hissediyorum kapı açılmış ben gitmişim orda kapı tekrar kapanmış ben kendim gitmemişim yani bana burda devlet demiş git sonra kapı kapanmış.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

4.2.3. Yolculuk Sürecindeki Olumlu Deneyimler

Yolculuk sürecindeki olumlu deneyimler alt teması iki farklı kategori tanımlanmıştır. Bunlar; Türkiye güvenlik güçleri ile olumlu deneyimlere sahip olma ve sivil toplum kuruluşlarından destek alma deneyimidir.

4.2.3.1. Türkiye Güvenlik Güçleri ile Olumlu Deneyimlere Sahip Olma

Katılımcıların Türkiye güvenlik güçleri ile karşılaştıkları noktalarda olumlu deneyimlere sahip oldukları ifadelerinin yoğun bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Deneyimlerini olumlu olarak değerlendirmelerinin nedenlerinden birisinin güvenlik güçlerinin haklarında işlem yapmadan salıvermesi olduğu ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu doğrultuda Katılımcı 2, Katılımcı 5, Katılımcı 7 ve Katılımcı 11'in ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Bize yemek getirdiler elbise verdiler o kadar iyi bi insanlardı, kampa almadılar arabaya bindirip Demirköy merkeze bıraktılar, yiyecek ve kıyafet verdiler üstümüzdekiler ıslanmıştı.”(Katılımcı 2, Erkek, Afganistan, 20)

“Jandarma polislerle hiçbir sıkıntı yaşamadık bizi rahatsız eden hiçbir durum olmadı. Yaklaşık 2 yıldır Türkiyede yaşıyorum öyle bir durumda kaldığımda yardım eden oldu bir sıkıntı yaşamadım Allah razı olsun Türk milletinden de Jandarma Polislerden de. Bizim kimliğimiz olmadığı halde bizi öyle bir sıkıntıya sokmuyorlar öyle geçinip gidiyoruz ufak tefek sıkıntılar oluyor arada...Yok öyle gözetime almadılar bizi, yaklaşık 50 liradan bilet fiyatlarımız oldu kişibaşı 50 liradan ödeme yaptık Çanakkale’ye kadar Çanakkale’den sonra herkesi bıraktılar.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“Yani Türk polisleri gerçekten çok iyilerdi Allah razı olsun onlardan. Bizi aldılar kıyıya iyi davrandılar...Evet kampa götürdüler. Yani bir gün bile kalmadık hemen bıraktılar.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

“Türkiye çok şükür bizi sudan kurtarıyordu korona testi falan yaptırıyordu karantinaya alıyordu sonra bırakıyordu. Bize iyi davranıyorlardı.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

Aynı zamanda güvenlik güçleri tarafından kendilerine temel ihtiyaçlarını karşılamaları için verilen destek kitleri de bu deneyimleri olumlu olarak değerlendirmelerini sağlamıştır. Katılımcı 6, Katılımcı 8 ve Katılımcı 14’ün ifadeleri şu şekildedir:

“Polisler ordaydı biz de dedik nolacaksa olsun biz de aşırı susasmıştık onlar da sağolsunlar bize su verdiler bi de taksi tutmamızda yardım ettiler.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

“Ordaki polisler dediler sınırları açmıcağ Yunanistan o zamanlar korona da vardı zaten bizi karantinaya aldılar sağlık ekipleri de vardı...Biz Türk polisinden gerçekten memnunduk iyi davranıyorlardı.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Bize davranışları oldukça iyiydi bizim isimlerimizi kaydettiler bizi kendi üslerine götürdüler, yemek verdiler, ayakkabı kıyafet verdiler hasta olanları hastaneye götürdüler beni hastaneye götürdüler. İnsan gibi davrandılar bize.”(Katılımcı 14, Kadın, Senegal, 22)

Katılımcı 15 güvenlik güçlerinin kendilerine kıyafet yardımı gibi destekler sağlamanın yanısıra iletişimlerinin de iyi olduğunu herhangi bir taleplerinin onlar tarafından karşılandığını ve kendilerine çok yardımcı olduğunu şu ifadelerle aktarmıştır:

“Bizimle iletişimleri çok çok iyiydi. İstediklerimizi veriyorlardı. Bir talebimiz olunca bize yardımcı oluyorlardı. Yani Türk sahil güvenlik ekipleri tarafından kurtarıldıktan sonra üstümüz başımız rezil halde oluyor yiyecek içecek, elbise sağlıyorlardı bize.”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30)

4.2.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarından Destek Alma Deneyimi

Yolculukları sürecinde sivil toplum kuruluşlarından destek aldıklarını dile getiren katılımcılar da olmuştur. 28 Şubat 2020 Avrupa sınırlarının Türkiye'deki yabancıların geçişine açılacağı duyurusunun ardından Edirne Pazarkule sınır kapısına giden ve orada belli bir süre kalan katılımcıların orada geçirdikleri sürede orada bulunan sivil toplum kuruluşlarından temel gıda ihtiyaçlarına erişim, bilgiye erişim, sağlık hizmetlerine erişim gibi konularda destek aldıkları

görülmüştür. Katılımcı 1'in Pazarkule'de ve oradan ayrılma sürecinde sivil toplum kuruluşu ASAM'dan aldığı desteği anlattığı ifadesi şöyledir:

“Yok biz GGM'ye alınmadık. Orda ASAM'dakilerle konuşmuştuk kapılar açılmayacak dediler, sırasız yemek almamızda yardımcı oldular şeyde de Çanakkale'ye geri dönmek için de yardımcı oldu. Duyduğumuz şeyleri anlattık olsa biz bilgi veririz öyle bir şey yok dedi... Sadece ASAM tarafından yani. Göç idaresi ve Kızılay şeyleri vardı ama onlara ulaşmak imkansızdı o kadar sıra varken.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Katılımcı 8 Pazarkule sürecinde temel ihtiyaçlarına yönelik olarak aldığı desteğin yanında sürecin sonunda yaşadığı şehir Çanakkale'ye dönerken ve barınma olanağından yoksun kaldığı süreçte İstanbul'da da sivil toplum kuruluşu ASAM'dan destek aldığını, Pazarkule'de ise UNHCR ve ASAM dışında bir sivil toplum kuruluşundan destek almadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir ormanda kaldık naylondan küçük bir yerde kaldık onun içinde yaşıyorduk o zaman da zaten hava çok kötüydü soğuktu yağmur yağıyordu. ASAM'ın adına kartonla yiyecek veriyorlardı bize içinde sandviç vardı bisküvi vardı meyve falan oluyordu...İstanbul'da da ASAM'la iletişim kurduk. Parkta kalıyorduk İstanbul'da orda ASAM bize otel tuttu otelde kaldık sonra bilet aldı Çanakkale'ye gönderdi...UNHCR ve ASAM'dan destek aldık Edirne'deyken sadece.”(Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

Katılımcı 12 Pazarkule'de geçirdikleri sürede sağlık hizmetine ve tıbbi malzemeye olan ihtiyaçlarını sivil toplum kuruluşu ASAM aracılığı ile ulaştığını şu ifadelerle anlatmıştır:

“İnsülini orda ASAM’ın mobil reviri vardı ordan alıyorduk orda bittikten sonra da Edirne’ye ambulansla götürdüler sonra tekrar getirdiler.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

Katılımcı 3 sınır geçişi yapmayı denediği sırada jandarmalar tarafından yakalanmış ve kendilerine gıda paketi verilmiş, verilen bu gıda paketlerinin BMMYK tarafından verildiğini şöyle aktarmıştır:

“...Yiyeceklerimiz ıslandı. yakalandığımızda polisler(Jandarmayı kastediyor) bize gıda paketi verdi kıyafet verdi. Birleşmiş Milletler’den sizin gibi çocukları yakalarsak verelim diye bunları aldık dediler.” (Katılımcı 3, Erkek, Suriye, 20)

Katılımcı 4 ise yolculuk sırasında bir yardıma erişmememiş olduğunu ancak yerleşik olduğu noktada BMMYK’dan düzenli nakit yardımı aldığını şu ifadelerle aktarmıştır:

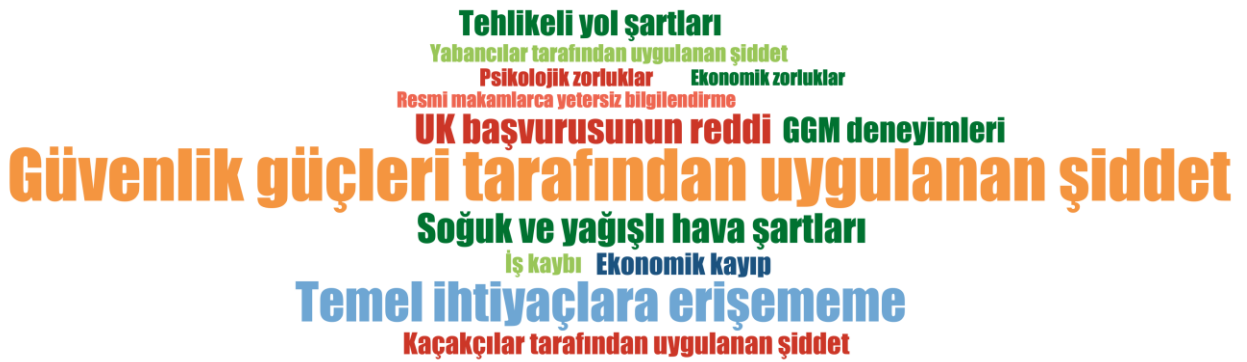
“Yolculuk sırasında sürekli ormanlarda kalıyorduk yeme içme sıkıntısı çekiyorduk sürekli yeme içme ihtiyaçlarımızı kendimiz karşıladık kimse bize yardım etmedi ama şimdi 1080 TL BM yardımı alıyorum 150 TL sosyal yardımı alıyorum şuan okuyorum.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

Katılımcı 13 Türkiye’ye bulunduğu süre boyunca sivil toplum kuruluşlarından ve sosyal çevresinden aldığı desteği aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“ASAM bir kere yardımcı oldu maddi olarak. Ama çok da yardımcı oldu diyemem. İnsan Hakları Örgütü yardımcı oldu. Onlara olayı anlattığımda şok oldular eve geldiler. Oturduğum mahalledekiler yardımcı oldu beni tanıyorlar dört senedir burdayım bana yardımcı olacak insanları buldular. Belediye yardım ediyor sıcak yemek yardımı veriyor.”(Katılımcı 13, Erkek, Angola, 48)

Düzensiz göç yolculukları boyunca sığınmacıların kamu kurumlarından destek aldıklarından neredeyse hiç bahsetmedikleri yalnızca bir ya da iki sivil toplum kuruluşundan destek alabildikleri görülmüştür. Bu durumdan anlaşılacağı üzere düzensiz göç alanında çalışan yeterince sivil toplum kuruluşu da bulunmamaktadır ve sağlanan hizmetler sosyal yardımlardan öteye çok geçememiştir.

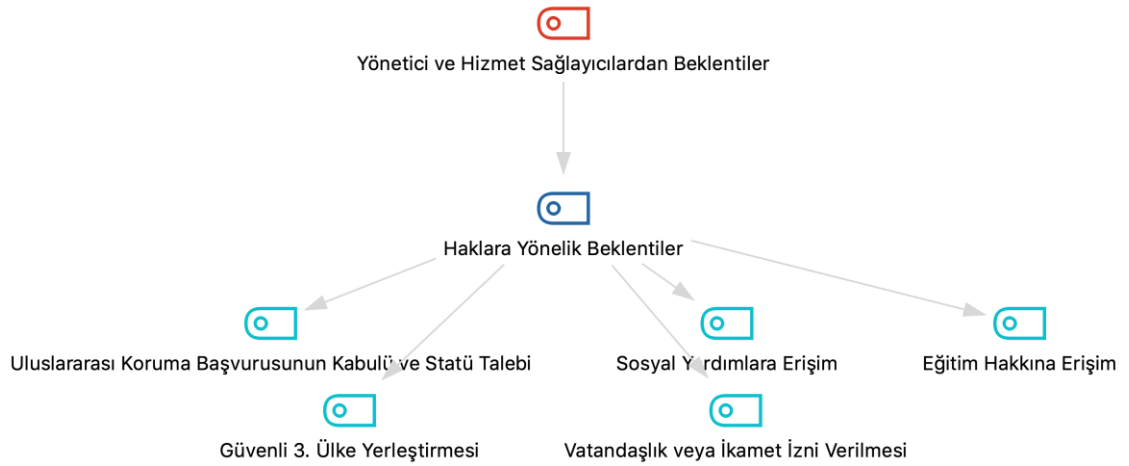
Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre “Göç Sürecinin Farklı Aşamalarındaki Deneyimler” ana teması altındaki tüm kodların dağılımı kelime bulutu olarak Şekil 5’de gösterilmektedir. Daha büyük gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük olan ifadeler, kodların daha az yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Şekil 9. Göç Sürecinin Farklı Aşamalarındaki Deneyimler Temasına Ait Kod Bulutu (MAXQDA22 Kelime Bulutu Gösterimi)

4.3. YÖNETİCİ VE HİZMET SAĞLAYICILARDAN BEKLENTİLER

Yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentiler teması altında bir alt tema bulunmaktadır bu alt tema haklara yönelik beklentilerdir. Haklara yönelik beklentiler teması beş farklı kategori ile tanımlanmıştır.

Şekil 10. Yönetici ve Hizmet Sağlayıcılardan Beklentiler Kategori Gösterim Modeli (MAXQDA22 Ana Tema-Alt Tema-Kategori Gösterimi)

4.3.1. Haklara Yönelik Beklentiler

Haklara yönelik beklentiler Uluslararası Koruma başvurusunun kabulü ve statü talebi, güvenli 3. ülke yerleştirmesi, sosyal yardımlara erişim, vatandaşlık veya ikamet izni verilmesi ve eğitim hakkına erişim kodlarıyla tanımlanmıştır.

4.3.1.1. Uluslararası Koruma Başvurusunun Kabulü ve Statü Talebi

Türkiye'deki sığınma sistemine ilişkin BMMYK ve İçişleri Bakanlığı ile yürütülen sığınma prosedürüne yönelik en çok getirilen eleştiri mülteci statüsü tanıma sürecinin çok uzun olmasıdır (Buz, 2008).

Katılımcıların yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentileri arasında en yoğun olarak dile getirdikleri ifade Uluslararası Koruma başvurularının kabulü ve statülerinin belirlenmesi talebi olmuştur. Bu doğrultuda Katılımcı 5 ve Katılımcı 10 Uluslararası Koruma başvuruları reddedilmiş olduğundan kimlikleri ellerinden alınmış katılımcılar olarak şu yorumları yapmışlardır:

“Durumumuzu biliyorlar zaten durumumuz açık ve ortada. Kimliğimizin verilmesini talep ediyoruz. Geçende hastaneye gittim Korona testi için mesela aşı olmak istiyordum hiçbir işlem yapılmıyordu kimliğimiz olmadığı için, Türkiye'deki yetkililer de bunu biliyor...Türkiye'de durumumuz çok iyi değil burda kardeşimin

ölümünden sonra bıçaklayan adam hapisten çıktı kimliğim olmadığı için hiçbir şey yapamıyorum dava açamıyorum bana kimlik verilmesini talep ediyorum.”(Katılımcı 5, Erkek, Afganistan, 24)

“Okumak isterdim ama geç kaldım kimliğim varken bilmiyorum şuan sadece okumak için tekrar üniversiteye kayıt olmak isterdim. Kimliğim olsa yapardım şuan kimlik olmadığı için yapamıyorum galiba. Sporla ilgili müsabakalara katılmama izin verselerdi iyi olurdu. Boks yapıyorum ben hatta geçen yazın da baya hazırlık yaptım Türkiye şampiyonası için ama kimlikten dolayı giremedim. Kimliğim verilse iyi olurdu.”(Katılımcı 10, Erkek, İran, 26)

Katılımcı 11 ise henüz resmi makamlara hiçbir kayıt oluşturamamıştır. Uluslararası Koruma başvurusunda bile bulunamamış olmasını şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Bizim beklentimiz şuan polis yakalamasın bizi geri göndermesin yeter. Kimlik alalım güvenli bi şekilde yaşayalım istiyoruz kayıt olamadık hala kayıt olmak istiyoruz.”(Katılımcı 11, Erkek, Afganistan, 18)

Katılımcı 9'un ise Uluslararası Koruma başvuru kimliği vardır ancak statüsü henüz belirlenmediğinden geleceğini belirsiz gördüğünü ve bu korkuyla yaşamak istemediğini şu ifadelerle aktarmıştır:

“Evet eğer kalacaksak da özgürce yaşamak istiyoruz artık Türkçe konuşuyoruz kaç yıldır Türkiye’deyiz ben insan gibi yaşamak istiyorum. Ben bu kimlikle bir yere gidemiyorum. Yol izni almak zorundayım bana hayat kurma imkanı versinler yani anladınız mı beni. Benim şeyim belli değil benim geleceğim belli değil ben 24 yaşındayım belki red olacak kimliğim belli değil bu korkuyla yaşamak istemiyorum benim ne olduğum belli olsun yani. İnsan gibi yaşamak istiyorum ben.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Uluslararası Koruma başvurularının uzun süreler boyunca kabul edilmemesi veya geçen bu süreler ardından reddedilmesi kendilerini güvende hissedememelerine neden olmaktadır. Türkiye’de sığınmacılar için uluslararası koruma mevzuatına uygun bir statü belirleme sisteminin bulunmayışı bu güvensizliğin temel sebebidir.

4.3.1.2. Güvenli 3. Ülke Yerleştirmesi

Katılımcıların yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerini anlattıkları ifadelerden bir diğeri güvenli 3. ülke yerleştirmesi beklendiklerini ifade eden anlatımları olmuştur. Katılımcı 1 hem sığınmacı olma statüsünden hem LGBTİ+ bir birey olmasının verdiği statüden kaynaklı olarak güvende hissedemediğini bu yüzden düşünebildiği tek çarenin güvenli 3. ülke yerleştirmesi olduğunu ve bunu talep ettiğini şöyle ifade etmiştir:

“Yok sadece burda çok zor bizim için mülteciler için de çok zor LGBTİ’ler için daha da zor. En azından mülteciler rahatça gezebiliyorlar ama bizim için çok zor burda kalmak sadece bu yani çok zor geçiyor tek istediğimiz şey de güvenli bir yere gitmek her ne düşünürsem sonunda buraya geliyorsun, tek çaresi bu.”(Katılımcı 1, Kadın, Afganistan, 21)

Katılımcı 6 Türkiye’de güvende olmadığını, temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını bu nedenle güvenli 3. ülke yerleştirmesine ihtiyaç duyduğunu şu ifadelerle aktarmıştır:

“3. Ülke için çabuk bir şekilde kabul edilmek istiyorum çünkü Türkiye’de kalırsam kardeşim beni bulabilir. Kendim için tutacak evim de param da yok şuanda...3. Ülkeye kabul edilmem gerekir biran önce çünkü burda güvende değilim.”(Katılımcı 6, Kadın, Afganistan, 18)

Katılımcı 9 sadece Türkiye’den gitmek güvenli 3. ülkeye yerleştirilmek istediğini şu ifadelerle aktarmıştır:

“Valla gerçekten artık bizi insan yerine koysunlar ben burdan hiçbir hizmet almak istemiyorum beni göndersinler 3. ülkeye ben gitmek istiyorum burdan.”(Katılımcı 9, Erkek, Afganistan, 24)

Katılımcıların neredeyse hepsi Türkiye’de güvende hissetmedikleri için güvenli 3. ülke yerleştirmesi istediklerini aktarmışlardır. Menşe ülkede yaşadıkları zorlukların ardından Türkiye’de yaşadıkları problemler ve güvensizlik sorunu da üzerine eklenince üçüncü bir ülkeye giderek yeni bir yaşam kurma isteklerinin artabildiği araştırma boyunca genel olarak gözlemlenmiştir.

4.3.1.3. Sosyal Yardımlara Erişim

Katılımcıların ifadelerinden bir diğeri de sosyal yardımlara erişim ifadesi olmuştur. Yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentileri sorulan katılımcılar genelde uluslararası koruma başvurularının reddinden sonra sosyal yardımlara erişimlerinin de engellendiğini bu durumun düzeltilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı 8 ve Katılımcı 12’nin bu yöndeki ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Kızılay kartımız da iptal oldu, kimliklerimiz iptal olduğu için kızılai yardımımız kesildi. En azından kiramızı ödüyorduk razıydık Şuanda kimlik de yok yardım da alamıyoruz hiç. Kızılay %52 engelli raporuma rağmen kalp sıkıntım var çalışamadığımı bilmesine rağmen yardımcı olmadı.” (Katılımcı 8, Erkek, Afganistan, 38)

“Yani çok özel bir beklentimiz yok. Kimliğimiz olduğu sürede kocam hasta olduğu için yardım alıyorduk kimliğimiz alınınca o yardımlar kesildi. O tekrar bağlansa kimliğimiz düzelse yeter.”(Katılımcı 12, Kadın, Afganistan, 35)

Katılımcı 14 çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal yardımlara ihtiyacı olduğunu ve bunu hizmet sağlayıcılardan beklediğini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

“Yani benim çocuklarım için temel ihtiyaçların giderilmesi önemli gıda olsun bez olsun bunlar verilse yeter başka bişey istemem.”(Katılımcı 14, Kadın, Senegal, 22)

4.3.1.4. Vatandaşlık veya İkamet İzni Verilmesi

Uluslararası koruma başvurularının kabulü haricinde katılımcıların vatandaşlık ve ikamet izni verilmesi gibi taleplerinin de olduğu görülmüştür. Bu sayede daha özgür olabileceklerini düşündüğünü aktaran katılımcı olmuştur. Katılımcı 3 ve Katılımcı 4’ün bu yöndeki ifadeleri şöyle olmuştur:

“Vatandaşlığı alabilsem çok iyi olurdu. Hatta ben bilgi almak için valilikten randevu almıştım, göç idaresine de sordum ama bilmiyoruz dediler. Ama randevu tarihim geçti.”(Katılımcı 3, Erkek, Suriye, 20)

“Özel bir şey istemiyoruz sadece burda imkanlar kısıtlı başka ülkeler gibi özgür değiliz bizim bazı kısıtlamalarımız var, bu yüzden burdaki büyüklerden şunu istiyoruzki burada ikamet gibi vatandaşlık gibi şeyler istiyoruzki özgür olarak kalabilelim burada.”(Katılımcı 4, Kadın, Afganistan, 21)

Sığınmacıların statülerinin Türkiye’de halen belirsiz olmasından ötürü kendilerini güvende hissedebilecekleri türden statülere erişim talepleri olduğu görülmüştür.

4.3.1.5. Eğitim Hakkına Erişim

Son olarak eğitim hakkına erişim talebi de katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer ifade olmuştur. Yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklenti olarak Katılımcı 10’un uluslararası koruma başvurusu reddedildiği için kendisinin

eğitim hakkına erişemediğini aktardığı üniversiteye kayıt yaptıramamaktan yakındığı ifadeleri şu şekildedir:

“Okumak isterdim ama geç kaldım kimliğim varken bilmiyorum şuan sadece okumak için tekrar üniversiteye kayıt olmak isterdim. Kimliğim olsa yapardım şuan kimlik olmadığı için yapamıyorum galiba.”(Katılımcı 10, Erkek, İnan, 26)

Katılımcı 7 ve Katılımcı 15 ise çocuklarının eğitim hakkında erişmelerini istediklerini yönetici ve hizmet sağlayıcılardan tek beklentilerinin bu olduğunu aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Tek isteğim ocuklarımlın geleceği okusunlar istiyorum zaten eşim de şehit oldu, tek isteğim bu şimdilik.”(Katılımcı 7, Kadın, Afganistan, 27)

“şu anda kendilerinden tek istediğim şey bana kimlik vermeleri çocuklarımı diğer çocuklar gibi okula göndermek istiyorum, ufak bir gelikle insan gibi yaşamak istiyorum burada.”(Katılımcı 15, Kadın, Filistin, 30,)

BÖLÜM 5: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye'nin Avrupa sınırlarından deniz ya da kara yolundan düzensiz göç yolu ile geçmeye çalışan ancak geçemeyen sığınmacıların deneyimleri ele alınmıştır. Araştırma bağlamında cevabı aranan temel soru Türkiye'nin Avrupa sınırlarından deniz ya da kara yolundan düzensiz göç yolu ile geçmeye çalışan ancak geçemeyen sığınmacıların deneyimlerinin sosyal hizmet perspektifi ile anlaşılmasına yönelik literatürdeki bilginin yetersiz olmasıdır.

Bu temel sorunun yanında yanıt aranan diğer sorular ise şu şekildedir: Türkiye'nin Avrupa sınırlarından deniz ya da kara yolundan düzensiz göç yolu ile geçmeye çalışan ancak geçemeyen sığınmacıların; 1. Avrupa'ya göç etme kararlarını etkileyen nasıl faktörler olmuştur? 2. Türkiye'den ayrılarak Avrupa ülkelerine geçme kararı ile başlayan süreçten itibaren nasıl zorluklarla karşılaşmışlardır? 3. Yolculuk sonrasında hukuki statülerinde, hak ve hizmetlere erişimlerinde bir değişiklik oldu mu, olduysa bu değişiklikler nasıl değişikliklerdir? 4. İdari gözetim sürecine alındılar ise bu süreçte nasıl deneyimleri olmuştur? 5. Türkiye sınır güvenlik güçleri (Sahil Güvenlik Görevlileri, Jandarma, Polis) ile iletişimleri hakkındaki düşünceleri nedir ve bu iletişim çerçevesinde nasıl deneyimlere sahiptirler? 6. Yunanistan veya Bulgaristan'a (geçiş yapabilmiş ve geri itmeye maruz kalmış sığınmacılar için) orada geçirdikleri süreci ve sınır güvenlik güçleri ile olan iletişim ve deneyimlerini nasıl değerlendirmektedirler? 7. Tüm bu yolculuk süreci ve sonrasındaki yeniden uyum sağlama süreçlerinde ne tür hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar? 8. Yöneticilerden ve hizmet sağlayıcılardan nasıl beklentileri vardır?

Bu kapsamda düzensiz göç yolu ile Avrupa'ya geçmeyi denemiş fakat geçememiş farklı uyruklardan 15 sığınmacı ile görüşme yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler MAXQDA nitel analiz programında analiz edilmiştir. Üç ana tema ortaya çıkmıştır bunlar: Avrupa'ya göç etme kararını etkileyen

faktörler, Göç sürecinin farklı aşamalarındaki deneyimler, yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerdir. Ortaya çıkan üç ana temaya bağlı olarak hak temelli sosyal hizmet ve baskı karşıtı uygulama temelinde sonuç ve öneriler aşağıda sunulmuştur:

5.1. Katılımcıların Avrupa'ya Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörlere Bağlı Sonuç ve Öneriler

Menşe ülkelerin sağlık politikaları, sosyal politikalar açısından yetersiz olması sosyal hukuk devlet sisteminden çok uzak olmaları, kadın ve LGBTİ+ haklarının devlet tarafından güvenceye alınmamış olması insanları daha güvenli ülkelere göç etmeye teşvik etmektedir.

Ayrıca Afganistan, Suriye, Filistin gibi menşe ülkelerde yaşanan savaşlar can güvenliğini ortadan kaldırmış ülkedeki genel savaş ortamı kişileri göç etmeye zorlamıştır.

Kadın sığınmacıların ülkelerinde sıklıkla toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Bu şiddet özellikle aile ve yakın akrabalar içerisinde kendilerine yönelmiştir ve yalnız ya da çocukları ile birlikte öncelikle Türkiye'ye göç etmişler buradan da Avrupa ülkelerine göç etmeyi denemişlerdir. Göç yolculuğunda yalnız olan bu kadınların bu kez de yolculuk sürecinde gerek kaçakçılar tarafından gerekse tanımadıkları yabancı erkekler tarafından tekrar tekrar toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kaldıkları görülmüştür.

Çalışmada bahsi geçen transit ülke İran olmuştur. İran'da Afganistan uyruklu sığınmacıların uyrukları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmüştür. Bu ayrımcılık nedeniyle iş bulmakta, sosyal hayata katılmakta ve yaşamlarını idame ettirmekte güçlük çekmişler ve göç etmeye zorlanmışlardır.

Türkiye'de ise istihdam alanında ayrımcılık yaşıyor olmaları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmaları, sağlık güvencesinden yoksun olmaları, uluslararası koruma başvurularının reddedilmesi, belirsizlik, özgür hissedememe, işsizlik sorunları nedeniyle ve güvende hissedemedikleri için kalmak istemedikleri ortaya çıkmıştır.

İstihdam alanında eşit iş gücüne eşit ücret verilmediği, vaadedilen ücretlerin yabancı işçilere kimi zaman geç ödendiği kimi zaman hiç ödenmediği, iş verilirken ayrımcılık yapıldığı görülmektedir. İstihdam alanında ayrımcılığın önlenmesi için işverenlere yönelik eğitici bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve kayıt dışı istihdamın önüne geçilebilmesi için denetimler ve cezai yaptırımların yanı sıra işverenleri kayıtdışı istihdama yönlendiren kısıtlamaları ortadan kaldıracak teşvik politikaları geliştirilmelidir. Bu alanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca 2006 yılında Kayıt Dışı İstihdam İle Mücadele (KADİM) projesi hayata geçirilmiştir. Projenin öncelikli hedefi yabancı kayıtdışı işçi istihdamını engellemektir bu doğrultuda ÇSGB Strateji Geliştirme Başkanlığı bünyesinde Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Koordinatörlüğü kurulmuş ve 2006-2007 kamuoyu bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmüştür (Resmi Gazete, 2006). Bu gibi projelerin kapsamı genişletilerek devamlılığı sağlanmalıdır. Düzensiz konumdaki sığınmacıların ise bu alanda erişebilecekleri hakları hakkında bilinçlendirilmeleri gerekmekte; çalışma alanlarında ayrımcılığa uğradıkları zaman ihtiyaç duydukları durumlarda hukuki danışmanlık hizmetlerine ve tercümanlık hizmetine erişebilmeleri sağlanmalıdır.

Göçmen kaçakçılığının engellenebilmesi için kaçakçılara yönelik idari ve cezai yaptırımların artırılması ile sığınmacıların kaçakçılar tarafından sömürülmesinin önüne geçilebilir. Bu alanda ortaya çıkan özellikle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarının önlenmesi için koruyucu-önleyici çalışmalara ihtiyaç vardır. Sığınmacı kadınların feminist perspektifle kendi potansiyel güçlerinin farkına varmalarının sağlanması ve güçlendirilmeleri ve düzensiz göç yolculuklarının içerebileceği tehlikeler hakkında bilinçlendirilebilmeleri için eğitici grup çalışmalarına dahil edilmeleri koruyucu-önleyici nitelikli çalışmalar olabilir. Kayıtsız konumda olan ya da uluslararası koruma başvurusu reddedildiği için düzensiz konuma geçen sığınmacı kadınların tespit edilerek düzensiz göç yolculukları hakkında bilinçlendirildikleri, sosyal hizmet uzmanları tarafından planlı müdahale süreçleri ile güçlendirildikleri uygulamalar alanda ne yazık ki programlanmış değildir. Temel olarak bu kapsamda bir uygulama İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde yürütülebilir.

Sığınmacıların sağlık güvencelerinin bir yıl dolunca kapatılması ya da uluslararası koruma başvuruları reddedilince kapatılması nedeniyle sağlık hizmetlerine erişim haklarından yoksun kalmaları söz konusudur. Türkiye’de yaşadıkları süre boyunca sağlık güvencelerinin aktif olarak kalmasını sağlamak için sosyal hizmetin sosyal politikaların üretimine katkı sunma rolü kullanılarak kanunda ilgili değişikliğin yapılması sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde düzensiz konumdaki sığınmacıların da sağlık hizmetleri alanındaki haklarına erişebilmeleri ve insan onuruna yaraşır biçimde bir yaşam sürmeleri mümkün olacaktır.

LGBTİ+ sığınmacılar Türkiye’de özgürce hareket edememekte hem sığınmacı olmaktan kaynaklı hem LGBTİ+ birey olmalarından kaynaklı ayrımcılığa maruz kalmakta ve bu nedenle kendilerini güvende hissetmemektedirler. LGBTİ+ haklarının devlet tarafından güvence altına alınması, LGBTİ+’ların önündeki sistemsel ve kültürel engellerin kaldırılabilmesi, eşit haklara sahip olmalarının sağlanması bu sayede sosyal dışlanmanın önüne geçilebilmesi için politika düzeyinde önlemler alınması gerekmektedir. Bu alanda halen yapılmış bir düzenleme yoktur. 2016 yılında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile toplumda ayrımcılığın önlenmesi amacıyla doğrudan bir kurum oluşturulmuştur fakat kanunun kapsamına cinsiyet kimliği, cinsel yönelim nedeniyle ayrımcılığa uğrama konuları dahil edilmemiştir (TİHEK, 2016). Öncelikle bu kanuna LGBTİ+ kapsayıcı ibarelerin eklenmesi için gerekli adımlar atılmalıdır ve alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının LGBTİ+ duyarlı uygulamalar ile politika yapıcı konumda uygun öneriler geliştirmeleri gerekmektedir.

Sığınmacıların Türkiye’deki durumlarının belirsizliğinin giderilmesi için Türkiye’de ya da 3. güvenli bir ülkede statü imkanı sağlanması için yol haritası çıkarılması üzerine yöneticiler tarafından Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası aktörler ile işbirliği yapılarak gerçekçi ve uygulanabilir politikalar üretilmelidir.

5.2. Katılımcıların Yolculuk Sürecindeki Deneyimlerine Bağlı Sonuç ve Öneriler

Sığınmacılar Avrupa'ya geçmek için çıktıkları yolda güvenlik güçleri tarafından uygulanan şiddet, temel ihtiyaçlara erişememe, soğuk ve yağışlı hava şartları, tehlikeli yol şartları, kaçakçılar tarafından uygulanan şiddet, yabancılar tarafından uygulanan şiddet, ekonomik zorluklar, resmi makamlarca yetersiz bilgilendirme gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Düzensiz göç yolculuklarında sığınmacılar gerek Türkiye sınırları içerisinde gerek sınırı aştıktan sonra pek çok noktada güvenlik güçleri ile karşılaşmaktadırlar. Sınırı geçmiş olan sığınmacıların hepsinin Yunanistan güvenlik güçleri tarafından geri itilerek şiddete maruz bırakıldığı, 28 Şubat 2020 Türkiye'nin Avrupa sınır kapılarını yabancılar açacağını duyurması üzerine Edirne Pazarkule sınır kapısında yaşanan kitlesel hareketlilik içerisinde ise sığınmacıların ağır bir biçimde Yunanistan güvenlik güçlerinin ve zaman zaman da Türkiye güvenlik güçlerinin şiddetine maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sığınmacıların uğradıkları hak ihlallerinin görünür kılınması ve uluslararası gündemde savunuculuğunun yapılabilmesi için öncelikle yasal hakları konusunda sığınmacıları bilinçlendirmek ve güçlendirmek için sosyal hizmetin mikro ve mezo uygulamaları düzensiz göç alanında daha aktif uygulanmalıdır. Sivil toplum kuruluşları tarafından düzensiz konumdaki sığınmacılara il göç idareleri, GGM'ler, kolluk kuvvetleri gibi kurumlar aracılığı ile ulaşılarak planlanmış eğitici grup faaliyetleri ile sığınmacılara güvenlik güçlerinden gelebilecek şiddet durumlarına karşı hak arama mekanizmalarını nasıl harekete geçirebileceklerini, sivil toplum kuruluşları ile nasıl iletişim kurabileceklerini ve haklarını savunabileceklerini aktaran çalışmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda şiddet vakalarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi uluslararası yargı mekanizmalarına taşınabilmesi için sosyal hizmetin savunuculuk rolü kapsamında sığınmacıların hak savunuculuklarının üstlenilmesi gerekmektedir.

Sığınmacılar çıktıkları bu göç yolculuklarında ve güvenlik güçleri ile temaslarının olduğu noktalarda temel ihtiyaçlarına erişememekte sınırı aştıklarında ise Yunanistan güvenlik güçleri tarafından temel ihtiyaç malzemeleri de ellerinden alınarak geri itilmektedirler. Temel ihtiyaçlara erişimin desteklenmesi için yakalama ve kurtarma operasyonlarında sığınmacılara acil destek kitlerinin

dağıtımının koordineli bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Bu sistemin işlerlik kazanması için özellikle sınır bölgelerdeki güvenlik personellerine yönelik eğitici çalışmaların yapılması yararlı olacaktır. Bahsi geçen acil destek kitlerinin sağlayıcısı olan kurumlar sivil toplum kuruluşlarıdır dolayısı ile bu kuruluşların aynı zamanda ilgili personele yönelik eğitici bir çalışma projesi yürütmesi mümkün olabilir.

Sığınmacılar Avrupa'ya gitme motivasyonu ile Türkiye'den yola çıkmadan önceki süreçte ya da yolculuk halinde buldukları süreçlerde resmi makamlara başvurmaları ya da başvuruları dışında alıkonulmaları(GGM'lerde) gibi durumlarda talep ettikleri bilgiye zaman zaman erişememektedirler. 28 Şubat 2020 Türkiye'nin Avrupa sınır kapılarını yabancılara açacağını duyurması üzerine Edirne Pazarkule sınır kapısında yaşanan kitlesel hareketlilik içerisinde de resmi makamlardan açık bir bilgilendirme alamamışlar ve tüm bu süreçlerde doğru bilgiye erişimleri kısıtlı olmuştur. Gerek bireysel başvurularında doğru ve açık bilgiye erişimlerinin sağlanması gerekse topluluk olarak ilgili oldukları konularda erişilebilir kaynaklar üzerinden bilgilendirilmelerinin sağlanması insan hakları gereğince önemlidir.

5.3. Katılımcıların Yönetici ve Hizmet Sağlayıcılardan Beklentilerine Bağlı Sonuç ve Öneriler

Sığınmacıların yönetici ve hizmet sağlayıcılardan beklentileri Uluslararası Koruma başvurusunun kabulü ve statü talebi, güvenli 3. ülke yerleştirmesi, sosyal yardımlara erişim, vatandaşlık veya ikamet izni verilmesi ve eğitim hakkına erişim beklentileridir.

Kayıtsız olduğu için düzensiz konumda bulunan ya da uluslararası koruma başvurusu reddedildikten sonra düzensiz konuma geçen sığınmacıların sosyal yardımlara erişim imkanları bulunmamaktadır. Sosyoekonomik haklardan yararlanmaya devam edebilmeleri için sosyal yardımların sığınmacılara kayıt sisteminden bağımsız olarak dağıtılması gerekmektedir.

Düzensiz konumdaki sığınmacılar vatandaşlık ve ikamet izni alarak Türkiye'de daha özgür yaşayabilecekleri kanısındadır ve yönetimden de bu beklentiye

sahiptirler. Bu beklentinin Türkiye’de sığınmacılar için belirlenmiş kalıcı bir statünün ve mülteci statüsü olarak mültecilikten doğacak tüm hak ve hizmetlere erişebildikleri bir sistemin halen bulunmayışından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ni 1961 tarihinde kabul eden Türkiye, 1967 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol’ü de ancak Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen coğrafi sınırlama ilkesini sürdürerek imzalamıştır. Avrupa dışından gelen mültecilerin sayılarının özellikle de 1980’li yıllarda büyük ölçüde artması Türkiye’nin kendi geçici sığınma sistemini oluşturması ile sonuçlanmıştır (Aktaş ve Öztekin, 2017). Bu nedenle öncelikle Türkiye’deki tüm sığınmacıları kapsayacak şekilde uluslararası koruma mevzuatına uygun bir statü sisteminin sağlanarak bu belirsizliğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ardından hak ve hizmetlere erişimlerinin yasalarla güvence altına alınması ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilmeleri için politikacılar, sosyal hizmet uzmanları, hukukçular, psikologlar gibi meslek elemanları ile multidisipliner çalışmalarla desteklenmeleri gerekmektedir.

Kayıtsız olduğu için düzensiz konumda bulunan ya da uluslararası koruma başvurusu reddedildikten sonra düzensiz konuma geçen sığınmacıların Türkiye’de kalmaya devam ettikleri süre boyunca eğitim hakkına erişimleri adrese dayalı nüfus kayıt sistemine bağlı olarak eğitim sistemine kayıt koşulu nedeniyle kısıtlanmaktadır. Adres kayıt sisteminde bir kaydı bulunmayan bu sığınmacıların eğitime devam etmesi olanaksız hale gelmektedir. Bu kısıtlamalara karşın bir çözüm geliştirilmeli ve bu konumdaki kişilerin hak kaybına uğramaması için eğitim alanında kayıtsız sığınmacılar için de katılımın mümkün olduğu eğitime devamlılığın teşvik edildiği bir sistem geliştirilmelidir.

Görüldüğü üzere Avrupa ülkelerine göç etmeye çalışan düzensiz konumdaki sığınmacılar pek çok alanda hak ihlalleri ile ve ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Buna rağmen düzensiz göç alanında yeterli sosyal politika üretilenmemiş, sosyal hizmet perspektifi ile yeterli araştırma bulunmamakta ve uygulama da yapılamamaktadır. Alandaki tüm bu eksiklerin giderilmesi için hak temelli bakış açısı, güçlendirme, baskı karşıtı uygulama gibi temeller ile araştırmalar ışığında

projeler üretilerek kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak çalışılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

AB. Türkiye'deki Mülteciler için AB Mali Yardım Programı. (2020).
https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2020-09/frit_factsheet_TR.pdf

Alaeddinoğlu, F., Yıldız, M. Z. (2011). Göç ve Yoksulluk: Hakkâri Örneği. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 10(1), 437-462.

Alakuş, E., Uzan, Y. (2020). İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye'nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği. Göç Araştırmaları Dergisi. Volume: 6, No:1. s.92-117.

Aktaş, M., Öztekin, S. (2017). Göç ve Mültecilik ile İlgili Kavram Karışıklığı. Third Sarajevo International Conference on Social Sciences by FBA. April 27-30, Page: 219-230.

Aksel, D.B., İçduygu, A. (2019). Borders and the Mobility of Migrants in Turkey. Ceaseval, Research on the Common European Asylum System; Nr. 32. Chemnitz, August. Son erişim 10 Mart 2022.
http://ceaseval.eu/publications/32_WP4_Turkey.pdf

Atatanır, H. , Karataş, K. (2020). Hak Temelli Yaklaşım Bağlamında Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Yardımları Ankara Ve İstanbul Örnekleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 20(48), 715-757.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. İnsan Hakları Yıllığı. Cilt 34, s.1-20.

Avaner, T., Ocaklı, L. (2021). Suriye Krizinin Ardından Türkiye'de Meydana Gelen Düzensiz Göç ve Covid-19 Salgınının Düzensiz Göç Üzerindeki Etkisi. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.39(Covid 19 Özel Sayısı). s. 1-13.

Bauder, H. (2005). Habitus, Rules of the Labour Market and Employment Strategies of Immigrants in Vancouver, Canada. Social & Cultural Geography, 6(1), 81-97.

Braun, V., Clarke, V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli (Çevirenler). Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of

Qualitative Research in Education, 7(2), 873-898.

Bianet (2022). "Edirne sınırında donarak ölen mülteci sayısı 19'a yükseldi" Son erişim 13 Nisan 2022. <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/257199-edirne-sinirinda-donarak-olen-multeci-sayisi-19-a-yukseldi>

Buz, S. (2007). Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 18, Sayı:2, Ekim 2007, 37-50.

Buz, S. (2008). Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu. TBB Dergisi, Sayı:76, 120-130.

Cohen, Jeffrey H., Sirkeci (2015). Hareketlilik, Göç, Güvensizlik. İdeal Kent, Sayı:15, Ocak 2015, s. 8-21.

Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin göç rejiminde toplumsal cinsiyet faktörü: Ugandalı göçmen kadınlar örneği. Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 1. 91-104.

Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Siyasal Kitapevi: Ankara

Cuadra, C. B., Staaf, A. (2014). Public Social Services' encounters with irregular migrants in Sweden: amid values of social work and control of migration , European Journal of Social Work, 17:1, 88-103.

Cumhuriyet. "Sınırdaki Acı Tablo Ortaya Çıktı 3 Ölü 198 Yaralı" (11.03.2020).1. <https://www.cumhuriyet.com.tr/video/sinirdaki-aci-tablo-ortaya-cikti-3-olu-198-yarali-1726480>

Durmaz, İ. T. (2019). Türkiye'ye Yönelik Afgan Göçünde İran Etkisi (1979-2018). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Durmaz, N., Topateş, H., Kalfa Topateş, A. (2017). İşçi Sağlığı ve Güvenliği Açısından Denizli İlindeki İranlı Lgbti Göçmenlerin Çalışma Deneyimleri. Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi. Nisan-Mayıs-Haziran 2017.

Ekşi, N. (2019). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü. İstanbul Hukuk Mecmuası, 77:1. Son erişim 12 Mart 2022. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/972734>

Freedman, J. (2016). Sexual and gender-based violence against refugee women: a hidden aspect of the refugee "crisis", Reproductive Health Matters, 24:18-26.

Gentles, S. J., Charles, C., Ploeg, J., McKibbin, K. (2015). Sampling in Qualitative Research: Insights from an Overview of the Methods Literature. The Qualitative Report, 20(11), 1772-1789.

GİGM (2020). Düzensiz Göç İstatistikleri. Son erişim 10 Mart 2022. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

Göç Özel İhtisas Komisyonu: 10. Kalkınma Planı. (2014). Son erişim 10 Mart 2022. <http://www.cka.org.tr/dosyalar/Ozel%20Ihtisas%20Komisyonu%20Raporlari/goc.pdf>

Ife, J. (2017). İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet. Nika Yayınevi: Ankara.

IFSW (1996). Human rights policy. Hong Kong, July 21-23, 1996. Son erişim 10 Mart 2022. <https://www.ifsw.org/human-rights-policy/>

IFSW (2014). Global definition of the social work. Son erişim 10 Mart 2022. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Independent (2021). "Edirne'de Yunanistan'a geçmek isteyen göçmen donarak öldü". Son erişim 13 Nisan 2022. <https://www.indyturk.com/node/450431/haber/edirne-yunanistan-gecmek-isteyen-gocmen-donarak-oldu>

IOM (2022). IOM in Turkey. Son erişim 12 Mart 2022. <https://turkey.iom.int/iom->

[turkey](#)

İçduygu, A.ve Aksel, D. B.(2012). Türkiye’de Düzensiz Göç. Araştırma Raporu. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye. Ankara.

İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö.F. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014 TÜBİTAK, Eylül 2009. Son erişim 4 Mart 2022. <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Türkiyenin-Uluslararası-Göç-Politikaları-1923-2023-.pdf>

Karamanidou, L. (2020). Frontex, AB’nin Dış Sınırında Hesap Verebilirlik ve İnsan Hakları. 2. Uluslararası Ayrımcılık Konferansı, İstanbul.

Kirişçi, K. (2003). The Question of Asylum and illegal Migration in European Union- Turkish Relations. Turkish Studies, 4(1):79-106.

Mazlumder (2020). Yunanistan-Türkiye Sınırında Yaşanan Mülteci Dramı Gözlem Raporu. Son Erişim: 12 Nisan 2022. <https://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/yunanistan-turkiye-sinirinda-yasanan-multeci-/1205>

Resmi Gazete, (2006). Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Projesi (KADİM). Son erişim: 7 Haziran 2022. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061004-13.htm>

Sahil Güvenlik Komutanlığı (2020). Son Erişim: 4 Mart 2022. <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri>

Saldana, J. (2013). The Coding Manuel for Qualitative Researchers. Second Edition. Sage Publications.

Saracaloğlu A.S., Üstündağ Kocakuşak N. (2019). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet. Anne Çocuk Sağlığı ve Eğitimi. Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları: İstanbul.

SGDD Göç Akademisi (2020). COVID-19'un Mülteciler Üzerindeki Etkisine İlişkin Raporlara Dayalı Sistematik Bir Derleme. Son erişim 4 Mart 2022. https://sgdd.org.tr/yayinlar/asam_academy_rapor_201008_tr_c.pdf

TİHEK, (2016). Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu. Son erişim: 7 Haziran 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6701.pdf>

Uluslararası Af Örgütü (2020). Siyasi Bir Oyunun Ortasında Kalanlar : Türkiye/Yunanistan Sınırındaki Mülteciler Avrupa'nın Başarısızlıklarının Bedelini Ödüyor. Son Erişim tarihi 10 Mart 2022. <https://amnesty.org.tr/public/uploads/files/SİYASİ%20BİR%20OYUNUN%20ORTASINDA%20KALANLAR-FINAL.pdf>

Üstübcü A. ve Karadağ S. (2020). *Refugee Protection in Turkey during the First Phase of the COVID-19 Pandemic*, Turkey Interim Report, İstanbul: Koç University. Son erişim 10 Mart 2022. <http://admigov.eu>

OECD (2020). Strategic foresight for the COVID-19 crisis and beyond: Using futures thinking to design better public policies. Son erişim 10 Mart 2022. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=134_134395-2n53o8sh0y&title=Strategic-foresight-for-the-COVID-19-crisis-and-beyond-Using-futures-thinking-to-design-better-public-policies

Tavukçu E, Şahin N. (2021). Türkiye'de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 2021;3(2):75-88

Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliği'ne Yönelik Türkiye Geçişli (Transit) Göç Hareketleri ve Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi. Doğu Coğrafya Dergisi: Haziran-2019, Yıl:24, Sayı: 41, 125-140.

Tufan, B., Sayar, Ö., Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. Antalya: Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı, 76-86.

Tuncay, T. ve Akbaş, E. (2008). İnsan hakları düşüncesi ve sosyal hizmet uygulamaları. Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını: Ankara, s. 44-48. Son erişim 10 Mart 2022. <https://www.researchgate.net/publication/341165382> İnsan hakları ve sosyal hizmet uygulamaları

Türk Ceza Kanunu(2004, 12 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:25611). Son erişim 10 Mart 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>

Ulutaş, D., Attepe Özden, S. (2021). Türkiye’de düzensiz göç alanında çalışan STK’ların rollerinin profesyonellerin gözünden incelenmesi. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 21 (1), 40-67.

UNHCR(2022). UNHCR’in Tarihçesi. Son erişim 12 Mart 2022. <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 4 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Son erişim 4 Mart 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>

Zengin, O. ve Altındağ, Ö. (2016). Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet. Toplum ve Sosyal Hizmet, 27(1), 179-190.

EKLER

EK 1. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002085145
Konu : Ayşe ERASLAN (Etik Komisyon İzni)

14.03.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 18.02.2022 tarihli ve E-12908312-300-00002044602 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Ayşe ERASLAN**'ın **Doç. Dr. Ashhan AYKARA** danışmanlığında hazırladığı "**Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Göç Hareketleri İçerisinde Sığınmacı ve Mültecilerin Deneyimleri**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **08 Mart 2022** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: CAE2E1DA-CC04-4DB4-B7E6-23809D908BB5

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevdâ TOPAL

E-posta: yazimud@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Keş: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 3. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMLARI

EK 3.1. Arapça Gönüllü Katılım Formu

مشاركنا

الكرام

تجارب" بعنوان ماجستير رسالة هذه الدكتور. هاسيتيب بجامعة الاجتماعية الخدمة بقسم التدريس هيئة عضو قبل من البحث هذا إجراء تم أصليها إشراف تحت أجريتها والتي ، "والبغارية اليونانية التركية الحدود على النظامية غير الهجرة حركات في واللاجئين اللجوء طالبي لتركيا الأوروبية الحدود على النظامية غير الهجرة حركات في الموجودين واللاجئين اللجوء طالبي تجارب فهم هو البحث من الهدف. أيكارا التي ، الدراسة هذه في مشاركتك. البحث لإجراء تيب حجة بجامعة الأخلاقيات لجنة من الإذن على الحصول تم. ٢٠٢٠-٢٠٢١ السنوات في هذه في المشاركة. البحث لنجاح مهمة ، إرسال عائشة ، هاسيتيب بجامعة الاجتماعية الخدمة قسم في العليا الدراسات طالبة ستجربها معلوماتك سرية على الحفاظ وسيتم ، فقط البحث لأغراض الدراسة لهذه تقدمها التي المعلومات استخدام سيتم. تمامًا تطوعية الدراسة في شاركت إذا. رفضت إذا صعوبات أي تواجه ولن تمامًا تطوعية الدراسة في المشاركة. الدراسة هذه في المشاركة رفض يمكنك. الشخصية أثناء صوتي تسجيل فسيتم ، إذن لديك كان إذا ، الدراسة في شاركت إذا. المقابلة مراحل من مرحلة أي في المغادرة لك فيحق ، الدراسة أي تحصيل يتم لن. الباحث غير آخر شخص أي يراه ولن الباحث قبل من مشرف كمبيوتر جهاز في المقابلة بسجل الاحتفاظ سيتم. المقابلة الدراسة في المشاركة مقابل لك إضافية مدفوعات أي دفع يتم لن. الدراسة هذه في مشاركتك مقابل رسوم

أو الآن الباحث سؤال يمكنك ، البحث من الغرض حول المقدمة المعلومات بخلاف ، لاحقًا أو الآن المعلومات من مزيد إلى بحاجة كنت إذا ٠٥٤٣٦٧٢٧٧١٨" على والاتصال ayseeraslan1@gmail.com الإلكتروني البريد عبر بالباحث الاتصال

ومسؤولياتي ، منها والغرض الدراسة نطاق أفهم وأنا ، البحث قبل للمشاركة تقديمها يجب والتي ، أعلاه الواردة المعلومات قرأت لقد المحتملة والفوائد المخاطر شفهيًا لي شرح تم كما. أدناه المسمى الباحث قبل من الدراسة حول وشفوية كتابية تفسيرات تقديم تم. كمنطوق المعنى البحث في المشاركة على أوافق ، الظروف هذه ظل في. بعناية حمايتها ستتم الشخصية معلوماتي بأن الكافية الثقة منح تم. للدراسة اقتراح أو ضغط أي دون ، طوعية

تاريخ:

الباحث:

مشارك:

الكنية الاسم: Ayşe Eraslan

الكنية الاسم:

هاتف: ٠٥٤٣٦٧٢٧٧١٨

هاتف:

الإلكتروني بريد:

الإلكتروني بريد: ayseeraslan1@gmail.com

تبوك:

تبوك:

توقيع:

توقيع:

EK 3.2. Farsça Gönüllü Katılım Formu

گرامي كتنده شركت

نام به ، أيكارا أصليها دانشير دكتور آموزگار ، تپه حاجت دانشگاه در اجتماعي خدمات بخش در را تحقيقات اين مي انجام ليسانس فوق بلغارستان و يونان با تركيه کشور مرزهای در ، مرقع گچ اسنای در مهاجران های تجربه در ٢٠٢٠-٢٠٢١ های سال در گچ حركات در پناهجویان و مهاجران شدن درک ، تحقيقات اين هدف. دهم گرفته اجازه تپه حاجت دانشگاه در اخلاقی کمیسیون از تحقيقات اين انجام برای. باشد می اروپا با تركيه مرزهای دانشگاه در ليسانس فوق دانشجوی ، ارارسلان أعيشه طرف از كه تحقيقاتی اين در شما کردن شرکت. است شده

شما رضایت با کردن شرکت .باشد می مهم تحقیقات این اهداف به رسیدن برای ،شد خواهد انجام تپه حاجت می .بود خواهد پنهان تان شخصی معلومات و شد خواهد استفاده این برای فقط دهید می که معلوماتی از .است کدام با نکنید قبول اگر و است شما دست در فقط کرد شرکت .نکنید قول را تحقیقات این در کردن شرکت توانید تان صدای بدهید اجازه اگر .کنید قطع توانید می خواستید وقت هر کنید شرکت اگر .شوید نمی رو به رو مشکلی داده دیگر کس به محقق از غیر به و کرد خواهیم پنهان رمز با کامپیوتر یک در را ضبط این .شد خواهد ضبط وقت هر .شود نمی داده پول شما به و .شود نمی گرفته پول شما از تحقیقات این در کردن شرکت برای .شود نمی ایمیل آدرس برای میتوانید ،بپرسید محقق از توانید می باشید داشته بیشتری معلومات تحقیقات این مورد خواستید .شوید تماس به ۰۵۴۳۶۷۲۷۷۱۷ تلفنی شماره با یا و بفرستید ایمیل (Ayseerarslan1@gmail.com)

تحقیقات در را خودم وظیفه و تحقیقات این هدف ،شد داده تحقیقات این در کردن شرکت از قبل که را معلوماتی از من به و شد داده معلومات من برای است شده داده زیر در نامش که محققى طرف از تحقیقات باره در .خواندم این در کردن شرکت .دادند اعداد من به معلومات کردن پنهان مورد .شد گفته تحقیقات این های فائیده و ضرر .کنم می قبول خودم رضایت با فشاری هیچ بدون را تحقیقات

کننده شرکت:

خانوادگی نام و نام
تلفن شماره
ایمیل آدرس
نشانی
امضا

محقق:

ارآرسلان آعیشه :خانوادگی نام و نام
تلفن شماره : ۰۵۴۳۶۷۲۷۷۱۸
ایمیل آدرس : ayseerarslan1@gmail.com
نشانی
امضا

EK 3.3. Türkçe Gönüllü Katılım Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Aslıhan Aykara danışmanlığında yürüttüğüm “Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Göç Hareketleri İçerisinde Sığınmacı ve Mültecilerin Deneyimleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı 2020-2021 yıllarında Türkiye’nin Avrupa sınırlarında düzensiz göç hareketleri içinde bulunan sığınmacı ve mültecilerin deneyimlerinin anlaşılabilmesidir. Araştırmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan izin alınmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü yüksek lisans öğrencisi Ayşe Eraslan tarafından gerçekleştirilecek bu çalışmaya katılımınız araştırmanın başarısı için önemlidir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu çalışma için verdiğiniz bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Çalışmaya katılmak tamamen sizin isteğinize bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaksınız. Çalışmaya katıldığınız takdirde, görüşmenin herhangi bir aşamasında ayrılma hakkı tamamen size aittir. Çalışmaya katıldığınız takdirde eğer izniniz olursa görüşme süresince ses kaydı alınacaktır. Görüşme kaydı, araştırmacı tarafından şifreli bir bilgisayarda muhafaza edilecek ve araştırmacı dışında kimse görmeyecektir. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır.

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya ayseeraslan1@gmail.com e-posta adresi ve 05436727717 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.'

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

Katılımcı:

Adı-Soyadı:

Tel:

E-mail:

Adres:

İmza:

Araştırmacı:

Adı-Soyadı: Ayşe Eraslan

Tel: 05436727717

E-mail: ayseeraslan1@gmail.com

Adres:

İmza:

EK 4. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMLARI

EK 4.1. Arapça Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

DEMOGRAFİK BİLGİLER الديموغرافية المعلومات	
*** Yaşı عمر	
**** Cinsiyeti الجنس	

Medeni Durumu الحالة المدنية	
Eğitim Durumu مستوى العلمي	
Menşe Ülkedeki Meslek المهنة في بلد المنشأ	

1. Göç yolculuğu ve sonrasındaki sürece ilişkin bilgiler ve deneyimler nelerdir?

ماهي المعلومات والخبرات المتعلقة برحلتك عن الهجرة اثناء العبور وبعد؟

1. Türkiye'ye geliş öykünüzü anlatır mısınız? (Ne kadar süredir Türkiyedesiniz?)

1_ يمكنك ان تتحدث لنا عن حكاية قدومك الى تركيا ومنذ متى وانت في تركيا

2. Avrupa'ya geçmeye karar verme sürecinizden bahsedebilir misiniz?

(Buraya gelirken amacınız burada kalmak mı yoksa başka bir ülkeye gitmek miydi?)

Avrupa'ya geçmeye ne zaman karar verdiniz? Bu kararı vermenizde etkili olan sebepler nelerdi?)

3_ هل يمكنك ان تخبرنا عن الفتره التي قررت فيه الانتقال الى اوروبا هل كان هدفك البقاء هنا او الذهاب الى بلد اخر عندما اتيت الى هنا متى قررت الانتقال الى اوروبا ما هو العوامل التي اثرت في اتخاذ القرار؟

3. Avrupa'ya geçmeyi deneme sürecinizi anlatır mısınız? (Hangi sınır bölgesinde ne zaman geçiş yapmayı denediniz?)

هل يمكنك اخبارنا عن عمليتك في محاوله العبور الى اوروبا ماهي المنطقه الحدوديه ومتى حاولت العبور

4. Eğer geçiş süreciniz için kaçakçılar ile anlaşma yaptıysanız onlar ile yaşadığınız süreçlerdeki deneyimlerinizden bahsedebilir misiniz?

ذا كنت قد اعقدت اتفاق مع المهربين للانتقال الى اوروبا فهل يمكنك اخبارنا عن تجاربك في التعامل معهم

5. Avrupa'ya geçiş denemesi sırasında Pushback deneyiminiz varsa bu süreçten bahsedebilir misiniz

ذا كان لديك تجربه معارض اثناء محاوله الانتقال الى اوروبا فهل يمكنك التحدث عن هذه العمليه

6. Yunanistan/Bulgaristan'a geçiş sırasında orada geçirdiğiniz süreci nasıl değerlendirirsiniz?

كيف تقيم العمليه التي قضيتها هناك اثناء الانتقال الى اليونان أو بلغاريا

7. Türkiye güvenlik güçleri ile iletişiminiz hakkındaki düşünceleriniz neler ve bu çerçevede nasıl deneyimlere sahipsiniz?(İdari gözetim, yakalama /kurtarma/ sevk vb, süreçler içerisinde)

ما هي افكارك حول تواصلك مع قوات الامن التركييه وما نوع الخبرات التي لديك في هذا السياق (من حيث المراقبه (الاداريه، القبض، الانقاذ، الارسال، للاخ

8. İdari gözetim süreci yaşadığınız bu süreçteki olumlu olumsuz deneyimlerinizden bahsedebilir misiniz? (Hangi GGM’de ne kadar su kaldınız?)

اذا كنت قد اختبرت عمليه الاعتقال الاداريه فهل يمكنك اخبارنا بتجاربك الايجابيه والسلبيه في هذه العمليه كم من الوقت بقيت في مركز الترحيل

9. Baştan sona bu yolculuk sürecinde temel olarak nelere ihtiyaç duydunuz? Bu ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız? (Bu süreçte desteğe ihtiyaç duydunuz mu? Herhangi bir kurum ya da kişiden destek alabildiniz mi? Aldıysanız bunlar hangileri oldu?)

الذي احتجته من اساسيات خلال هذه الرحله من البدايه الى النهايه) كيف تمكن من قضاء هذه الاحتياجات؟ هل احتجت الى دعم خلال هذه العمليه؟ هل حصلت على الدعم من اي مؤسسه او شخص؟ اذا كان الامر كذلك فما (هي؟

10. Bu yolculuğa çıkmadan önceki Türkiye’de hak ve hizmetlere erişim durumunuz ile şuanki durumunuzu kıyaslayarak değerlendirir misiniz? (Kayıt iline dönememe, aile dağılması, vb)

هل يمكنك المقارنه وضعك الحالي بوصولك الى الحقوق والخدمات في تركيا قبل التخطيط لهذه الرحله

11. Yöneticilerden ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerinizi anlatır mısınız?

هل يمكنك شرح توقعاتك من المديرين ومقدمي الخدمات التابعة لمؤسسات الحكوميه

2. Katılımcıların eklemek istedikleri diğer düşünceleri ve deneyimleri nelerdir?

ما هي الافكار والخبرات الاخرى التي تريد مشاركتها و اضافتها

1. Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

هل هناك اي شيء ترغب في اضافتها

EK 4.2. Farsça Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

اطلاعات جمعیتی-DEMOGRAFİK BİLGİLER	
Yaşı سن	
Cinsiyeti جنسیت	
Medeni Durumu حالت مدنی	
Eğitim Durumu	

سویه تحصیلی	
Menşe Ülkedeki Meslek مبدا شغل در کشور	

1. Göç yolculuğu ve sonrasındaki sürece ilişkin bilgiler ve deneyimler nelerdir?

اطلاعات و تجربیات در مورد سفر مهاجرت و روند پس از آن چیست؟

1. Türkiye'ye geliş öykünüzü anlatır mısınız? (Ne kadar süredir Türkiyedesiniz?)

. ممکن است در مورد ورود خود به ترکیه به ما بگویید؟ (چه مدت در ترکیه بودید؟)

2. Avrupa'ya geçmeye karar verme sürecinizden bahseder misiniz? (Buraya gelirken amacınız burada kalmak mı yoksa başka bir ülkeye gitmek miydi? Avrupa'ya geçmeye ne zaman karar verdiniz? Bu kararı vermenizde etkili olan sebepler nelerdi?)

. ممکن است درباره تصمیم خود برای مهاجرت به اروپا به ما بگویید؟ (هدف شما این بود که در اینجا بمانید یا به کشور دیگری بروید؟ چه زمانی تصمیم به مهاجرت به اروپا گرفتید؟ چه عواملی بر تصمیم شما تأثیر گذاشت؟)

. 3. Avrupa'ya geçmeyi deneme sürecinizi anlatır mısınız? (Hangi sınır bölgesinde ne zaman geçiş yapmayı denediniz?)

. آیا می توانید در مورد روند تلاش خود برای عبور از اروپا به ما بگویید؟ (از کدام منطقه مرزی و چه زمانی اقدام به عبور کردید؟)

4. Eğer geçiş süreciniz için kaçakçılar ile anlaşma yaptıysanız onlar ile yaşadığımız süreçlerdeki deneyimlerinizden bahseder misiniz?

اگر برای فرآیند انتقال خود با قاچاقچیان توافق کرده اید، می توانید از تجربیات خود در مورد آنها برای ما بگویید؟

5. Avrupa'ya geçiş denemesi sırasında Pushback deneyiminiz varsa bu süreçten bahsedebilir misiniz?

اگر در طول تلاش برای انتقال به اروپا تجربه دوباره عقب رانده شده باشید، می توانید در مورد این روند صحبت کنید؟

6. Yunanistan/Bulgaristan'a geçiş sırasında orada geçirdiğiniz süreci nasıl

değerlendirirsiniz?

روندی را که در طول انتقال به یونان/بلغارستان در آنجا گذراندید چگونه ارزیابی می کنید؟

7. Türkiye güvenlik güçleri ile iletişiminiz hakkındaki düşünceleriniz neler ve bu çerçevede nasıl deneyimlere sahipsiniz? (İdari gözetim, yakalama /kurtarma/ sevk vb, süreçler içerisinde)

نظر شما در مورد ارتباط خود با نیروهای امنیتی ترکیه چیست و چه نوع تجربیاتی در این زمینه دارید؟ (از نظر نظارت اداری، دستگیری / نجات / اعزام و ...)

8. İdari gözetim süreci yaşadığınız bu süreçteki olumlu olumsuz deneyimlerinizden bahseder misiniz? (Hangi GGM'de ne kadar süre kaldınız?)

اگر فرآیند نظارت اداری را تجربه کرده اید، می توانید از تجربیات مثبت و منفی خود در این فرآیند بگویید چه (GGM مدت در کدام ماندید)

9. Baştan sona bu yolculuk sürecinde temel olarak nelere ihtiyaç duydunuz? Bu ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız? (Bu süreçte desteğe ihtiyaç duydunuz mu? Herhangi bir kurum ya da kişiden destek alabildiniz mi? Aldığınız bunlar hangileri oldu?)

اساساً در طول این سفر از ابتدا تا انتها به چه چیزی نیاز داشتید؟ چگونه این نیازها را برآورده کردید؟ (آیا در طول این فرآیند نیاز به حمایت داشتید؟ آیا از هیچ نهاد یا فردی حمایت می شدید؟ اگر چنین است، کدام یک؟)

10. Bu yolculuğa çıkmadan önceki Türkiye'de hak ve hizmetlere erişim durumunuz ile şuanki durumunuzu kıyaslayarak değerlendirir misiniz? (Kayıt iline dönememe, aile dağılması, vb)

آیا می توانید قبل از شروع این سفر وضعیت فعلی خود را با دسترسی به حقوق و خدمات در ترکیه مقایسه و ارزیابی کنید؟ (عدم مراجعه به استان محل ثبت نام، از هم پاشیدگی خانواده و ...)

11. Yöneticilerden ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerinizi anlatır mısınız?

آیا می توانید در مورد انتظارات خود از مدیران و ارائه دهندگان خدمات به ما بگویید؟

2. Katılımcıların eklemek istedikleri diğer düşünceleri ve deneyimleri nelerdir?

شرکت کنندگان چه افکار و تجربیات دیگری را می خواهند اضافه کنند؟

1. Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

آیا چیزی هست که بخواهید اضافه کنید؟

EK 4.3. Türkçe Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Demografik bilgiler

1. Kaç yaşındasınız?
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Menşe ülkedeki mesleğiniz nedir?

2. Göç yolculuğu ve sonrasında süreci ilişkin bilgiler ve deneyimler nelerdir?

- . 1. Türkiye'ye geliş öykünüzü anlatır mısınız? (Neden geldiniz? Ne kadar süredir Türkiyedesiniz?)
- . 2. Yolculuk deneyimlerinizi anlatır mısınız?
- . 3. Avrupa'ya geçmeye karar verme sürecinizden bahseder misiniz? (Buraya gelirken amacınız burada kalmak mı yoksa başka bir ülkeye gitmek miydi? Avrupa'ya geçmeye ne zaman karar verdiniz? Bu kararı vermenizde etkili olan sebepler nelerdi?)
- . 4. Avrupa'ya geçmeyi deneme sürecinizi anlatır mısınız?
5. Eğer geçiş süreciniz için kaçakçılar ile anlaşma yaptıysanız onlar ile yaşadığınız süreçlerdeki deneyimlerinizden bahseder misiniz?
6. Avrupa'ya geçiş denemesi sırasında Pushback deneyiminiz varsa bu süreçten bahsedebilir misiniz?
7. Yunanistan/Bulgaristan'a geçiş sırasında orada geçirdiğiniz süreci nasıl değerlendirirsiniz?
8. Türkiye güvenlik güçleri ile iletişiminiz hakkındaki düşünceleriniz neler ve bu çerçevede nasıl deneyimlere sahipsiniz?(İdari gözetim, yakalama /kurtarma/ sevk vb, süreçler içerisinde)
9. İdari gözetim süreci yaşadysanız bu süreçteki olumlu olumsuz deneyimlerinizden bahseder misiniz? (Hangi GGM'de ne kadar süre kaldınız?)
10. Baştan sona bu yolculuk sürecinde temel olarak nelere ihtiyaç duydunuz? Bu ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız? (Bu süreçte desteğe ihtiyaç duydunuz mu? Herhangi bir kurum ya da kişiden destek alabildiniz mi? Aldıysanız bunlar hangileri oldu?)

11.Bu yolculuğa çıkmadan önceki Türkiye’de hak ve hizmetlere erişim durumunuz ile şuanki durumunuzu kıyaslayarak değerlendirir misiniz? (Kayıt iline dönememe, aile dağılması, vb)

12.Yöneticilerden ve hizmet sağlayıcılardan beklentilerinizi anlatır mısınız?

3. Katılımcıların eklemek istedikleri diğer düşünceleri ve deneyimleri nelerdir?

1.Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?